

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

PROBLEMATIKA INTEGRACE CIZINCŮ V MAJORITNÍ SPOLEČNOSTI V ČR
(ANALÝZA NA VYBRANÝCH ZAŘÍZENÍCH)

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Michaela Jamborová, DiS.

Sociální politika a sociální práce, obor Sociální práce

Vedoucí práce: *Mgr. Markéta Zachová*

Plzeň, 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 28. 6. 2013

.....
Michaela Jamborová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Markétě Zachové za její cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří mi zodpovídali mé otázky při zpracovávání výzkumné části diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 MIGRACE	11
1.1 Migrace a jejich důvody	11
1.2 Vývoj migrace v ČR	13
1.3 Postavení cizinců	15
1.4 Majoritní společnost	16
2 TEORIE INTEGRACE CIZINCŮ	18
2.1 Varianty začlenění	18
2.2 Integrace a její roviny, sociální integrace	19
2.3 Modely integrace	22
2.4 Koordinace politiky v procesu integrace	24
2.5 Deskripce integrační politiky evropského státu - Nizozemí	25
2.6 Faktory ovlivňující integraci	27
3 ZÁKONY A LEGISLATIVA ZAMĚŘENÁ NA CIZINCE	29
3.1 Legislativní rámec v ČR	29
3.1.1 Právo pobytu na území ČR	31
3.1.2 Sociální zabezpečení	32
3.1.3 Státní politika zaměstnanosti	34
3.1.4 Zdravotní pojištění	35
3.1.5 Vzdělávací systém	36
3.1.6 Bydlení	37
3.2 Koncepce integrace cizinců	38
4 SOCIÁLNÍ SLUŽBY	40
4.1 Definice pojmu sociální služby	40
4.2 Poskytované služby cizincům v Plzni	40
II. PRAKTICKÁ ČÁST	43
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	43
5.1 Cíl výzkumu	43
5.2 Charakteristika výzkumného souboru	45
5.3 Průběh zkoumání	45
5.4 Metody výzkumu	47

5.5	Slabé stránky výzkumu.....	48
5.6	Předvýzkum	49
6	INTERPRETACE DAT	50
6.1	Strukturální dimenze.....	50
6.1.1	Vzdělání a zaměstnání.....	50
6.1.2	Zdravotní a sociální pojištění	55
6.1.3	Bydlení	57
6.2	Kulturní dimenze	59
6.3	Interaktivní dimenze	60
6.4	Identifikační dimenze	63
6.5	Analýza dokumentů	64
6.6	Kazuistiky.....	66
6.6.1	Kazuistika 1.....	66
6.6.2	Kazuistika 2.....	67
6.6.3	Kazuistika 3.....	68
6.6.4	Kazuistika 4.....	70
6.6.5	Kazuistika 5.....	71
6.6.6	Dílčí shrnutí.....	73
ZÁVĚR	.....	75
RESUMÉ	.....	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	.....	79
POUŽITÉ ZKRATKY	.....	I
SEZNAM TABULEK	.....	II
SEZNAM SCHÉMÁT	.....	III
SEZNAM PŘÍLOH	.....	IV

„Státy s různorodým obyvatelstvem se dokáží z mnoha důvodů lépe vyrovnat s nároky, kladenými globalizací. Země s různorodým obyvatelstvem znají rozmanité kultury, jazyky a zvyky a disponují odborným potenciálem i citlivostí pro existenci v multikulturním prostředí. Prostřednictvím osobních vztahů mají imigranti přístup do politických, kulturních a hospodářských sítí v zemi původu. To umožňuje otevírání nových trhů, zavádění nových výrobků, uměleckou a literární výměnu a získání nových znalostí a dovedností“ (Niessen, 2000, s. 42).

ÚVOD

Práce pojednává o problematice integraci cizinců v majoritní společnosti v České republice (dále jen „ČR“) analýzou ve dvou zařízeních. Přesídlování a následná integrace v majoritní společnosti probíhala od dob, kdy tlupy sběračů, později lovců, migrovali podle ročních období. Všichni jsme takto odněkud přišli a lišíme se pouze délkou pobytu v určité zemi. Přesto je téma integrace poměrně novým jevem v ČR, i když přesídlování probíhalo od pradávna. Příčinu můžeme hledat v režimu, který zde byl nastaven před rokem 1989, a byly takzvaně uzavřené hranice.

Výzkumníci se často zaměřují pouze na jednu složku z integrace cizinců, zejména na integrace cizinců a zaměstnávání. Téma integrace budu pojímat globálně, zaměřím se tedy na sociální integraci, která zahrnuje jak zaměstnávání a bydlení, tak sociální vztahy a další složky.

Předmětem zájmu budou cizinci a sociální pracovníci ze dvou organizací sídlících na území města Plzeň. Je to město s vysokým počtem cizinců, jak dále vysvětlím v této diplomové práci. Zvoleným tématem chci poukázat na překážky v životě cizinců. Tato skutečnost je jedním z důvodů, proč jsem si vybrala téma Problematika integrace cizinců v majoritní společnosti v ČR (analýza na vybraných zařízeních). Dalším důvodem je můj dlouholetý zájem o problematiku migrace a následné integraci cizinců. Pro nabytí zkušeností jsem absolvovala praxi v zařízeních věnující se této cílové skupině a účastnila jsem se konferencí a besed týkající se této problematiky. Domnívám se, že je to důležitým aspektem vzhledem ke zvolenému tématu.

Cílem práce je *Analýza faktorů ovlivňující integraci cizinců z pohledu jich samých a sociálních pracovníků pracujících v pomáhající profesi v daných zařízeních*. V práci chci vystihnout téma, které je aktuální, jelikož legislativa se stále mění a postupně dotváří. Jako cíl práce bych chtěla postihnout (negativní a pozitivní) faktory, které ovlivňují integraci a představit návrhy jejich řešení. Navrhujícími budou pracovníci organizací pomáhající cizincům, tak i samotní cizinci. Výzkumná otázka mé práce zní: *Zjistit s jakými integračními problémy a nedostatky se sociální pracovníci a cizinci potýkají v daných zařízeních a jaká řešení navrhnou?* Pro práci volím kvalitativní přístup. Zvolenou metodou bude explorační metoda a hlavní výzkumnou technikou rozhovor. Použiji polostrukturované rozhovory s pracovníky a cizinci a z toho vytvořím kazuistiku cizinců.

Další technikou bude analýza dokumentů. Z důvodu zachování anonymity z etických důvodů nepřiložím do příloh všechny přepsané rozhovory a jména respondentů nebudu uvádět.

V první části, tedy v teoretické části diplomové práce, se budu věnovat vysvětlení samotného pojmu migrace a příčiny emigrace. Dále popíši, kolik lidí migruje a kolik cizinců legálně žije na území ČR. Vysvětlím samotný pojem majorita. Druhá kapitola bude pojednávat o způsobu adaptace a poté budu definovat pojem integrace a její roviny. Zaměřím se na rovinu sociální integrace, kde budu vysvětlovat její dimenze. Následně představím modely integrace a koordinaci politiky v tomto procesu. Pro zajímavost uvedu systém integrační politiky v Nizozemí a na závěr této kapitoly představím faktory bránící integraci. Ve třetí kapitole krátce popíši zákony a legislativou související s cizinci na území ČR a Koncepci integrace cizinců (dále pouze „Koncepce“). Čtvrtá kapitola bude pojednávat o sociálních službách a vyjasním druhy sociálních služeb poskytovaných v ČR. V této části práce představím sociální služby pro cizince na území Plzně a dvě z nich popíši podrobněji, jelikož to budou organizace, kde bude probíhat výzkum. Teoretická vymezení slouží jako podklad pro empirickou část. V této části práce bude zahrnut kvalitativní výzkum a čtenář se seznámí s výzkumným šetřením.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MIGRACE

V první kapitole se zaměřuji na vysvětlení samotného pojmu migrace a na příčiny, které vedou obyvatelstvo na celém světě k opuštění domova. Dále popisuji, kolik lidí migruje a kolik cizinců legálně žije na území České republiky. V neposlední řadě vysvětluji pojem majorita, který je důležitý nejen z hlediska návaznosti na následující kapitolu integrace, ale i pro celou diplomovou práci.

Téma migrace je velmi obsáhlé, z toho důvodu jsem vybrala jen některé informace, s ohledem na cíl práce.

1.1 Migrace a jejich důvody

„Tento jev, tedy migrace neboli pohyb obyvatelstva z místa na místo, z jedné země do druhé, není nic nového, ale provází lidstvo od samého začátku“ (Šiklová, 1998, s. 38). Migrace se skládá ze dvou procesů, jimiž jsou imigrace a emigrace. Imigrace je stěhování směrem do populace a opakem je emigrace, tedy stěhování z populace. Velmi zjednodušeně lze migraci popsat jako tok obyvatelstva z chudého Jihu na bohatý Sever (Šišková, 2001, s. 19). Pokud tento pojem převedu do geografického vyjádření, jedná se o bohaté země, a to zejména západoevropské státy, USA spolu s tradičními imigračními zeměmi světa přitahující pracovníky a často rovněž „politické“ migranty na svá území (tamtéž).

Nejvýznamnější migrační vlny ve středověké Evropě známe jako „stěhování národů“ (3. až 6. století), vpád Arabů (7. a 8. století) (Pastrňák, 2008). Přeskočíme-li několik tisíciletí, Evropa se stala zdrojovým kontinentem pro některé země a zároveň směřovaly rozsáhlé emigrační vlny do USA, jejichž příčinou byla průmyslová revoluce (tamtéž). Od šedesátých let dvacátého století se Evropa stala cílovým kontinentem pro imigranty z Afriky, Asie, Středního východu a zemí Karibiku (tamtéž). Ovšem v roce 1990 nastala

tzv. nová migrační vlna, která byla zapříčiněna další modernizací technologického vývoje, ale také dekolonizací a vznikem nových států a státních politik (tamtéž).

Za hlavní determinanty toku obyvatelstva lze nyní považovat hluboké disproporce v bohatství jednotlivých oblastí, síle jednotlivých ekonomik, následné životní úrovni daných společností, stejně jako časté rozdíly v míře demokracie a politické stabilitě zemí (tamtéž). Za hlavní příčinu Šiklová (1998, s. 39) označuje též socioekonomické rozdíly mezi bohatými a chudými zeměmi.

Méně častými příčinami stěhování obyvatelstva jsou uváděny válečné konflikty, politické pronásledování, náboženské boje, kmenové genocidy a ekologické katastrofy, i když jsou mnohem více medializované (Šiklová, 1998).

Po vymezení pojmu migrace bych nyní představila pojem migrant. Tento pojem můžeme rozdělit do několika skupin *„zahrnující legální rozvoj migrace stejně jako dříve migraci elit, migraci za vzděláním a profesní přípravou, která se omezuje na střední nebo vyšší vrstvy, a která se ve svém důsledku často kryje s privilegovanými, i když stále více omezenými migračními vztahy v podobě postkoloniální nebo „etnické“ migrace“* (Bade, 2005, s. 428). K tomu přistupuje slučování rodin v návaznosti na starší migraci, přijímání azylantů a uprchlíků a mimo tyto vstupy začíná neregulérní, resp. nelegální imigrace (tamtéž).

Většinu mezinárodních migrantů tvoří pracovní, ekonomicky aktivní cizinci (Šišková, 2001). Pracovní migraci lze rozlišit na dva okruhy – úplně nebo relativně velmi „vysoko“ probíhá migrace expertů a elit a úplně nebo relativně hluboko „dole“ pak stojí mnohdy časově omezené pobyty určitých skupin pracovníků v některých profesních oblastech (Bede, 2005, s. 376). Velká část migrantů se stěhuje pouze na krátkou vzdálenost, většinou do sousedních zemí (Šišková, 2001). Z toho důvodu je v ČR mnoho cizinců z Polska a Slovenska.

Zhruba polovinu celosvětové migrační komunity lze nalézt v rozvinutých zemích a druhou polovinu v zemích rozvojových (Šišková, 2001). Z toho vyplývá, že rozložení migrantů je velmi nerovnoměrné. Situace je navíc komplikovaná existencí dalších významných „push“ faktorů (tedy faktorů, které „vypuzují“ obyvatelstvo ven z jejich mateřské země) versus „pull“ faktory (naopak ty, které je do nové země „přitahují“) (tamtéž).

Budoucí vývoj migrace lze podle Badeho (2005, s. 376) očekávat při slučování rodin, podobně jako tomu je již dávno ve Spojených státech. Dále se Bade (2005, s. 419) zmiňuje

o skleníkovém efektu a stoupající hladině moře, který má do roku 2050 vyhnat nejméně 150 milionů lidí.

1.2 Vývoj migrace v ČR

„Asi bych se hodně divila, kdyby se k nám teď odněkud chtěli vrátit Keltové a nás Čechy, Moravany a Slezany vyhazovali z tohoto území jako přistěhovalce...“ napsala Šiklová (1998, s. 38). Ale cílem práce není dopodrobna se věnovat historii migrace, proto bych přeskočila několik stovek let a věnovala se především migraci po roce 1989, což je zásadní pro cíl práce.

Než se dostanu k tématu migrace po roce 1989, vysvětlím migraci před rokem 1989, kdy patřilo území dnešní ČR k vystěhovaleckým krajům s výjimkou dvou návratných vln po skončení světových válek – v letech 1918-1920 a 1945-1949 (Baršová, Barša, 2005). Celkově bylo v letech 1945-1947 vystěhováno 3 200 000 Němců a 90 000 Maďarů a naopak v letech 1945-1950 se navrátilo 220 000 zahraničních Čechů a Slováků (Pastrňák, 2008, s. 16). K nim se přidávali lidé z Maďarska, Rumunska, Francie, Rakouska a dalších států (tamtéž). V letech 1948 a 1968 odešlo na 500 000 lidí a asi 245 000-250 000 jich následně odešlo v letech 1968-1989 (Pastrňák, 2008). Během socialismu byla pracovní migrace omezována na zákaz nábory resp. imigrační restrikce (Bade, 2005) a spíše se objevoval problém hospodářsky podmíněné emigrace (Baršová, Barša, 2005), jak dokazují výše uvedená čísla. Drbohlav (2008) se v této souvislosti ve své práci zmiňuje o uplatňování velmi restriktivní migrační politiky, která omezovala volný pohyb osob. Přestože byla nastavena imigrační restrikce, přicházeli lidé ze socialistických zemí, pro něž byl použit termín zahraniční pracující (Pastrňák, 2008).

Po roce 1989 byla situace zcela odlišná v souvislosti s novým politickým rozdělením, restrukturalizací průmyslu, růstem nezaměstnanosti a vývojem informačních technologií (Pastrňák, 2008). Byli jsme tranzitní zemí, jakýmsi mostem, přes který se přecházelo dále na západ, jelikož jsme nebyli dostatečně bohatí a atraktivní zemí ve srovnání s Německem, Švýcarskem, Rakouskem, Holandskem (Šiklová, 1998). Proti tomu Drbohlav (2008) se domnívá, že jsme se okamžitě stali nejen tranzitní, ale i imigrační zemí zároveň. Myslím si, že jej Drbohlav dobře vystihl, jelikož data ukazují, že otevřených hranic první stovky

cizinců okamžitě využili. Postupné usidlování cizinců se po roce 1989 vynořuje před českou společností jako dosud neznámý fenomén (Baršová, Barša, 2005). Zpočátku si sem mohl přijít kdokoli a dělat cokoli (Baršová, Barša, 2005) protože český stát téměř vůbec neomezoval ani nereguloval migraci (Leontiyeva, 2010). Ovšem situace se postupně měnila, stále se mění a ČR se stala relativně bohatou, politicky stabilní a demokratickou zemí, která cizince láká (Šiklová, 1998, s. 41). V letech 1994 až 1998 se ČR profilovala jako imigrační země, kdy v roce 1997 přistěhovalectví kulminovalo (Uherek, 2005). Nejčastěji byli zastoupeni Slováci, Ukrajinci - jako levná pracovní síla, Poláci, Vietnamci - většinou jako obchodníci, dále v menších počtech Němci, občané bývalé Jugoslávie, Číňané a občané USA. „*Tento trend signalizoval, že obyvatelstvo zdrojových zemí migrace se pravděpodobně domnívá, že české prostředí je pro ně perspektivní a pobytem v ČR lze zkvalitnit svůj dosavadní život*“ (Uherek, 2005, s. 1). Na druhé straně bylo možné pozorovat zvýšený odchod technických expertů na západ a do této oblasti migrace elit patří také například umělci, vědci, ale i migrace za vzděláním a kvalifikací i putování personálu ambasad (Bade, 2005).

Počet cizinců na území ČR rostl do roku 1999 a v roce 2000 jejich počet nepatrně poklesl z důvodu zavedení vízové povinnosti s celou řadou států zejména bývalého Sovětského svazu (Uherek, 2005). Do roku 1999 se odsouvalo vytvoření ucelené národní imigrační strategie kvůli harmonizaci s předpisy Evropské unie (dále jen „EU“). Svou náročností EU vyčerpávala existující odborné i lidské kapacity státní byrokracie, např. nezbytnou legitimací pro vstup ČR do EU bylo prosazení multikulturního soužití, dodržování práva minorit a nastolení národnostního a rasového míru a klidu (Šiklová, 1998). Od roku 1999 byla migrační politika pod vlivem EU až po dobu, kdy mohla zaujmout určitý postoj k dílčím politikám. Základním dokumentem, který formuloval směřování politik českého státu, jsou Zásady vlády v oblasti migrace cizinců. Ovšem podle Baršové a Barši (2005) se dá říci, že imigrační politika ČR se „vytvořila sama“.

Baršová a Barša (2005) poukazují na přitažlivost České republiky po vstupu v roce 2004 do EU. V tomto období samotná harmonizace s předpisy EU již nestačí a začínají se projevovat první snahy o komplexnější, koncepčnější a samostatnější přístup k problematice migrace a přistěhovalectví (Baršová, Barša, 2005).

Důležitou změnou bylo začlenění ČR do Schengenského prostoru a s tím související zrušení kontrol na státních hranicích. V rámci nejrůznějších dohod, obvykle časově omezené povolení ke vstupu přes vnější hranice EU, se sem dostávají cizinci ze třetích

zemí, kteří se pohybují v základně sociální pyramidy pracovní migrace (Bade, 2005, s. 377). Jejich migrace často směřuje do profesních oblastí a pracovních vztahů, pro něž nelze získat domácí pracovníky, a jedná se o sezónní zemědělské práce a práce v oblasti stavebnictví (tamtéž). Též podle Cakirpaloglu a Škutové (2008) je nejčastějším důvodem příchodu do ČR jednoznačně migrace za prací. Zatímco ekonomičtí imigranti z tzv. východního Sovětského svazu bez ohledu na své vzdělání zastávají většinou neadekvátně placenou manuální práci, migranti z EU nebo USA se často dostávají na vysoké a dobře placené pracovní posty (tamtéž).

Migrace a emigranti jsou přínosem, neboť vždycky emigrují ti schopnější, aktivnější, „mobilnější“, mladší a více kvalifikovaní lidé (Šiklová, 1998, s. 40). Tak jako svět spěje ke globalizaci, tak obdobně spěje, již bych se zamýšlela o minulém čase, že spěl k multikulturalismu, jehož podstatou je život na tomtéž území s lidmi patřícími ještě nedávno ke zcela odlišným kulturám, rasám a národům (Šiklová, 1998, s. 41). Nastavené trendy nelze zastavit a Šiklová (1998, s. 41) doporučuje „...*se systematicky připravovat na tuto pluralitu etnickou, národnostní i kulturní a vést již malé děti k odlišnosti toho druhého...*“

1.3 Postavení cizinců

Podle zákona čísla 326/1999Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů je cizincem každá fyzická osoba, která není občanem ČR, a to včetně občanů EU. Ovšem cizince nelze pojímat jako homogenní skupinu osob se shodnými důvody příchodu a shodnými plány do budoucna, jak jsem představila výše (Cakirpaloglu, Škutová, 2008).

Cizinec může na území ČR pobývat přechodně nebo trvale. O podmínkách vstupu a pobytu, typech víz se zmiňují více v níže uvedené kapitole s názvem Zákony a legislativa zaměřená na cizince.

V současnosti k nám přicházejí cizinci ze všech koutů světa. Převážně však ze zemí střední a východní Evropy a zemí bývalého Sovětského svazu. V ČR se na konci roku 2010 nacházelo 424 291 cizinců (Český statistický ústav, 2010). Pro porovnání, v roce 2008 zde pobývalo 438 301 osob. Nejvíce obyvatel je z Ukrajiny (124 339 osob na konci

roku 2010), Vietnamu (60 301) a Ruské federace (31 939) (Koncepce, 2012, s. 7). Z toho na území města Plzeň žije 15 541 cizinců (Český statistický ústav, 2010), což je nejvíc cizinců žijících v jednom městě po Praze a Brnu. Národnost cizinců žijících v Plzni, lze najít v následující tabulce (viz tabulka 1).

Tabulka 1: Nejčastější státní občanství cizinců v Plzni

Oblast, kraj, okres	31. 12. 2010				
	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Rusko	Polsko
Plzeň	4 296	2 354	2 353	165	358
Plzeň - jih	480	356	285	15	50
Plzeň - sever	425	411	177	7	68

Zdroj: Český statistický úřad

1.4 Majoritní společnost

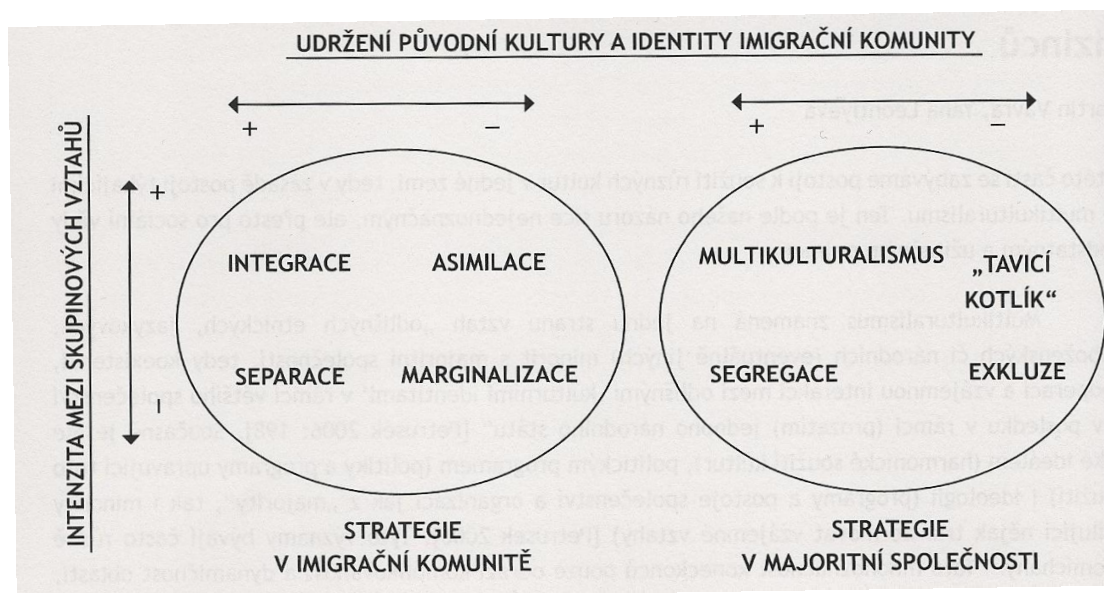
Majorita znamená „většina“, proto bych pod pojmem majoritní společnosti mohla představit společnost většinovou. Klausová a Pešková (2006, s. 19) definují „*majoritní společnost, která ve státě představuje většinu co do počtu členů, a proto je nositelkou převládající kultury a určuje společenské normy.*“ Obecně má majorita vytvářet podmínky cizincům, podporovat jejich aktivní účast ve společnosti, účastnit se procesu integrace a garantovat dodržování práv, ochrany před diskriminací.

Obyvatelstvo ČR je, přestože žijeme ve střední Evropě, dnes národnostně a rasově homogenní, což je dáno historickými příčinami, zejména holocaustem prováděným fašisty, čtyřiceti lety izolace za reálného socialismu i rozpadem Československa na dva státy (Šišková, 2001). Domnívám se, že jsou to příčiny reálného vztahu majority s cizinci v ČR.

Majoritní společnost je vnitřně diferencována, což se projevuje v postojích k cizincům a jejich sociální integraci. Často nejsou nazýváni občany a cizinci, nýbrž jsou ti druzí (Klvaňová, 2009). Náhled na vztahy k cizincům představuje níže uvedené schéma (viz schéma 1) a podrobněji se jimi zabývá následující kapitola. Další výsledky výzkumů dokazují, že domácí populace ve vztahu k cizincům vyjadřuje do značné míry požadavky,

které směřují pouze k dílčí integraci (Rákoczyová, 2011). Projevuje se to zejména v začlenění cizinců na trh práce (tamtéž).

Schéma 1: Dvoudimenzionální schéma vztahu „majority“ a "minority“

Zdroj: Leontiyeva, Vávra (eds.)

2 TEORIE INTEGRACE CIZINCŮ

Na začátku této kapitoly představuji způsob adaptace, abych vysvětlila, kam se integrace řadí v typech soužití. Hned poté definuji pojem integrace a její roviny. Zaměřuji se na rovinu sociální integrace, kde vysvětluji její dimenze, jelikož ji považuji za podstatnou součást této kapitoly vzhledem k empirické části mé práce. Dále představuji modely integrace a koordinace politiky v tomto procesu. Pro zajímavost uvádím systém integrační politiky v Nizozemí, jelikož ČR se vydává podobnou cestou právní úpravy. Na závěr představuji faktory bránící integraci.

Přestože, podle mnohých autorů, problém integrace migrantů v ČR nenabyl takových rozměrů jako ve státech západní Evropy, lze předpokládat, že ČR bude nadále cílovou zemí významné skupiny cizinců, a tuto situaci je třeba řešit. Způsoby řešení adaptace ve vybraných organizacích zkoumám v empirické části práce.

2.1 Varianty začlenění

Cizinci se mohou různými způsoby začleňovat do společnosti. Ovšem nezáleží pouze na nich, jaký způsob si vyberou, ale spíše na imigrační politice hostitelské země. Tyto způsoby vysvětluji níže. Berry (1992) definuje čtyři základní typy soužití, někdy nazýváno jako adaptace či začlenění, a rozděluje je na:

- integraci,
- asimilaci,
- separaci,
- marginalizaci.

„Integrace je způsob adaptace, kdy imigranti uznávají, že poznání a přijetí kultury hostitelské země je pro ně důležité, avšak současně si chtějí udržet i svou vlastní kulturu“ (Průcha 2004, podle Horská, 2009, s. 106). Naopak asimilace usiluje o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země. Separace znamená izolování se od dominantní kultury a setrvání u původní kultury (Průcha 2004, podle Horská, 2009). A poslední z typů je marginalizace, která si neuchovává ani svou původní kulturu, a ani se nekontaktuje

s kulturou dominantní (tamtéž). Tedy tento typ adaptace si vytváří svou vlastní kulturu, která se neopírá o kulturu předků a ani nikoho dalšího.

Podle Berryho (1992) seperace a magrinalizace cizinců vyvolává nesouhlas nebo silný odpor ze strany majority. Je zřejmé, že integraci a asimilaci provázejí menší konflikty (tamtéž). Je otázkou, kterému způsobu adaptace se v ČR nejvíce přibližujeme. Spíše integraci nebo asimilaci? V různých textech je uváděno slovo „integrace“, ale nepřibližujeme se spíše asimilačnímu začleňování? Cizinci jsou nabádáni ke znalosti českého jazyka, jsou řazeni do různých úrovní podle jejich znalostí této řeči, a při žádání o české občanství jsou povinni mimo jiné prokázat schopnost dorozumět se v češtině.

Integrační model se zdá být při začleňování do nové společnosti ze všech modelů nejméně stresující pro jedince-imigranty (Berry, 1992). Zdá se, že obecně tvůrčí a vzájemně aktivně spolupracující občanská pospolitost, sociálně integrovaná komunita se může na lokální úrovni lépe rozvíjet (Putnam, 1993 in Šišková, 2001).

2.2 Integrace a její roviny, sociální integrace

Nyní se dostávám k samotnému pojmu integrace, který je obecně chápán jako scelení, sjednocení, nebo spojení částí celku či začlenění (Plášek, 2011). Pokud je pojem integrace použit ve spojení s migrujícími obyvateli, jako je tomu v této práci, rozumí se jím proces začleňování do již existujícího společenského celku, který je charakterizován vlastní strukturou, určitou mírou koherence a chování jeho členů je řízeno určenými pravidly (Uherek, 2003). Dále podle Šiškové (2001) se integrace dotýká otázek biologických, psychologických, morálních, politických, právních, ekonomických, sociálních, kulturních i geografických. Podle Šiškové pojem integrace (2001, s. 24) znamená „*v širokém smyslu navazování kontaktů minority s majoritou*“. Leontiyeva (2010) zdůrazňuje, že proces integrace má oboustranný a mnohorozměrný charakter a dotýká se mnoha oblastí každodenního života jak samotných imigrantů, tak i přijímací společnosti. „*Integrace do značné míry spojena se schopností dosát spotřebním standardům konzumní společnosti (tamtéž)*.“ Již není definováno, jaké jsou spotřební standardy společnosti. Domnívám se, že by společnost mohla zmíněné standardy zvyšovat, a mohlo by to vést až k diskriminaci cizinců ze strany majority. Barša (2003, s. 209) se zmiňuje o národní integraci,

kteřou se rozumí „...proces, jímž se etnické, místní a jiné skupiny roztavují v oddělených společnostech politicky organizovaných do národních států.“ Tento proces je dlouhodobý a jen málokterý stát je kulturně homogenní (Barša, 2003, s. 209).

Existují tři roviny integrace a níže popisují podrobně právě jednu z nich a tou je sociální integrace. Barša (1999) mluví o rovinách integrace:

- kulturní integraci,
- sociálně-ekonomické integraci,
- občansko-politické integraci.

Ovšem Topinka (2006/2007) nespojuje sociálně-ekonomickou integraci v jednu, jak to dělá Barša, a rozděluje ji na integraci:

- sociální,
- kulturní,
- ekonomickou,
- politickou.

Pro svou práci jsem zvolila druhý typ dělení, tedy podle Topinky, jelikož se domnívám, že je srozumitelnější právě pro výše zmíněné oddělené dva pojmy. Sociální integrace zahrnuje oblast bydlení, trvalého usídlení, délku pobytu, kvalitu a místo bydlení, prostorovou mobilitu, zdravotní péči, sociální zabezpečení a sjednocování rodin (Topinka, 2006/2007). Kulturní integrace se týká oblasti jazyka, komunikace, vzdělávání a udržování tradic, náboženství a etnicity (Topinka, 2006/2007). Barša (1999, s. 231) odlišuje asimilaci, strategii „tavící tyglík“, kulturní pluralismus, který lze doplnit o multikulturalismus. Asimilační integrace proběhne, pokud menšina opustí hodnoty a zvyky, které je odlišovaly (Barša, 1999). Představa tzv. tavícího tyglíku znamená přetavování etnické a regionální příslušnosti do jediné homogenní identity (Baršová, Barša, 2005). Anglicky se této představě říká „melting pot“. Ke kulturně-pluralistické integraci dochází při zachování kulturních odlišností, avšak ekonomicky je pevně vsazená do společnosti (Barša, 1999). Multikulturalismus tuto kulturní členitost povyšuje na žádoucí a politicky prosazovaný přístup (tamtéž). Multikulturalismus znamená, že v jednom demokratickém státu mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou a zdůrazňuje prospěšnost kulturní rozmanitosti pro společnost a stát. Podle Kymlické (2007) je multikulturalismus především reakcí na dřívější model unitárního, homogenního národního státu. V rámci tohoto modelu byl stát pokládán za „majetek“ dominantní národnostní skupiny, ta jej používala k prosazování své identity,

jazyka, historie, kultury apod. Ovšem Barša (in Čaněk, Grill 2005) označuje přítomnost multikulturalismu v jednotlivých dokumentech za přítomnost deklaratorní.

Ekonomická integrace se vztahuje k trhu práce, přístupu na něj a ekonomickému postavení (Topinka, 2006/2007). Barša (1999, s. 235) jej dělí na integraci úplnou a částečnou. „*Mají-li členové určitých skupin významně horší šance hospodářského úspěchu než příslušníci skupin jiných, mluvíme o integraci částečné*“ (Barša, 1999, s. 235). Úplná integrace nastane tehdy, není-li zjistitelná korelace mezi etnicko-kulturním původem a sociálně-ekonomickým postavením (Barša, 1999).

A v neposlední řadě politická integrace, která je tvořena volebním právem, přístupem k veřejným službám, participací na rozhodování a formami veřejného sebevyjádření (Topinka, 2006/2007). Podle Barši (1999) v sobě zahrnuje asimilaci a akomodaci. Asimilací se rozumí stav, kdy šance na získání zaměstnání v úřední či politické sféře nejsou ovlivněny etnickou příslušností, naproti tomu akomodaci chápeme jako záměrné zohledňování etnicko-kulturní menšiny ve státní správě či v mechanismech politické reprezentace (tamtéž). Barša (1999, s. 235) v této souvislosti mluví o indexu segregace, tedy o srovnávání zastoupení menšinové skupiny a většiny ve všech relevantních pozicích, např. v oblasti trhu práce, vzdělání, příjmu.

Z hlediska začlenění cizince do systému, vytváření vzájemných vztahů a jejich postoje ke společnosti je v literatuře zmiňován jako pojem sociální integrace. Rákoczyová a Trbola (2008) ve své Případové práci pro Brno zmiňují nejednoznačnost tohoto pojmu a podle nich je sociální integrace spojena s komplexností celého integračního procesu a s pluralitou zainteresovaných aktérů, kteří se jej účastní a ovlivňují jeho průběh. Pro Rakocyovou (2008, s. 15) je integrace do značné míry spojena se schopností dostat „spotřebním standardům“ konzumní společnosti. Podle Baumana (1998) tento požadavek není rozhodně triviální, ba naopak. Pláška (2011, s. 15) ve své diplomové práci uvádí, že sociální integrace klade důraz na otevření institucí imigrantům a zajištění rovných příležitostí, což má napomoci jejich lepšímu sociálnímu fungování. Esser (in Rákoczyová, Trbola, 2009) rozlišuje čtyři dimenze sociální integrace cizinců:

- strukturální dimenzi
- kulturní dimenzi
- interaktivní dimenzi
- identifikační dimenzi.

Strukturální dimenze je chápána jako přístup ke klíčovým společenským institucím jako je např. trh práce, získání práv, zdravotní péče, instituce sociálního státu. Kulturní dimenze představuje získání dovedností nezbytných pro život v majoritní společnosti (zvyky, jazyk). Pod pojmem interaktivní dimenze se představuje především přijetí a začlenění imigrantů do sociálních sítí v majoritní společnosti. Identifikační dimenze je založena na subjektivním aspektu integrace cizince, který by měl cítit sounáležitost s majoritní společností (tamtéž). Sociální integrace je zásadním bodem mého výzkumu, jelikož v praktické části bude toto dělení vodítkem, a bude rozdělena stejným způsobem.

2.3 Modely integrace

Jednotlivé státy se podle Pastrňáka (2008, s. 10-11) a Castla (1995, podle Šiklové, 2005, s. 25) při určitém zjednodušení a podle určitých změn, např. vývoje demografie, hospodářského růstu, přikláníjí k třem základním modelům integrační politiky, jimiž jsou:

- multikulturální,
- diskriminační,
- asimilační model.

Podle Barši (1999) lze tyto typy dobře abstrahovat z britského, německého a francouzského přístupu.

Multikulturální model, někdy nazývaný také pluralistický model, podporuje odlišnost minority od majoritní populace, např. jazykem, kulturou, sociálními vztahy (Castles podle Šiklová, 2005, s. 25). Ideou je: nastolení individuální rovnosti lidí v rámci jedné společnosti předpokládá rozpuštění nižších skupinových odlišností (Barša, 1999). „*Imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých specifik*“ (Castles podle Šiklová, 2005, s. 25, Pastrňák, 2008, s. 11). Jirásková (2006) to popisuje jako uznání „druhého jako druhého“ a to znamená uznat jeho právo „nebýt jako my“, nechtít být „jedním z nás“, netoužit po roli v naší společnosti. Podle Baršové a Barši (2005) je imigrace vnímána jako trvalá.

Diskriminační model, taktéž nazývaný jako etnicko-exklusivistický, je položen na filosofii dočasného a návratného pobytu cizinců s právními mechanismy a praxí, která je znevýhodňuje (Pastrňák, 2008, s. 11). Imigranti jsou začlenění do určité

společenské sféry, ale není jim umožněno vstoupit do ostatních oblastí, jako je široce definovaný systém sociální péče, získání občanství, participace na politickém životě atd. (Castles 1995, podle Šiklová, 2005, s. 25, Pastrňák, 2008, s. 11). To je zárukou, že se pracovníci dříve či později vrátí do svých zemí (Baršová, Barša, 2005, s. 36). Jsou a navždy mají zůstat cizinci a zároveň mají ztíženu možnost získání občanství (Barša, 1999, s. 218).

Asimilační model stojí na jednostranném procesu rychlé a jednoduché adaptace imigranta, od něhož se očekává rychlé získání občanství, práv a povinností majoritní populace a zároveň zaplatí ztrátou svého mateřského jazyka, svých specifických kulturních a sociálních rysů (Castles 1995, podle Šiklová, 2005, s. 25, Pastrňák, 2008, s. 11). Kulturně-skupinová odlišnost je tolerována jako soukromá záležitost, nikoliv jako součást veřejné kultury (Varša, 2005, s. 219).

Oba autoři, Castles a Baršová s Baršou, z jejichž textů jsem čerpala, se shodují, že výše uvedené typy se dnes v realitě nevyskytují, jelikož se navzájem prolínají. V historii, např. Austrálie nebo USA, si prošly všemi uvedenými modely (Šišková, 2001, s. 25). Ovšem můžeme definovat, ke kterému modelu se přibližujeme, a to bude jeden z cílů praktické části.

V České republice se v posledních letech přechází od multikulturalismu ke třetímu typu, který stojí někde mezi multikulturalismem a asimilacionismem. Od dříve tolik preferovaného multikulturalismu došlo k obratu v integračních politikách (Barša, Baršová, 2005). Někteří mluví o přechodu k individuální občanské integraci. K takové situaci došlo v mnohých západních zemích, např. v Nizozemí. Tedy se časem z nástroje zahrnutí a integrace příslušníků diskriminovaných skupin do občanského celku stal spíše nástroj jejich vydělování (tamtéž).

Multikulturalismus dříve ukazoval cestu ven z úzké definice identity, která předem vylučovala skupiny, jež neodpovídaly ideálu (Sartori, 2005). Ale podle některých autorů naopak multikulturalismus sám vytváří kultury, pomáhá jim zviditelnit se, stát se relevantními, aby později prostřednictvím jejich správy dosáhly separace či vzpoury (tamtéž).

Baršová, Barša (2005) mluví o návratu k asimilaci, která nemusí nutně znamenat návrat asimilacionismu v jeho původním, celistvém pojetí. *„Je přece možné tolerovat a dokonce oceňovat kulturní různorodost občanské společnosti, a přesto na politické rovině klást důraz na nezbytnost pevné vazby ke státnímu národu a jeho zakládajícím*

hodnotám a institucím“ vyslovili Baršová, Barša (2005, s. 49). Takové stanovisko je protiklad multikulturalismu a asimilacionismu. Na jedné straně respektuje kulturní pluralitu, na straně druhé hlásá společenskou integraci jednotlivců, aniž by jim vnucovala jediný životní způsob (tamtéž).

2.4 Koordinace politiky v procesu integrace

Politika v procesu integrace je zaměřena na zapojení cizinců ve společnosti, prevenci sociálního vyloučení, udržování sociální soudržnosti v zemi a zejména zaměření na integraci druhé generace.

Leontiyeva (2010, s. 13) považuje imigrační politiku za komplex opatření, jejichž cílem je podpora začleňování imigrantů do klíčových institucí, vztahů a pozic majoritní společnosti. Považují za nutné podotknout, že podle Šiškové (2001, s. 25) adaptace nastává až ve druhé, spíše ve třetí generaci cizinců. Z toho vyplývá, že adaptace úzce souvisí s časem. Dále adaptace souvisí s tendencí koncentrovat se do etnických lokalit a většinou až v druhé vlně imigrantů se snaží z těchto lokalit vymanit (Šiklová, 2001, s. 26). Šiklová (2001, s. 26) tuto situaci popisuje konkrétněji následujícím způsobem - pokud nastane úspěšná integrace ekonomická (získání dobrého zaměstnání) a kulturní (zvládnutí jazyka majority) dojde k opuštění výše zmíněných lokalit.

Je nezbytné, aby integrační politika měla multidimenzionální charakter a aby do ní byli efektivně zapojeni jednotliví aktéři z různých úrovní veřejné správy (Rákoczyová, Trbola, Vyhlídal, 2011). V ČR se integrační politika rozvíjí zejména směrem „shora dolů“. Nejvýše stojí ministerstva a hlavními subjekty jsou Ministerstvo vnitra, práce a sociálních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy, financí, průmyslu a obchodu, zdravotnictví a pro místní rozvoj a kultury. Tedy na centrální úrovni se vytváří koncepční materiály zaměřené na integraci cizinců, zejména Koncepce integrace cizinců, kterou představím v následující kapitole, a na národní úrovni se rozpracovává strategie integrace azylantů (státní integrační program) (Rákoczyová, Trbola, Vyhlídal, 2011). Proces integrace je dále realizován orgány místní samosprávy, též nazýváno jako lokální úroveň, kam se řadí lokální vlády (obecní, městské úřady, magistráty) a také regionální vlády (krajské úřady), nestátní neziskové organizace, odborné organizace, sociální podniky,

zaměstnavatelé, státní instituce (např. úřady práce), univerzity a odborné školy, spolky přistěhovalců, sportovní kluby, zaměstnavatelé a jejich sdružení, církevní a náboženské organizace atd. (Rákoczyová, Trbola, Vyhlídal, 2011).

Integrační úsilí státu se zaměřuje na legálně usazené cizince s dlouhodobým, resp. trvalým pobytem, které chce integrovat do právního systému státu, zdravotního a sociálního systému, na trh práce, do vzdělávacího a kulturního systému a dále do lokálních struktur (Uherek, 2005). Je otázkou, zda se stát soustředí na všechny zmíněné aspekty života cizince. Cílem všech integračních politik je předcházet vytváření uzavřených komunit cizinců a společenské izolace (Odbor azylové a migrační politiky, 2011). Politika spočívá na těchto principech: praktické spolupráci všech, kdo mohou přispět k úspěšnému průběhu integrace, efektivitě integračních opatření, zvyšování informovanosti všech aktérů v procesu integrace, jasných a uchopitelných výsledcích všech integračních aktivit, podpoře rozvoje občanské společnosti (tamtéž). Jejimi prioritami, které mají předpokládat úspěšnou integraci, jsou: znalost českého jazyka cizinci, jejich ekonomická soběstačnost, orientace ve společnosti a vzájemné vztahy cizinců a majoritní společnosti (tamtéž).

2.5 Deskripce integrační politiky evropského státu - Nizozemí

Pro zajímavost uvedu ve zkratce integrační politiku jednoho evropského státu, který se potýká s velkým počtem imigrantů po několik desítek let, a je nezbytné, abychom měli náhled na situaci v jiné zemi, popřípadě věděli kde vzít inspiraci pro tvoření změn.

Cizinci tvoří pětinu z celkového počtu obyvatel a každý pátý obyvatel Nizozemí se do země přistěhoval (Bijl, Verweij, 2012). První skupina přistěhovalců do Nizozemí přišla z Nizozemské východní Indie a bez problémů se integrovala. V šedesátých letech přijížděla pracovní síla pouze dočasně a to z Itálie, Řecka, Španělska a Portugalska. Turci a Maročané začali přijíždět později, ale předpoklad návratu byl chybný, jelikož imigrace se projevila jako trvalá. Záhy si vláda uvědomila, že tato politika není možná, jelikož by do země přicházelo stále více obyvatel jiných států a později i jejich rodinných

příslušníků, a začala se tvořit integrační politika. Cílovou skupinou integrační politiky jsou nezápadní imigranti a jejich potomci druhé generace a uprchlíci (Bijl, Verweij, 2012).

Holandská vláda se v roce 1992 rozhodla představit metodu, jakým způsobem budou sbírána data, a tento registr obsahuje informace o rodné zemi a rodné zemi obou rodičů (Bijl, Verweij, 2012). Dále lze zjistit skutečné rozměry zeměpisného umístění třetí generace. Tento seznam poskytuje aktuální a detailní informace o velikosti, růstu, poklesu a složení národnostních skupin ve všech zeměpisných úrovních (tamtéž). Tyto průzkumy jsou specificky navrženy k tomu, aby poskytovaly informace pro vývoj, nastavení a vyhodnocení politiky integrace v Nizozemí. Z toho vyplývá, že dotazníky obsahují otázky na socio - ekonomická témata stejně jako etno - kulturní aspekty. Dotazníky pokrývají témata jako vzdělání, zaměstnání, příjem, jazykové schopnosti, společenské kontakty, volný čas, kulturní integraci, média a hromadné sdělovací prostředky, internetové kontakty, náboženství a politickou účast (Bijl, Verweij, 2012).

Z těchto dat lze získat náhled do různých procesů a souvislostí. V tomto registru jsou velmi citlivé informace, které je potřeba zveřejňovat anonymně a umožnit přístup k nim minimálnímu množství profesionálů pod nejpřísnějšími bezpečnostními opatřeními (Bijl, Verweij, 2012).

Obrat nastal v roce 1998, kdy vstoupil v platnost Zákon o integraci nových přistěhovalců. Ten mimo jiné stanovil povinnou účast v individualizovaném integračním programu pro imigranty, který zahrnuje výuku holandštiny, návštěvy kurzů sociální a pracovní orientace (Baršová, 2005).

Celá situace vyvolala snahu o redefinování kultury v Nizozemí, jelikož jak napsala Baršová (2005, s. 4) bez přihlášení se ke společnému jazyku a tradicím, společnost ztrácí základ pro integraci jiných.

Ti, co se chtějí dnes v zemi usadit, tak musí mít nějaký minimální standard v rámci občanské integrace, stejně jako lingvistická oprávnění, než mohou vstoupit do země (Bijl, Verweij, 2012). Nastavené podmínky platí od roku 2006. Cizinci se již nemusí povinně účastnit integračního kurzu, ale jsou povinni složit zkoušku (Dohnalová, 2011). Ovšem tyto kurzy jsou bezplatné a financovány jsou z Ministerstva bydlení, Ministerstva sociálních věcí a Ministerstva školství (tamtéž). Pro nově příchozí musí být zkouška splněna od 3,5 do 5 let od příchodu (tamtéž). Jsou stanoveny sankce za nesplnění zkoušky na základě individuálního posouzení (tamtéž). Jsou skupiny, které jsou zproštěny, např. mentálně postižení, lidé starší 65 let. Integrační kurzy mají na starosti městské

obvody, které na základě veřejné soutěže vybírají na dva roky vzdělávací instituci (tamtéž). Cizinci si za kurzy a za integrační zkoušky platí, ale mají nárok na kompenzaci. Integrační zkouška se skládá ze tří částí přes počítač a z jedné praktické, kde zjišťují znalosti z oblasti nizozemské společnosti, z testu mluvené holandštiny a elektronické praktické zkoušky (tamtéž). Tedy přistěhovalci musí vyhovět docela přísným požadavkům.

Nizozemí má zkušenosti s cizinci delší dobu než ČR, která má „otevřené“ hranice od roku 1989. Určité situace, se kterými my se nyní setkáváme, řešili v Nizozemí již dávno před námi. Tak nebylo by dobré i v ČR zavést registr, který poskytuje obsáhlé informace o cizincích? Nebo prosadit další podmínky pro vstup do země jako je lingvistické oprávnění nebo minimální standard v občanské integraci?

2.6 Faktory ovlivňující integraci

Považuji za důležité zmínit faktory, které brání v procesu integrace, jelikož poskytované služby mohou na jedné straně pomáhat cizincům s procesem integrace a překonáváním bariéry a na straně druhé mohou ovlivnit úspěšnost integrační politiky.

Cizinci do ČR přicházejí s životními zkušenostmi a tužbami z nejrůznějších koutů světa. Z toho důvodu jsou rozdílného vzhledu, pohledu na život, způsobu života, náboženství, životních priorit a mnohých dalších rozdílů, které je v budoucnu mohou v cílové zemi omezovat a způsobovat nepříjemnosti. Podle Rákoczyové a Trboley (2008) je česká společnost hodnocena jako skrytě xenofobní, proto cizinci, kteří se zde chtějí usadit, musí překonávat předsudky, stigmatizaci a lhostejnost ze strany přijímací společnosti. Již v minulosti sociální věda přispěla k tomu, že cizinci byli prezentováni jako potencionální hrozba bezpečnosti a vnímáni jako okraj společnosti a výjimky vedle normálních usedlíků (Klvaňová, 2009). Uvedené nazírání majoritní společnosti na imigranty představuje další z faktorů, které cizinci musí překonávat. Cizinci jsou podle Nissena (2000) považováni za konkurenty na pracovním trhu a za hrozbu kulturním normám a národní identitě.

Na místech, kde se vyskytují cizinci, vznikají menší či větší problémy. Ať už se týkají povolení k pobytu, pracovních příležitostí, soužití s majoritou obecně, nebo oblasti vzdělávání. Šiklová (2001, s. 28) poukazuje na další omezující faktory v procesu integrace

a označuje např. individuální a institucionální nezkušenost s migrací, doposud nefungující trh s domy a odtrženost od výzkumu mezinárodní migrace. Dále Leontiyeva (2010) poukazuje na kritické rozmístění specializovaných institutů sloužících cizincům na úrovni okresů a krajů. V některých městech je situace vyřešena spojením agendy integrace cizinců s podporou dlouhodobě usazených národnostních menšin (tamtéž).

Rákoczyová a Trbola (2008) poukazují na faktor obav a někdy lhostejnosti ze strany cizinců. Pro jejich začlenění je nejvýznamnější překonat jazykovou bariéru, což může být obtížnější v menších městech, kde jsou méně dostupné jazykové kurzy (tamtéž). „*Jazyková bariéra významně ovlivňuje nejen možnosti interaktivní integrace, ale také integrace strukturální*“ (Rákoczyová a Trbola, 2008, s. 33). Jako další faktory ovlivňující integraci tito dva autoři označují nízkou informovanost cizinců, která se může projevit dezorientací v místě bydliště, v sociálních sítích, nízkým povědomím o službách poskytovaných cizincům (Rákoczyová, Trbola, Vyhlídal, 2011) a neschopností získání vhodného bydlení.

Vedle výše uvedených ovlivňujících faktorů a problémů Rákoczyová a Trbola (2008) dále poukazují na byrokracii a administrativní překážky na straně veřejnosti i přistěhovalců. Mohou nastat problémy v procesu doručování služeb cizincům, kam zařazují situaci omezeného financování projektů a to zejména u neziskových organizací (Rákoczyová, Trbola, Vyhlídal, 2011). Pokud zůstanu u neziskových organizací, může nastat negativně ovlivňující faktor v oblasti tlumočení a interkulturní komunikace, což jsem poznala během své praxe v nepřítomnosti tlumočnicka v situacích, kdy jeho přítomnost by byla na místě. Na straně úřadů nastává bariéra v nemožnosti překročit vymezené kompetence (tamtéž). A naopak v praxi dochází k nepříjemnému vystupování pracovníků úřadů vůči cizincům a k neposkytnutí všech podstatných informací. Podobné chování se vyskytuje vůči pracovníkům neziskových organizací spolupracujícími s cizinci, přestože se všeobecně doporučuje spolupracovat.

3 ZÁKONY A LEGISLATIVA ZAMĚŘENÁ NA CIZINCE

V následující kapitole představím průřez zákony a legislativou související s cizinci na území ČR a Koncepti integrace cizinců. Podle těchto dokumentů se organizace orientují na poli integrace cizinců.

Zákony a legislativa jsou důležité pro činitele Evropské unie, když uvažují o přijetí země do svého svazu, jelikož vědí, že pokud se nenaučí smíšené rasy a národnosti žít vedle sebe a spolu, tak nepřezijeme a vzájemně se vyvraždíme v občanských a etnických a rasově motivovaných válkách (Šiklová, 1998).

3.1 Legislativní rámec v ČR

Problematika integrace, xenofobie, intolerance a do jisté míry rasismu úzce souvisí s řešením novodobé migrace a stát řeší tyto otázky vytvářením legislativního rámce, včetně přistoupení k příslušným mezinárodním dohodám (Šišková, 2001). Rámec musí být tak pevný, aby zadržel nežádoucí jedince, a tak volný, aby jím prošli všichni, kdo to opravdu potřebují (Šišková, 2001).

Základní právní úpravy lze nalézt v Listině základních práv a svobod z roku 1993, která zaručuje základní práva a povinnosti, a to „*bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*“

Se vstupem do EU jsme vázáni dodržovat smlouvy, které jsou již několik let platné. Právní vývoj měl své kořeny v dějinách Evropského hospodářského společenství (dále jen „EHS“), které vzniklo Římskými smlouvami v roce 1957 (Bade, 2005). Za důležité považují zmínit Schengenskou dohodu, která představovala opatření k udržení vysoké úrovně bezpečnosti bez vnitřních hranic (Bade, 2005). Jednotný evropský akt z roku 1986, který vedle jiných důležitých procesů uskutečnil tzv. „čtyři svobody“, a to volného pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu, a jehož zřízením bylo dosaženo dalekosáhlého zrovnoprávnění cizinců (tamtéž). Ovšem úplnou svobodu pohybu osob umožnila

až Amsterodamská smlouva v roce 1999, která odstranila vnitřní kontroly na hranicích Schengenského prostoru (tamtéž).

Mezi důležité zákony a legislativu se řadí Přehled přechodného pobytu cizince na území České republiky bez víza, Readmisní dohody, Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, Zákon č. 216/2002 Sb., o ochraně státních hranic České republiky, Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky ve znění pozdějších předpisů, Zásady migrační politiky vlády ČR, Vyhláška Ministerstva vnitra č. 446/2005 Sb., kterou se stanoví okruh cizinců, kteří mohou pobývat v tranzitním prostoru mezinárodního letiště na území ČR pouze na základě uděleného letištního víza.

Pro mou práci je důležité se blíže seznámit se Zákonem o pobytu cizinců, jelikož je základním dokumentem upravujícím podmínky pobytu cizinců. Podle zde zmíněného zákona je cizinec oprávněn pobývat na území ČR přechodně nebo trvale. Přechodně může na území ČR cizinec pobývat na základě víza (Pelcová a kol., 2009). Zákon rozlišuje různé druhy víz a jimi se zabývám v následující podkapitole.

Zákon o pobytu cizinců stanovuje úpravu pobyt cizinců v ČR včetně pravidel vyhoštění a úpravu opravných prostředků proti rozhodnutí správních úřadů ve věcech pobytu. Zde bych chtěla poukázat na nedostatky v zákonu, což způsobuje rozdílný přístup prokazování finančních prostředků cizinců v jednotlivých krajích. A jaké nedostatky vidí pracovníci nebo cizinci?

Ovšem v oblasti legalizace pobytu zákon dostatečně neodlišuje účel pobytu od práva na sloučení rodiny a to je většinou upraveno jako samostatný účel pobytu nebo jako podmínka opravňující cizince k přechodu do jiného pobytového režimu (Pelcová a kol., 2009). Dále se nerozlišuje, zda se jedná o sloučení rodiny s občanem ČR či o sloučení rodiny mezi usazenými cizinci. Není vymezen okruh rodinných příslušníků, kteří se mohou sloučit s „hlavou rodiny“ (tamtéž). Podle Pelcové (2009) absence této úpravy vytváří prostor pro širokou rozvahu správního orgánu při rozhodování o povolení pobytu i o sloučení rodiny.

Rezervy lze v této souvislosti nalézt v menší jazykové vybavenosti některých úředníků a v nedostatku nebo absenci praktických informací v písemné podobě (Pelcová a kol., 2009).

3.1.1 Právo pobytu na území ČR

Oblast povolování pobytu je podle Leontiyeva (2010) základem sociální integrace cizinců. Na území ČR mohou mít cizinci tyto pobytové stupně:

- krátkodobý pobyt (do 90 dnů),
- dlouhodobý pobyt (nad 90 dnů),
- trvalý pobyt.

Takové pobytové stupně jsou v právních rádech většiny států (Leontiyeva, 2010). V ČR došlo ke změně po roce 2000, kde je pobyt přechodný, který zahrnuje pobyt bez víza, víza krátkodobá, víza dlouhodobá, diplomatická víza nebo zvláštní víza a pobyt trvalý (tamtéž).

Krátkodobý pobyt lze zrušit, proto je velmi neperspektivní, neboť neumožňuje žádat na území ČR o žádné další povolení k pobytu (tamtéž).

Mezi nejvýznamnější víza patří vízum k pobytu nad 90 dnů. Povolení k dlouhodobému pobytu se vydává maximálně na 2 roky, ale v praxi jsou tato povolení vydávána na dobu kratší (tamtéž). Jen malá část cizinců ztrácí dlouhodobý pobyt z důvodů souvisejících s ochranou společnosti před kriminalitou a s veřejným pořádkem (tamtéž). Cizinec může požádat o trvalý pobyt po 5 letech na základě zákona č. 161/2006 Sb. Pelcová a kol. (2009) poukazuje na to, že není vždy respektováno to, že někteří cizinci nemohou doklad o propuštění ze státního svazku cizího státu předložit z objektivních důvodů, což je nutné v případě žádosti.

Zvláštní formou přechodného pobytu je vízum za účelem strpění pobytu a vízum za účelem dočasné ochrany (Pelcová a kol., 2009). „*Vízum za účelem strpění pobytu uděluje Policie České republiky cizinci, pokud mu ve vycestování brání překážka na jeho vůli nezávislá, nebo jehož vycestování není možné z důvodu stanovených zákonem. Vízum za účelem dočasné ochrany se uděluje cizinci prchajícímu před ozbrojeným konfliktem, občanskou válkou nebo stálým násilím za dalších zákonem stanovených podmínek*“ (Pelcová a kol., 2009, s. 197).

Trvalý pobyt umožňuje cizinci pobývat na území ČR v zásadě bez časového omezení a tento průkaz potvrzující statut se udílí nejčastěji na 10 let, přičemž pobyt na území ČR lze zrušit jen ze závažných důvodů (Leontiyeva, 2010).

Dále může cizinec na území ČR pobývat trvale na základě povolení k pobytu za účelem společného soužití se státním občanem ČR v zákonem stanovených případech,

z důvodů hodných zvláštního zřetele, z humanitárních důvodů, nebo pokud je tento pobyt v zahraničně politickém zájmu ČR (Pelcová a kol., 2009). Slučování rodiny by mělo být podle Pelcové (2009) upraveno příznivěji zvláště pro děti narozené na území ČR a jejich rodiče a v případě slučování rodiny s nezletilými dětmi by se nemělo rozlišovat mezi dětmi narozenými v manželství a mimo ně, dětmi z předchozího manželství a dětmi adoptovanými.

„Nejméně práv je tedy spojeno s pobytem krátkodobým, o něco více práv mají držitelé dlouhodobého pobytu a nakonec nejširší práva mají cizinci s povolením k trvalému pobytu. Naprostá rovnost cizinců s občany je spojena až se získáním českého občanství“ (Leontiyeva, 2010, s. 19). A podle Leontiyeva (2010) s délkou pobytu narůstají i práva pobývajících cizinců a lze identifikovat určitou souvislost mezi pobytovými stupni a stupni integrace cizinců ve smyslu míry práv.

Nejvyšší status, státní občanství, znamená neomezené právo vstoupit a pobývat na území ČR (tamtéž). Zásadním požadavkem při udělování státního občanství je transparentnost řízení a důslednost při respektování práva žadatele o státní občanství na informace o podmínkách nabytí státního občanství a o průběhu řízení o jeho žádosti po celou dobu řízení. Důraz by měl být kladen na potřebu zohlednit v rámci řízení míru integrace cizince a jeho rodinné a společenské vazby (Pelcová a kol., 2009).

Pobytový status cizinců musí vycházet z požadavků právní jistoty cizinců a ochrany jejich rodinného života. Zároveň úprava forem pobytového statusu cizinců by měla při současném zohlednění bezpečnostních a dalších aspektů směřovat k co nejvyššímu možnému přiblížení postavení legálně a dlouhodobě usazených cizinců právnímu postavení občanů ČR (Pelcová a kol., 2009). Cizinci by měli mít možnost změnit účel pobytu, jak to vyplývá z požadavků EU (tamtéž).

3.1.2 Sociální zabezpečení

V českém kontextu je problematice sociálního systému a sociální politiky věnována dlouhodobá pozornost, avšak to neplatí ve spojitosti s cizinci, kde toto téma zůstávalo stranou výzkumů a politické debaty (Drbohlav, 2010). Postavení cizinců v rámci tohoto systému je upraveno příslušnými zákony, které se v průběhu let několikrát měnily, avšak obecně lze říci, že systém je poměrně vstřícný, jelikož není nutnou vstupní

podmínkou české občanství (tamtéž). Naopak v praxi jsou klienti často nuceni k předložení dokumentů ohledně jejich zdravotního pojištění nebo od cizinců se zjišťují osobní informace, které nejsou nutné pro vydání rouhodnutí.

Jedna část sociálního zabezpečení je tvořena sociálním pojištěním, kde je zahrnuto důchodové a nemocenské pojištění. Důchodové pojištění je povinnou platbou pro všechny osoby vykonávající ekonomickou aktivitu, tedy včetně zaměstnaných a podnikajících cizinců (tamtéž). Cizinci mají nárok na důchod za splnění podmínek počtu odpracovaných let a dosažení důchodového věku. Zde nastávají podle Drbohlava (2010) problémy s odpracovanými lety mimo ČR. V případě, že ČR nemá s daným státem podepsanou bilaterální dohodu o sociálním zabezpečení, pak se odpracovaná doba v tomto státě nezapočítává do nároku na důchod na území ČR (tamtéž). Což v praxi přináší cizincům nemalé potíže. Pokud se cizinci rozhodnou opustit ČR, nedostanou vráceny peníze, které vložili do systému důchodového pojištění. ČR podepsala patnáct bilaterálních dohod, ovšem početná skupina Vietnamců je zanechána ve velmi znevýhodněné pozici, jelikož s Vietnamem dohoda podepsaná není (tamtéž).

Další částí, někdy nazývanou druhým pilířem sociálního zabezpečení, je státní sociální podpora, která je financována z daní a jeho výdajová část je založena na výplatě dávek rodinám s dětmi. Na tyto dávky mají nárok cizinci ze třetích zemí již po jednom roce legálního pobytu na území ČR (tamtéž). Otázkou je, jestli daná doba není příliš dlouhá a jestli zmíněná podmínka nezpůsobuje rodinám komplikace. U tohoto pilíře se nejvíce finančních prostředků v roce 2008 vydalo na výplatu rodičovských příspěvků a na druhém místě byl přírůstek na dítě (tamtéž). Větší počet dávek přijímali občané EU oproti cizincům ze třetích zemí (tamtéž).

Poslední, třetím pilířem, prostřednictvím kterého stát poskytuje pomoc, jsou dávky sociální pomoci. Jedná se o dávky hmotné nouze, dávky sociální péče pro osoby se zdravotním postižením a o sociální služby. Sociální pomoc se poskytuje zranitelnějším jednotlivcům, kteří se nemůžou v dostatečné míře spoléhat sami na sebe (Kováts a kol., 2006). Přístup cizinců k tomuto druhu dávek je různý, jelikož dávky sociální péče mohou čerpat cizinci ze třetích zemí jen za podmínky trvalého pobytu, zatímco o dávku mimořádné okamžité pomoci, ze systému pomoci hmotné nouze, mohou žádat téměř všichni cizinci (Drbohlav, 2010). Podle Leontiyeva (2010) je mimořádná okamžitá pomoc nastavena poměrně velkoryse, na druhou stranu u cizinců bez trvalého pobytu vstupuje do hry určitý speciální prvek, totiž povinnost těchto cizinců prokázat zajištění prostředků

k pobytu na území ČR. A pokud cizinec požádá o tento druh dávky, tak dává důkaz, že potřebnými prostředky pro pobyt nedisponuje. Pro sociální služby platí stejné podmínky jako u dávek sociální péče, i když některé služby jsou „otevřeny“ pro všechny legálně pobývající cizince (tamtéž). Pro konkrétní představu Drbohlava (2010) uvádí, že cizinci pocházející ze zemí EU pobírají 0,8 % dávek pomoci v hmotné nouzi a cizinci ze třetích zemí 0,9 % stejného druhu dávek.

3.1.3 Státní politika zaměstnanosti

Cizinci se v politice zaměstnanosti musí řídit podmínkami, které jsou na území ČR nastaveny. Je třeba zmínit, že velká většina aspektů pracovně-právních vztahů navozovaných cizinci je zcela totožná se situací českých zaměstnanců (Leontiyeva, 2010).

Pro některé druhy zaměstnání platí podmínka českého státního občanství, např. na úseku bezpečnosti státu (Pelcová a kol., 2009). Pokud má cizinec trvalé bydliště v ČR, může mu být udělen živnostenský list. A na základě živnostenského oprávnění jsou někteří z nich najímáni do zaměstnaneckého poměru (Pelcová a kol., 2009). Zmíněný systém zaměstnávání je nazýván „švarcsystémem“ a inspekce z úřadů práce se tomuto podvodnému chování zaměstnavatelů snaží zabránit a pokutovat jej. Pro zaměstnavatele je tento způsob zaměstnávání výhodný, jelikož např. nemusí platit za zaměstnance sociální a zdravotní pojištění. Pelcová a kol. (2009) spatřuje v této oblasti problém skryté zaměstnanosti a byla by pro přísnější podmínky pro udělování živnostenských listů.

Podíl cizinců hledajících zaměstnání a uchazečů s podporou v nezaměstnanosti byl v ČR v posledních letech nízký (Drbohlav, 2010). Některé cizince znevýhodňuje jejich nedostatečná jazyková vybavenost, tudíž by mělo být v jejich zájmu odstranit jazykové bariéry. Ovšem většina z nich nemá zájem o jazykovou výuku a ani ji nevyhledává (Pelcová a kol., 2009). Zároveň se cizinci s trvalým pobytem a azylanti mohou účastnit kurzů českého jazyka v rámci rekvalifikace, kurzy hradí úřad práce (tamtéž). Kurzy českého jazyka probíhají dále na poli sociálních služeb.

Během výkonu ekonomické aktivity cizinci přispívají na státní politiku zaměstnanosti. Ovšem cizinci ze třetích zemí, kteří nemají trvalý pobyt, nemohou

být oficiálně zaměstnání, a musí opustit ČR nebo změnit účel pobytu při ztrátě zaměstnání, jelikož jim tak končí platnost i pobytové povolení (Drbohlav, 2010).

Některé úřady vykazují nedostatky v postoji vůči cizincům v oblasti zaměstnávání. Pelcová a kol. (2009) mluví o tom, že je obtížné pro cizince se bránit proti latentní a zjevné formě diskriminace a odstraňování těchto problémů má klíčový význam, protože využívání cizinců jako levné pracovní síly a s tím spojené porušování zákonů bývá obecně příčinou tenze mezi majoritou a cizinci.

Zdrojem napětí v této oblasti se stává klientský systém. Klient je prostředník mezi cizinci a zaměstnavateli, který ovšem za své služby dostává vysoké sumy, které zároveň nedaní. Peníze klient v některých případech dostává za služby, které jsou zdarma poskytovány v neziskových organizacích. Zároveň u sebe mívají důležité doklady cizinců, kvůli kterým se na ně cizinci stále musí obracet o pomoc, a nemohou ho jako prostředníka služeb vynechat. Dále si klienti berou vysoké částky z platů cizinců za jejich zprostředkování. Z těchto důvodů nemají zájem na tom, seznamovat cizince se službami, které jsou poskytovány cizincům neziskovými organizacemi, a zároveň podporují samostatnost klientů. Jak tyto cizince tedy informovat o službě neziskových organizací? A jak klienta obejít? Klienti naopak stojí o závislost cizinců na jejich službách, protože je to pro ně výnosný byznys.

Přístup cizinců na trh práce je ve většině případů závislý na časovém omezení a to maximálně na dobu jednoho roku a vůbec na celé situaci na trhu práce (Pelcová a kol., 2009). Dále zazněly názory, že by měla být definována preferovaná skupina cizinců. Podle Pelcové (2009) by to měli být cizinci s povoleným pobytem, nikoliv s vízem k pobytu nad 90 dní nebo také cizinci, kteří by měli přínos pro ČR.

3.1.4 Zdravotní pojištění

Postavení cizinců v systému zdravotního pojištění patří dlouhodobě mezi nejkritizovanější aspekty českého sociálního systému ve vztahu k cizincům a hlavním terčem kritiky je především fakt, že do systému veřejného zdravotního pojištění mají přístup pouze vymezené skupiny cizinců, jak popisují níže (Drbohlav ed., 2010). Zdravotní péče je cizincům poskytována v rozsahu a za podmínek stanovených mezinárodními smluvními dokumenty a platnými vnitrostátními předpisy pro tuto oblast. Cizinci,

kteří pocházejí ze zemí mimo EU, a s nimiž nemá ČR uzavřeny dohody o bezplatném poskytování zdravotní péče, je tato péče poskytována v souladu s platnými právními předpisy pro tuto oblast (Pelcová a kol., 2009). Zdravotní péče poskytnutá v rámci těchto dohod je cizincům hrazena Ministerstvem zdravotnictví, ovšem ti cizinci, kteří nejsou pojištěni na základě veřejného zdravotního pojištění, nebo se na něj nevztahují příslušná ustanovení mezinárodních smluvních dokumentů, jsou povinni uhradit zdravotní péči v hotovosti (tamtéž). Cizince, který má v ČR trvalý pobyt, nebo je zaměstnán u zaměstnavatele se sídlem v ČR, je zákonným pojištěncem a má zajištěna stejná práva a povinnosti spojené s poskytováním a úhradou zdravotní péče jako občan ČR (tamtéž).

Na druhé straně je často diskutován problém neuhrazených pohledávek nemocnicím a jiným zdravotnickým zařízením od ošetřených cizinců, kteří neuhradili náklady vynaložené s poskytnutím nutné a neodkladné zdravotní péče (Pelcová a kol., 2009).

Kromě diferenciací podmínek zdravotního pojištění na základě typu pobytového povolení se lze setkat i s diferenciací podmínek pojištění cizinců na základě typu ekonomické činnosti (Drbohlav ed., 2010). Podle Drbohlava ed. (2010) by ke zlepšení situace mohlo přispět rozšíření cílové skupiny cizinců pojistitelných v rámci veřejného zdravotního pojištění o samostatně výdělečně činné a o cizince, kteří přišli do ČR na základě sloučení rodiny. Toto rozšíření by mohlo být finančně výhodné pro celý systém veřejného pojištění, neboť by byla zahrnuta především mladší a produktivní populace cizinců (Drbohlav ed., 2010). Bohužel se o tuto problematiku zajímá málo osob a podle Leontiyeva (2010) chybí kvalitnější zpracování právních aspektů této oblasti.

3.1.5 Vzdělávací systém

V oblasti vzdělávání mají cizinci principiálně stejnou možnost získat vzdělání jako občané ČR, tedy povinnou školní docházku do 15 let věku. Dále mají cizinci bezplatný přístup k vysokoškolskému vzdělávání za předpokladu, že studují v jazyce, v němž je vedena výuka (Drbohlav ed., 2010).

Právní úprava a praxe uznávání diplomů a vysvědčení pro účely dalšího vzdělávání je slučitelná s požadavky EU, ovšem uznávání rovnocennosti a nostrifikace je cizinci vnímáno jako zdlouhavé a komplikované (Pelcová a kol., 2009).

Další komplikace se objevuje v oblasti přijímání cizince ke studiu, kde je požadavek na prokázání legalizace pobytu na území ČR, ovšem orgány kompetentní v oblasti povolování pobytu naopak nejprve vyžadují předložení dokladu o přijetí ke studiu jako podklad pro udělení dlouhodobého víza (tamtéž).

Jazykové vzdělání dětí cizinců na základních školách a rychlé zvládnutí českého jazyka má pro adaptaci dětí nemalý význam, přesto školská zařízení nemají povinnost vytvářet podmínky pro bezplatnou výuku nebo doučování českého jazyka (tamtéž). Na některých školách je výuka českého jazyka nad rámec osnov pro děti cizinců vyřešena doučováním studenty vysokých škol, kteří tuto výuku mají řazenou do nepovinných předmětů na univerzitě. Nebyl by tento systém vhodný využít v dalších městech ČR?

Nejpočetnější zastoupení žáků cizinců je s vietnamským, ukrajinským, slovenským a ruským občanstvím, nicméně v relativním pohledu je podíl cizinců na českých základních a středních školách nízký (Drbohlav ed., 2010). Naproti tomu je výraznější zastoupení cizinců na vysokých školách, kde slovenští studenti tvoří více než 66% z celkového počtu cizinců, a migrují pouze za účelem studia (tamtéž).

3.1.6 Bydlení

Problematika bydlení patří mezi neprozkoumaná témata. Obecně je přístup cizinců k bydlení omezen několika aspekty. Zejména tím, že nabývání domů a bytů do vlastnictví je umožněno cizincům ze třetích zemí, pouze jsou-li držiteli povolení k trvalému pobytu (Drbohlav ed., 2010). Ve státních a obecních nájemních bytech bydlí domácnosti se smíšeným, nikoliv s nízkým sociálním statutem (tamtéž). Cizinci ani většinou nepatří mezi nájemníky, kterým by obce či stát pronajímaly svůj bytový fond sociálního bydlení (tamtéž). Dále cizinci nepatří k nejčastějším uživatelům ubytoven, jak se někteří z majoritní společnosti domnívají.

3.2 Koncepce integrace cizinců

Koncepce je podle některých autorů nejdůležitější dokumentem identifikujícím záměr státu ohledně integrace cizinců. Tento dokument se stal součástí vládní politiky a zároveň navázal na vládní dokument Zásady koncepce integrace cizinců z roku 1999 obsahující 15 stručných zásad integrace (Leontiyeva, 2010). Je to dokument uznávající existenci úkolu integrace cizinců, jež má být naplněn otevíráním rovných příležitostí a aktivním přístupem státních orgánů (Baršová, 2005).

První přijatá Koncepce je z prosince roku 2000, do níž se již výrazně promítají dokumenty Evropské unie (tamtéž) a vychází ze Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR (Odbor azylové a migrační politiky, 2011). Koncepce např. zdůrazňovala, že je potřeba věnovat pozornost postavení žen z přistěhovaleckých komunit anebo požadavku na podporu výzkumů o cizincích (Baršová, 2005)

Koncepce byla aktualizována v roce 2006 a poslední aktualizace byla předložena vládě v roce 2012. Realizací Koncepce bylo pověřeno Ministerstvo vnitra, které delší dobu řešilo záležitosti cizinců (Leontiyeva, 2010). V roce 2004 byla odpovědnost za realizaci a koordinaci Koncepce převedena na Ministerstvo práce a sociálních věcí, v rámci kterého bylo v roce 2002 založeno Oddělení integrace cizinců a o rok později Odbor migrace a integrace cizinců (tamtéž). Ovšem v druhé polovině roku 2008 byla odpovědnost této Koncepce opět navracena do odpovědnosti Ministerstva vnitra (tamtéž). Otázkou je, jestli toto přesunování kompetencí mezi ministerstvy nemá na vytváření Koncepce negativní vliv.

Každoročně je předkládána Zpráva o realizaci Koncepce a navrhován další postup na rozdělení finančních prostředků na realizaci projektů a další potřebná opatření pro následující rok (Pelcová a kol., 2009). Tento návrh je vždy schvalován usnesením vlády.

Poslední aktualizovaná Koncepce je ze dne 4.1.2012 s názvem Postup při realizaci aktualizované „Koncepce integrace cizinců – Společné soužití 2012“ přináší rozpracování konkrétních úkolů pro realizaci integrační politiky v daném roce. Hlavní prioritou Koncepce je znalost českého jazyka a ekonomická soběstačnost. V textu se téměř neobjevuje problematika bydlení, pohled na subjektivní aspekt integrace cizinců. Domnívám se, že v koncepci se téměř nezabývají vytvářením sociálních sítí cizinců. Jsou adaptačně-integrační kurzy prosazující se v koncepci dostačující? Nebo jsou nezbytně

nutné pro nově příchozí cizince? Z praxe znám rodinu, která si zpětně absolvování adaptačně-integračních kurzů neuvědomuje, jelikož příchod do ČR byl pro ně velký šok, a pozornost věnovali jiným věcem a tyto kurzy z paměti vytěsnili. V první řadě řešili ubytování a finance na uživení rodiny. Z dalších informací, které k nim ze všech stran přicházely, si vybírali jen informace podstatné pro daný moment.

„Původní Koncepce definovala integraci cizinců jako proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva“ (Leontiyeva, 2010, s. 17). Naopak později se v koncepcích zdůrazňovalo, že integrace je oboustranný proces, v jehož průběhu dochází ke sjednocování obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost (Leontiyeva, 2010).

Hlavním zájmem českého státu je integrovat cizince, kteří na území ČR pobývají, případně hodlají pobývat dlouhodobě či trvale. Do této široké definice spadají všichni cizinci, kteří mají legální pobyt v ČR po dobu aspoň jednoho roku, s výjimkou občanů EU a azylantů (Leontiyeva, 2010). A u cizinců, u kterých je předpoklad, že budou usilovat o trvalý pobyt, a k cizincům, jejichž přítomnost v České republice je pro stát a společnost dlouhodobě přínosná, je ponechán prostor pro modifikaci jednotlivých opatření s ohledem na potřeby konkrétních cizinců (tamtéž). Vedle cizinců byli do cílové skupiny zahrnuti i občané ČR, neboť vstupují do každodenního a přímého kontaktu s cizinci (Pelcová a kol., 2009).

Podstatné je, aby se migranti stali součástí české společnosti, byli soběstační a byli přínosem pro český stát. Kromě státu by se na všech oblastech integrace měly zapojovat nevládní neziskové organizace, obce, kraje (Leontiyeva, 2010).

Do realizace Koncepce jsou aktivně zapojena Ministerstva práce a sociálních věcí, vnitra, školství, mládeže a tělovýchovy, průmyslu a obchodu, kultury, pro místní rozvoj, zdravotnictví a financí a další orgány a instituce, např. Český statistický úřad (Pelcová a kol., 2009).

4 SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Cílem této kapitoly je představit pojem sociální služba a vyjasnit druhy sociálních služeb poskytovaných v ČR. V následující části představím sociální služby pro cizince na území Plzně. Dvě vybrané služby popíši detailněji, protože jsou stěžejní pro empirickou část práce.

4.1 Definice pojmu sociální služby

Podle zákona č. 108/2006 Sb. se rozumí „*sociální službou činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.*“ „*V anglosaském pojetí se vše, co poskytuje výhody těm, kdo mají problém, označuje jako sociální služby*“ (Matouček, 2007, s. 178).

Sociální služby lze rozdělit na sociální služby státní a obecní a sociální služby nestátní (tamtéž).

Sociální služby státní a obecní mohou být smlouvou svěřeny nestátním organizacím či pospolitosti občanů a jsou zákonným způsobem financovány (tamtéž). Soukromoprávní sociální služby jsou provozovány státem nebo se státní podporou (tamtéž).

Podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách se sociální službou rozumí sociální poradenství, sociální péče, sociální prevence.

Služby jsou poskytovány formou pobytovou, ambulantní nebo terénní (Zákon č. 108/2006 o sociálních službách). Pro mou práci jsou důležité zejména služby sociálního poradenství, jelikož je to hlavní činnost obou vybraných organizací. Tím zároveň nevylučuji, že další služby nejsou poskytovány cizincům, jak ostatně později představím.

4.2 Poskytované služby cizincům v Plzni

Cizincům se organizace v České republice začaly věnovat již od počátku 90.let minulého století. V současnosti jsou organizace významnou součástí společnosti

a je realizováno velké množství projektů. Vláda tyto projekty podporuje, jak deklaruje v Zásadách koncepce integrace cizinců.

Mezi nejdůležitější organizace v Plzni zabývajícími se cizinci patří (dle abecedního pořadí):

- Centrum na podporu integrace cizinců (dále jen „CPIC“)
- Člověk v tísni
- Diecézní Charita Plzeň – poradna pro cizince a uprchlíky Plzeň
- Evropská kontaktní skupina
- Kontaktní centrum
- Organizace pro pomoc uprchlíkům (dále jen „OPU“)
- Společnost TADY A TEĎ

CPIC je organizace pod záštitou Správy uprchlického zařízení Ministerstva vnitra (dále jen „MV“) ČR. Centrum v Plzni je jedním z osmi Center nacházejících se na území celé ČR. Další Centra se nacházejí v Moravskoslezském, Plzeňském, Zlínském, Karlovarském, Libereckém, Jihočeském a Olomouckém kraji. Cílem projektu realizovaného centrem je v návaznosti na vládní materiál „Koncepce integrace cizinců“, vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců (CPIC). CPIC by měla být iniciátorem, organizátorem i realizátorem aktivit podporujících sociální, právní i jazykovou emancipaci cizinců. Jejich posláním je zvyšování schopností, dovedností a znalostí cizinců, které přispívají k jejich samostatnosti, soběstačnosti a usnadňují jim orientaci v české společnosti; podporovat vytváření prostoru pro vzájemné setkávání a mezikulturní dialog (Magistrát města Plzeň, 2000-2013). Cílovou skupinou jsou cizinci z tzv. třetích zemí, kteří na území ČR pobývají v rámci dlouhodobého nebo trvalého pobytu (CPIC).

Mezi služby poskytované cizincům patří sociální poradenství, právní poradenství, kurzy českého jazyka, tlumočnické služby, sociokulturní kurzy, provoz internetového pracoviště a knihovny (tamtéž). Dalšími aktivitami se Centrum zaměřuje na majoritní společnost, jako je realizace pravidelných setkání regionálních platforem a realizace osvětových, kulturních a společenských akcí (tamtéž).

OPU je občanské sdružení se sídlem v Praze. Má v ČR čtyři pobočky se sídlem v Praze, Brně, Plzni a Českých Budějovicích, jejichž poslání je podporovat uprchlíky a cizince zejména ze zemí mimo EU na jejich cestě k nezávislosti, samostatnosti a znalosti práv a povinností (Magistrát města Plzně, 2010-2013). Zároveň napomáhají k vytvoření

pozitivních vazeb mezi cizinci a majoritní společností. Služba je určena cizincům s trvalým pobytem, osobám s azylem, občanům EU pobývajícím na území déle než 3 měsíce, rodinným příslušníkům občana EU bez ohledu na pobyt, pokud je hlášen na území déle než 3 měsíce (tamtéž). Dále cizincům ze zemí EU, kteří se ocitli v nouzi a nejsou schopni se sami zorientovat v prostředí (tamtéž).

OPU poskytuje právní poradenství, sociální poradenství, pomoc nezletilým uprchlíkům a cizincům bez doprovodu rodičů (OPU, 2011). Také realizují zahraniční projekty, čímž se myslí semináře v zemích mimo EU, a dbají na spolupráci s dobrovolníky (tamtéž). V neposlední řadě se snaží působit na širokou veřejnost a odborníky vzdělávacími a osvětovými aktivitami (tamtéž).

Z výše uvedeného je patrné, že poskytované služby se snaží reagovat na potřeby cizinců a majoritní společnosti. Ovšem mluvíme o aktuální situaci poskytovaných služeb.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části definuji části ze stanoveného cíle práce a související témata. V praktické části vymezuji základní metodologické postupy. Určuji cíl výzkumu, na jehož základě bude zodpovězen cíl práce, jelikož spolu tyto cíle navzájem souvisejí. V této kapitole vysvětluji, čím se ve výzkumu zabývám, jaké jsou tedy jeho cíle, charakterizuji výzkumný vzorek, jak jsem postupovala při výběru respondentů a jaký byl průběh zkoumání. Dále se v kapitole zaměřuji na metodu výzkumu a poukazuji na možné slabé stránky mého výzkumu.

Při zpracování metodologie jsem vycházela hlavně z publikace od Jiřího Pelikána *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů* a od Michala Miovského *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Podle těchto autorů jsem zvažovala metodologii praktické části a byly mi návodem, jak postupovat během realizovaného výzkumu.

5.1 Cíl výzkumu

Cíl výzkumu pro tuto práci zní: *Zjistit s jakými integračními problémy a nedostatky se sociální pracovníci a cizinci potýkají v daných zařízeních a jaká řešení navrhnou?* Výzkumné šetření budu realizovat na území města Plzně ve dvou organizacích poskytujících služby cizincům. Těmito organizacemi jsou Centrum na podporu integrace cizinců a Organizace pro pomoc uprchlíků.

Cíl práce bude sledován prostřednictvím dimenzí sociální integrace, jak již bylo nastíněno v teoretické části práce a budu se soustředit na stanovení typu integrační politiky. Výzkum budu realizovat ve dvou vybraných zařízeních zabývajících se cizinci. Zaměřuji se na následující výzkumné otázky, které mohou být během samotných rozhovorů doplněny. Otázky jsem si stanovila na základě teoretických

východisek, které jsem představila v předchozí části práce, a vycházím z těchto předpokladů:

- Jaké překážky týkající se integrace pomáhají organizace řešit?
  - Neznalost českého jazyka
  - Potíže v oblasti bytové problematiky
  - Žádosti o osobní doprovod při vyřizování záležitostí na úřadech
  - Pomoc s vyplňováním dokumentů

- Předpokládám, že mezi největší překážky, se kterými se musí cizinci potýkat, patří:
  - Adaptace do společnosti
  - Znalost práv a povinností cizinců v ČR
  - Problematika bydlení
  - Začlenění na trh práce
  - Uplatnění stupně vzdělání při získávání zaměstnání
  - Vliv národnosti klientů organizací na problematiku integrace, př. snáze se integrují kultury, které jsou nám zeměpisně blíže

- Ke kterému integračnímu modelu se organizace blíží?
  - Organizace se přibližují asimilačnímu modelu.
  - Organizace se přibližují pluralistickému modelu.

Aplikačním cílem je předat získané informace nejen sociálním pracovníkům v organizacích, ale především všem, kteří v organizacích nějakým způsobem pracují. To jim poskytne možnost nahlédnout na jejich činnost očima samotných klientů, jimž poskytli nebo nadále poskytují své služby. Dále mohou zjistit, jak klienti hodnotí jejich služby a jak přispívají k jejich integraci do majoritní společnosti. V neposlední řadě bych vyzdvihla zpětnou vazbu pracovníkům těchto dvou vybraných organizací.

5.2 Charakteristika výzkumného souboru

Ve výzkumu se zaměřuji na dvě organizace sídlící ve městě Plzni. Plzeň je čtvrté největší město ČR a ke konci roku 2010 na území města bylo evidováno 15 541 cizinců (Český statistický ústav, 2010). Více cizinců v ČR se nachází pouze v Praze a v Brně, které jsou zároveň většími městy v porovnání s Plzní. Ve srovnání s Prahou je to o 132 906 cizinců méně, ale například o 10 815 více, než v Českých Budějovicích (tamtéž). Z toho vyplývá, že v Plzni vychází po Brně nejvíce cizinců na obyvatele a to je také důvod, proč realizuji výzkum ve vybraném městě. Na základě zkušeností z praxe v Centru na podporu integrace cizinců jsem vybrala tuto organizaci pro můj výzkum. Jelikož podle vnitřních dokumentů jsou jejími klienty převážně Vietnamci, v minulém roce jich navštívilo organizaci 749, hledala jsem druhou organizaci, která by měla podobné národnostní složení klientů jako první vybraná organizace, a zároveň se nacházela na území města Plzeň. Proto jsem si vybrala Kontaktní centrum, které ovšem z časových důvodů se mnou nemohlo spolupracovat na kvalitativním výzkumu tak, jak jsem si předem vytyčila v metodologii této práce. Z toho důvodu jsem oslovila další plzeňskou organizaci, která spolupracuje s cizinci. Touto organizací je OPU.

V těchto organizacích jsem uskutečnila výzkum s pracovníky a jejich klienty. Pro realizaci výzkumu s klienty jsem využila osobu, která v organizaci pracuje, a pomohla mi s nimi navázat první kontakt. Hendl (2007) nazývá takové osoby jako „gatekeepers“. Taková osoba je důležitá zejména při zkoumání organizací, ovšem může sledovat vlastní zájmy, proto by výzkumník měl brát v úvahu jejich roli při vyhodnocování výsledků (Hendl, 2007). Brala jsem ohled na tyto aspekty a předpokládám, že v každé organizaci budu dělat rozhovor s pěti respondenty, nejlépe s dvěma pracovníky a třemi klienty. Klienty poprosím o vyplnění krátkého dotazníku. Ze všech získaných dat od klientů vytvořím kazuistiky.

5.3 Průběh zkoumání

Rozhovory probíhaly během února a března 2013. Na začátku rozhovoru jsem objasnila základní pravidla, která by měla být podle Pelikána (1998) stejná

pro všechny. Účast respondentů je dobrovolná a všichni by měli být správně namotivováni, aby se nechtěli ukázat v tom nejlepším světle, nebo aby nezastávali negativní postoj k výzkumu (Pelikán, 1998). Dále jsem upozornila respondenty na to, že neexistuje správná nebo špatná odpověď a nikdo z nich nebude uveden pod svým jménem. Výzkum tedy bude anonymní. Zároveň jsem je poprosila o pravdivé výpovědi a informovala je o možnosti neodpovídat na mou otázku. Všem respondentům jsem zdůvodnila účel a cíl výzkumu a jeho využití. Dále jsem se dovolila o nahrávání rozhovoru na diktafon. Rozhovory jsem začínala pro uvolnění atmosféry vždy obecnými otázkami za účelem získání základních údajů, např. u klientů.: Odkud pocházíte? Jak dlouho žijete v ČR? Další otázky, které jsem klientům pokládala, byly zaměřené na výzkumné úkoly. Podobný postup jsem zvolila při rozhovorech s pracovníky. Na začátku jsem položila obecné otázky za účelem získání základních údajů, např.: Jak dlouho pracujete v organizaci? A další otázky byly zaměřené na výzkumné úkoly. Strukturu rozhovorů jsem přiložila do příloh č. 1 Struktura rozhovoru s klienty a do přílohy č. 2 Struktura rozhovoru s pracovníky. Otázky, které jsem si připravila před setkáním s respondenty, jsem doplňovala o další dotazy během samotného rozhovoru. Ke konci setkání s klienty organizací jsem je poprosila o vyplnění krátkého dotazníku, který slouží, společně s rozhovory klientů, k vytvoření kazuistik cizinců.

Gary Barker (1999) nabádá, aby výzkumník během celého rozhovoru pozoroval i neverbální reakce, které mohou potvrdit pravdivost informací, nebo nejistotu, kterou výzkumník může cítit atd. Tohoto doporučení, které Barker uvádí, jsem hojně využívala během rozhovorů s respondenty z důvodu jazykové bariéry, kdy mohlo dojít k jazykové bariéře. Dále Barker (1999) radí nespokojit se s první odpovědí, kterou výzkumník dostane a dále se dotazovat. Proto jsem se často ptala „Jakto?“ „Proč?“ a někdy se ptala raději dvakrát, aby respondent využil jiných slov a danou situaci více popsal.

Celá délka rozhovorů trvala od 25 – 55 minut. Rozhovory s klienty probíhaly v českém jazyce a bez tlumočnicků. Vždy jsme se sešli v organizaci, kde nám pracovníci zprostředkovali kontakt. Také s pracovníky jsem se sešla v organizaci.

5.4 Metody výzkumu

Pro práci jsem zvolila kvalitativní přístup. Úkolem kvalitativního výzkumného šetření je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci chovají, proč jednají určitým způsobem a jak organizují vlastní aktivity a interakce (Hendl, 2005). Síla kvalitativního výzkumu nespočívá v množství sledovaných lidí, ale v osvětlení života několika dobře vybraných lidí (tamtéž). Kvalitativní přístup dává větší prostor pro vyplynutí dalších témat a podnětů, o kterých dopředu nemůžeme nic vědět a v kvantitativním přístupu by nejspíš zanikla. Pelikán (1998, s. 81) tento přístup popisuje jako možnost hlubšího ponoru do objektivní reality tím, že je schopen analyzovat zcela konkrétní osobitost určitého fenoménu v jeho velké složitosti a variabilitě. Tedy nezůstáváme na jeho povrchu, ale provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy (Hendl, 2005, s. 53). Dalším pozitivem tohoto přístupu je kontakt s terénem, reflexe každodennosti, vnímání detailů, vysoká validita, citlivost na místní situace, vnímání detailů, explorace a vhled. Podle Topinky, Janouškové, Klimenta (2010) ve „Strategii zvládání obtížných situací cizinci z Ukrajiny a Mongolska“ kvalitativní přístup poskytuje příležitost se aktuálně doptat na zajímavé informace a žádat od respondentů vysvětlení. Proto je výzkum založen na otevřeném typu otázek. Upřednostňují se otevřené, nestrukturalizované výzkumné plány a analýzy vycházející spíše z vyššího počtu informací o menším počtu subjektů.

Zvolenou metodou je explorační metoda, v níž jde o vytěžování informací z vyjádření sledované osoby - respondenta (Pelikán, 1998). Vybrané metody jsou omezující, ale zároveň s ohledem na cíl práce se domnívám, že se jeví jako dostačující.

Hlavní výzkumnou technikou je rozhovor, někdy se používá také termín interview. Předností rozhovoru je bezprostřední kontakt výzkumníka se zkoumanou osobou (Pelikán, 1998). Jako výzkumnou techniku používám polostrukturované rozhovory s pracovníky a cizinci. Polostrukturovaný rozhovor Pelikán (1998) definuje jako část volného rozhovoru a část rozhovoru vedeného podle předem připravených otázek. Rozhovor dává možnost získat podrobnější data a přeformulovat otázky v případě nepochopení. Lze připravené otázky zaměňovat podle potřeby, abychom maximalizovali výtěžnost rozhovoru (Miovská, 2006). Tato technika umožňuje sledovat mimoverbální signály respondenta.

Pro dokreslení kontextu využiji techniku analýzy dokumentů. Za dokumenty se považují data, která vznikla v minulosti a byla pořízena někým jiným než výzkumníkem

(Hendl, 2005). Miovský (2006) upřesňuje, že se jedná o dokumenty, které musí být zachyceny písmem, tedy listinné či jakýkoliv jiné dokumenty. Zjednodušeně řečeno jej popisuje jako proces výzkumu, kde se již nevytváří nové zdrojové dokumenty a nová data (tamtéž). Těmito stávajícími daty budou jednotlivé výroční zprávy a interní dokumenty v organizacích.

Samotná kvalitativní analýza probíhá od počátku sběru dat. Rozhovory vyhodnocuji pomocí interpretativní fenomenologické analýzy. Podle Hendla (2005) se interpretativní fenomenologická analýza využívá, chceme-li porozumět nějakému fenoménu hlouběji a chceme-li porozumět něčí zkušenosti. Metoda se využívá při zpracování rozhovoru, který má být veden v příjemném prostředí (tamtéž). Z tohoto důvodu budou rozhovory realizovány v organizacích, kde to klienti znají. V rámci této metody je vytvářen popis zkušenosti a její interpretace. Rozhovory budou nahrávány na diktafon a následně přepsány. Přepis bude procházet kontrolou, kdy s určitým časovým odstupem po jeho ukončení budu procházet záznam znovu (Miovský, 2006). Záznam má být nestranný a je na něm vše autenticky zaznamenáno (tamtéž). Z rozhovorů jsou vypisovány ty jevy, které se týkají dané problematiky a později jsou jednotlivé jevy porovnávány s dalšími rozhovory, které jsou zpracovány stejným způsobem (tamtéž).

Výsledky výzkumu je obtížné zobecnit na celou populaci. Podle Hendla (2005) se kvalitativní data vyznačují kontextualitou výzkumu, která se váže k místu, času, situaci a zkoumaným osob.

5.5 Slabé stránky výzkumu

Nyní popíši slabiny výzkumu, abych poté mohla s přihlédnutím k těmto slabým místům výzkumu přesněji interpretovat získaná data a lépe odpovědět na zvolenou výzkumnou otázku. Jako slabinu výzkumu vidím v jazyku respondentů cizinců, jelikož může dojít k jazykové bariéře, aniž bychom si to během rozhovoru uvědomili.

Metodologické nástroje jsou pouze jednou z metodologických možností, nabízejí pouze určitou škálu metod a technik, které při správném výběru dopomohou ke kvalitnímu získání dat a následné jejich interpretaci. Nevýhodu může být to, že klient nemusí vypovídat pravdivě. Pokud se respondent bude chovat výjimečně a jeho odpovědi budou

zcela rozlišné od odpovědí ostatních respondentů, budu zvažovat vyřazení z celkových výsledků práce. Dále si nemusím získat důvěru respondenta či se mi nepodaří ho správně namotivovat.

5.6 Předvýzkum

Před sběrem dat jsem provedla předvýzkum, který slouží k ověření výzkumné strategie. Ověřovala jsem, zda jsem si vybrala vhodné organizace, a jestli jsem správně formulovala otázky k rozhovorům. Navštívila jsem organizace, které sídlí na území města Plzně. S pracovníky jsem konzultovala vytvořené otázky k výzkumu pro sociální pracovníky a jejich klienty. Předvýzkum mi pomohl zregulovat a přeformulovat otázky k lepšímu pochopení a vytvoření si reálné představy o počtu respondentů z řad klientů a sociálních pracovníků.

6 INTERPRETACE DAT

V této poslední kapitole rozebírám získaná data a objasňuji dosažené výsledky výzkumu. Data jsou zde shromážděna ze všech výzkumných metod popsaných v předešlé kapitole a rozhovory s respondenty jsou rozděleny podle sociální integrace, jak jsem popisovala v teoretické části práce.

6.1 Strukturální dimenze

Strukturální dimenzi jsem představila v teoretické části a součástí této kapitoly představím výzkumné šetření v rámci strukturální dimenze. Zaměřuji se především na pobytový status, vzdělání, zaměstnání, sociální a zdravotní pojištění a ubytování.

Pobyt cizinců je zpočátku poměrně nejistý, jelikož opakovaně čekají, zda jim bude pobyt prodloužen. *„Nikdy nemají jistotu, že jim pobyt prodlouží, nebo je pošlou zpět.“* Tyto faktory působí na cizince a jejich psychický stav. *„...je to hodně stresující.“* Někdy se přímo v kanceláři sociálních pracovníků rozpláčou a nejčastěji pracovníky žádají o práci. Navíc cizinci musí prokazovat na OAMP finanční prostředky, které dosahují značné výše. *„Oni musí prokazovat finanční prostředky, ale ty jsou nastaveny tak vysoké...to nemá kolikrát ani česká rodina.“* A další nepříjemnosti vznikají s prokazováním nájemní smlouvy, protože úředníci často nevěří, že jsou to reálné finanční částky.

6.1.1 Vzdělání a zaměstnání

Zaměstnání a vzdělání vede k úspěšné integraci a někteří ji považují za nejdůležitější bod integrace. Cizinci dbají na vzdělání svých dětí a kladou vysoké nároky na kvalitu jimi vybraných škol z hlediska prosperity budoucího zaměstnání. Velmi se zajímají, do jaké školy jejich dítě nastoupí, předem si školu prověřují a snaží se o ní získat,

co možná nejvíce informací. „Zapsala dceru do tří škol a ta jedna se mi líbila a slyšela jsem, že to je dobrá škola.“

Cizinci pocházející ze třetích zemí většinou zastávají místa dělníků v továrnách, přestože v zemi původu získali vysokoškolské vzdělání. „Začínají od spodu, ale je pravda, že někteří lidi se vypracují k tomu, že nakonec pracují v oboru, který vystudovali.“ Pro některého cizince je to pouze otázka času naučit se jazyk, získat sociální kontakty a poté hledat práci na jiné pracovní pozici. Přijetí na lepší místa bývá omezeno z důvodu pobytového statusu, jelikož pobytové povolení je vystaveno na konkrétní pozici, a pokud ji změní, tak cizincům hrozí vyhoštění, jelikož jim nebude prodloužen pobyt. „Jednak z pobytového statusu, tak je to dost omezuje, co můžou dělat. Protože když potřebují povolení, tak je to pracovní povolení jen na určitou pozici a tam je potom riziko, že kdyby tu práci chtěli změnit, že jim ten pobyt nebude prodloužený nebo udělený. Když jsou tady zase za účelem podnikání, to je taky dost omezuje v tom, co můžou dělat.“ Navíc pracovní povolení se v současnosti vystavuje oproti předešlým rokům pouze na půl roku. Z toho důvodu většina cizinců pracuje na živnostenský list nebo jsou členy družstva. Minulý rok bylo v Plzni vydáno asi 200 pracovních povoleních. „Takže většina cizinců pracuje na živnostenský list, klasický švarcsystém, a nebo jsou členy družstva, což je taková „černá díra“. Respondent ze strany sociálních pracovníků tento způsob popisuje tak, že „...to je celé špatně, protože menšina cizinců pracuje normálně a legálně, že mají pracovní smlouvu u nějaké firmy, protože to je zatěžující jak pro tu firmu, tak pro toho cizince, co se týče toho pracovního povolení.“ Změna by se podle respondentů měla dít v oblasti integrační politiky, především by se mělo dbát na dodržování lhůt ze strany ministerstev ve věcech pobytových. „...dodržování lhůt za strany ministerstva, jak ve věcech azylových nebo ve věcech pobytových. Teď se to teda trochu zlepšilo, ale...budou tě stále vyslychat a zvat na pohovory.“

Způsob, jak si zvýšit svoji hodnotu na trhu práce je pro cizince v možnosti vyřídit si nostrifikaci diplomu, pokud studoval v zemi původu, což někdy může být zdlouhavý proces. Hlavně z důvodu složení zkoušek. „Musím vyřídit nostrifikaci a můžu znát v češtině čtyři zkoušku, protože mám zdravotní vzdělání a tak to trochu bude pro mne těžké, protože špatně mluvím česky, všechno nechápu, co lidi říkat.“ Někteří mají tak specifický obor, že v něm nenašli uplatnění v zemi původu a ani v ČR s nostrifikací diplomu to nemají o nic snazší. Ovšem pro některé cizince je nostrifikace tak složitá, že stále zde budou uváděni se základním vzděláním, což je velmi

častý jev u Vietnamců. „...oni říkali, že musím nějak do školy ještě dva roky a pak teprve na zkoušku. A v mém věku už ne. To už jsem vzdal.“ Ovšem další komplikací je neuznání vzdělání majoritou, přestože mají diplom nostrifikován. Zaměstnavatelé nebývají ochotní jim dát práci, na kterou mají vzdělání, které rozumí, a baví je. „*Takže kdyby si to vzdělání nostrifikovali a majorita, nebo v podstatě ti zaměstnavatelé by k nim přistupovali tak jako, že jsou to lidé s vysokoškolským diplomem, tak by se to mohlo proměnit.*“ Tedy přestože mají uznaný diplom, někteří zaměstnavatelé ho neuznávají, což dokazuje příklad sociálního pracovníka, který měl klienta s vysokoškolským vzděláním ve strojírenství a v práci mu nebylo dovoleno nahlédnout do žádných plánů, přestože měl o to zájem a rozuměl těm plánům. „*Jeden klient, který má vysokoškolské vzdělání, vždy tady pracoval na nižších pozicích a měl problém s tím, že se v práci nemohl podívat do žádných plánů a nákresů, jelikož on má vystudované strojírenství.*“ Další způsob zvýšení kompetencí cizinců vidí sociální pracovníci v socio-kulturních kurzech, kde se dozví svoje práva a povinnosti. „...určitě by bylo dobrý zvýšit jejich kompetence nějakýma socio-kulturními kurzy, kde oni se dovědí o svých právech a povinnostech, který tady musí dodržet.“

Cizinci často zastávají místa na stavbách, v továrnách, v hotelech jako pokojské a uklízečky „...bud' na stavbách, ženský Ukrajinky jako uklízečky, a nebo potom hromadně ve fabrikách na Borských polích nebo v Chotěšově.“ „*Takže všechno asi hodně manipulační dělníci, ani ne žádní „kopáči“ nebo tuto, ale spíš v tom lehkém průmyslu.*“ Zdá se, že cizinci nemají problém najít si práci, ale často potřebují dopomocť od klienta a tím se řadí do klientského systému. Dále bývají často zaměstnání na černo. „*Já myslím, že práci pro ně těžký najít není, ale spousta z nich zastává pozice, které jsou jenom černý brigády. Když bych to teda shrnul, tak v rámci vietnamský komunity, tak i tý ukrajinský funguje hodně klientský systém. Ti vlastně mají lidi, nějaký předáky, kteří je dostávají do těch fabrik, se kterýma mají dohodu.*“ Klientský systém se vyznačuje pomocí jednoho klienta, který obstará v tomto případě práci. Klienti nejsou čeští občané, ale cizinci, kteří zde žijí delší dobu a dobře se orientují v nastaveném systému v ČR. „*Ti vlastně mají lidi, nějaký předáky, kteří ty lidi dostávají do těch fabrik, se kterýma mají dohodu.*“ Klient cizincům dále pomáhá hledat bydlení, pomůže s vyřizováním víz a za svou práci si bere sumu v rámci desetitisíc korun. Sociální pracovníci vidí tento systém za prvotní překážku v integraci. „...vzniká cizincům z toho většina komplikací. Jak co se týče pobytu, tak co se týče zaměstnání, protože ty klienti těm lidem vyřizují pobyt, s tím nemám problém,

oni je kolikrát těm lidem vyřídí, cizinci za to musí zaplatit velké sumy.“ Za služby, které mají vysokou cenu, nemohou cizinci počítat s kvalitou, jelikož v mnohých případech cizinci zaplatí vysoký obnos peněz za vyřízení například pobytu, ovšem klient pohledávku nevyřídí a ani nevrátí peníze, což může končit nedobrovolnou cestou cizince zpět do země původu „...zaplatí velké sumy a oni mu nic nevyřídí a peníze zpět už nedostane a končí to tak kolikrát, že musí odcestovat domů.“ Sumy se pohybují okolo 20 000 – 30 000 korun za vyřízení pobytu. Tento systém dělá cizince závislími. Ovšem někteří jsou s tímto nastavením spokojeni, jelikož mohou stále chodit do práce, vydělávat peníze, nemusí se někde domlouvat s úředníky, a brát si několik dní dovolené. „...ono to jako spoustě lidem vyhovuje, protože oni můžou chodit do té práce, nemusí se starat o nějaké papíry, prostě dají někomu peníze a on to za ně vyřídí a jsou rádi. Ale je pravda, i když si to chtějí sami vyřídít, tak si musí vzít dovolenou a to ne jeden den, ale víc dní, protože na tom Odboru azylové a migrační politiky (dále jen „OAMP“) třeba se musí opakovaně. Musí si vyzvednout papíry z finančního úřadu, sociálního odboru. A to je vlastně stojí dny volna, kdy mohou vydělávat a peníze potřebují, protože zajišťují třeba celou rodinu.“ Sociální pracovníci se setkávají s cizinci, kteří by si některé věci rádi vyřídili sami, ale oni v podstatě nemohou, jelikož jsou většinou na klientech závislí v dalších oblastech života. Tímto klientským systémem prošlo okolo 50% cizinců, minimálně se s ním setkali při prvním vstupu do ČR. Sociální pracovníci se domnívají, že pouze malé procento cizinců nejprve požádalo o turistická víza, jak by tomu mělo zpočátku být. Většinou sem přijdou cizinci za rodinou nebo známýma, kteří jim ze začátku pomáhají. „Moje zkušenosti jsou takové, že ty lidi nejprve kontaktují tady v ČR, hlavně u těch Vietnamců...ti jedou jako by za rodinou.“ Jejich rodina se kvůli této možnosti ve Vietnamu zadluží, aby to svoje dítě mohli vyslat do ČR, jelikož se domnívají, že mu tím pomůžou k lepšímu životu, než by měli v zemi původu. Organizace se snaží realizovat kurzy pro nově příchozí, kde se dovědí, jak si vyřídít své věci, a nespádali do spárů klientského systému. „Právě teďko tady otevřeme ten kurz pro ty nový lidi kvůli tomu taky. Oni neví nic, všechny papíry zařídí agentury nebo nějaký překladatel...“ Dále se organizace snaží vyvíjet tlak na změnu zákona.

Pracovní místa pro cizince podléhají ve většině případů švarcsystému, tedy cizinci mají živnostenský list, ovšem jsou zaměstnáni v továrnách jako řadoví dělníci. *„Většinou mají pobyt za účelem podnikání. Jenže oni chodí do práce. To je přes ten švarcsystém. Takhle chodí do práce a kdo má známý nebo příbuzný a už před tím byli tady a mají*

obchod třeba, tak oni pomůžou...“ Zaměstnavatelé jsou kryti v případě úrazu, neplatí sociální a zdravotní pojištění. „Tak se mi to nezdá kvůli tomu, že tam je pak malá ochrana zaměstnance, ale může se ten zaměstnavatel, v podstatě ten klient, si s ním může dělat, co chce. On je závislý na něm.“ Dále zaměstnavatel nemůže být právně napadnut z důvodu porušování pracovní doby či neposkytnutí dovolené. Často cizinci pracují 12 hodin denně sedm dní v týdnu. „Pracovat tady 12 hodin denně a nemají ani čas chodit ven.“ „Pracují 12-16 hodin denně. Pro ně je to normální, oni jsou ochotní. Oni jsou tady pro to, aby si vydělali peníze.“ Dále zaměstnavatelé cizincům dávají pracovní smlouvy, které nemají všechny potřebné náležitosti, a stává se, že cizincům strhávají poplatky za půjčení strojů, na kterých pracují jako další zaměstnanci firmy. „Často mají špatně napsané smlouvy, žádné smlouvy, nedostávají výplatní pásky, je jim třeba strháváno zdravotní a sociální pojištění, který potom nedochází na sociální odbor nebo na zdravotní pojišťovnu. Nebo jsou jim strhávány úplně jiné poplatky, třeba za půjčování strojů, na kterých pracují, a nebo jim nechťejí uplatnit nárok na dovolenou. Nebo když je vyhodí, tak na odstupný a podobně.“ Pouze v minimu případů vše probíhá mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem podle nastavených podmínek zákoníku práce. Velké negativum na tom je, že se tomu přizpůsobili někteří čeští zaměstnavatelé, protože je to na jednu stranu pro ně výhodné. Proto se sociální pracovníci setkávají s cizinci, kteří nemohou najít práci, a pak požádají kamaráda, což je nějaký klient, který jim práci zprostředkuje do několika mála dnů. Poté je velmi těžké dostat se ze spár clientského systému, protože se může stát, že cizinec může mít finanční problémy z důvodu nezaměstnanosti, a pak zvažuje, zda není lepší zůstat pracovat přes švarcsystém. Český stát na to reaguje kontrolami ze strany Inspektorátu práce, ale zkušenosti sociálních pracovníků jsou takové, že pokud kontrola na tento švarcsystém přijde, velmi dlouho se řeší, jaká bude vystavena pokuta, a v konečné fázi zaměstnavatel žádnou pokutu nedostane. Pokutu v konečné fázi dostává odhadem 5 firem ze sta. „...ty kontroly probíhají ze strany Inspektorátu práce, Živnostenského úřadu. Ale je třeba těžké prokázat třeba ten švarcsystém, oni přijdou na spoustu lidí, kteří pracují v švarcsystému, ale když dojde na to, když mají vyměřit nějaké pokuty, tak se to táhne za prvé hrozně dlouho, a ve výsledku k té pokutě ani nedojde. Pak toto prokážou pěti firmám ze sta“ Na clientský systém se sociální pracovníci snaží poukazovat a vidí problém v našich zákonech. „Klidně, ať oni teda budou podnikatelé v pracovním poměru u někoho, ale aby bylo zabezpečený to, že sociální a zdravotní pojištění bude odváděno, jak má být. Ale ne to, že to znamená, že stát přichází o peníze

a nebo lidi, kteří jsou zaměstnáni skutečně v normálním pracovním poměru, jsou ve výsledku na tom finančně hůř, protože odvádějí mnohem více peněz, než ty, co pracují pro švarcsystém.“ Pracovníci se domnívají, že za to určitým způsobem může politika státu, která cizincům nyní není příliš nakloněna, jelikož se přestaly vydávat pracovní povolení, a z toho důvodu hodně cizinců musí vyhledat služby klientů. *„Za to může určitým způsobem politika státu, protože česká ekonomická politika vůči těm cizincům není teď moc nakloněna. Přestaly se vydávat pracovní povolení pro ty cizince. No a oni hodně těch lidí v rámci zachování toho legálního pobytového statusu, vlastně musí vyhledat nějaké ty služby těch klientů a musí si změnit ten pobyt, většinou na to podnikání, což je problém. Protože oni reálně podnikatelé nejsou...“* Dále poukazují na nekvalitní spolupráci mezi neziskovým sektorem a státem a na velkou byrokracii ze strany státu.

Sociální pracovníci vidí u českých zaměstnavatelů překážky v předsudcích a také v ekonomickém poklesu. *„...omezenost zaměstnavatelů, kteří mají předsudky. To je jedna věc. A druhá věc to je ekonomický pokles. Podle mě ta práce je, ale i ti cizinci mají práci, ale prvně by museli být přestat brány jako levná pracovní síla z východu.“* Cizinci vidí překážky hlavně v jazyce a v nostrifikaci diplomů. *„Tak pro mě je trochu těžké, že neznám český jazyk a ještě naši diplomy.“* Jeden respondent z řad cizinců poukazyval na problémy ve znalostech a schopnostech podnikat. Většinou Vietnamci podnikají v podobném odvětví, což znamená, že potom přesahuje nabídka nad poptávkou *„...oni teď už zase mají večerku, potraviny. Oni vždycky Vietnamci měnit a pak všichni stejný a to je nejhorší.“*

Téma nezaměstnanosti vyvolává u respondentů z řad cizinců nejistotu, posmutnělost a jejich hlasitost řeči poklesla oproti dalším tématům.

6.1.2 Zdravotní a sociální pojištění

Dále představím v rámci strukturální dimenze zdravotní a sociální pojištění. Cizinci s dlouhodobým pobytem vesměs povinnost spojenou s úhradou sociálního a zdravotního pojištění dodržují, jelikož by jim v opačném případě hrozilo neprodloužení pobytu, což by pro ně představovalo značné komplikace. *„...povinnost placení zdravotního a sociálního pojištění se snaží hodně dodržovat, protože on jim na tom závisí ten pobyt.“*

Jakmile neplatí sociální pojištění, tak když mají dlouhodobý pobyt za účelem podnikání, tak český stát jim to podnikání neprodlouží. Takže podnikatelé se to snaží platit. Jak jsou na tom lidi s trvalým pobytem, tak úplně nedokážu říct.“ Oni nemají první rok možnost získat žádnou dávku ze systému sociálního pojištění a právě nejčastěji se ohledně sociálního pojištění v organizacích informují ohledně dávek. Někteří z nich si sociální pojištění neplatí, jelikož jim to jejich finanční situace nedovoluje. „...protože nemají peníze, tak s tím já jim nepomůžu.“

Vietnamci si ve velké míře neplatí zdravotní pojištění, jelikož o této povinnosti často ani nevědí, a myslí si, že ho nepotřebují, protože k lékaři ani nechodí. Poté po několika letech zjistí, že mají 20 000Kč, 30 000Kč i 60 000Kč dluhy. „Zdravotní pojištění ve velké míře Vietnamci neplatí a myslím si, že to je z toho důvodu, že neví, že to je povinný. Pak jim tam najednou vyskáčou 20 000, 30 000 i 60 000 dluhy, protože si to roky neplatí. A oni ani k lékaři nechodí, takže oni mají pocit, že to nepotřebují.“ Cizinci využívají zdravotní péči jen zřídka, jelikož sem přichází lidé v produktivním věku, kdy jsou zdraví a přišli za účelem vydělávat peníze. „Ne, ještě nikdy jsem k lékaři nešla. Ale slyšela jsem, že cizinci mají hodně problémy se zdravotním pojištěním.“ Tyto problémy se týkají především komerčního pojištění, které není upraveno zákonem. Komerční pojištění si cizinci platí, a v případě návštěvy lékaře si péči musí uhradit na místě, jelikož doktoři mají špatné zkušenosti s komerčním pojištěním. „...mají strach z toho komerčního pojištění s tím, že ty peníze vyžadují rovnou na místě.“ Cizinci si musí pojištění zaplatit na určitou dobu dopředu, a pokud mezi tím získají trvalý pobyt, nikdo jim přeplacené peníze nevrátí. „...musí si zaplatit pojištění na dva roky dopředu třeba a když získají trvalý pobyt, tak jim ty peníze nevrátí.“ Nejvíce se poukazuje na porody a nově narozené děti, kdy jedna komerční pojišťovna si bere za porod 90 000 korun. Pokud se objeví potíže během porodu, který je komplikovaný, a děti budou muset být umístěny po nějakou dobu v inkubátoru, mohou se tyto částky vyšplhat do statisíců korun. Ovšem to pak nejsou dluhy těch rodičů, ale nově narozených dětí. „Dítě, které se narodí, nespadá do veřejného pojištění, třeba bude mít milionový dluh od svého narození, a na základě neplacení, se mu bude pořád zvyšovat.“

S tím souvisí, že cizinci se do organizací nechodí ptát, jaké zdravotní pojištění je výhodné, s tím si poradí sami. Maximálně se chodí ptát těhotné ženy, které pojištění je pro ně nejvýhodnější, a jaké pojištění získá dítě. „Když ví, že jsou těhotný, tak si přijdou zjistit, které pojištění je pro ně nejvýhodnější a jaký pojištění bude mít dítě.“

Pozitivní je z hlediska integrace, že žádný z respondentů se nesetkal se nepříjemnostmi u lékaře. „*Ale já se s tím nikdy nesetkala, že by lékař řekl, že je neošetří, protože nemají klasickou pojišťovnu, ale chtějí to zaplatit hned.*“ „*Na mě ještě nikdo nekoukal nějak divně, jako jak jsem se přistěhoval do Plzně nedávno. Protože tam odsad jsem chodil k doktorovi, lékař už 18 let jsem chodil k ní, jo? Pak se odstěhoval do Plzně, tak jsem říkal, že už nebudu chodit tam, tak najdu tady nějaký lékař...*“ Někteří respondenti se domnívají, že také záleží na jazykových dovednostech cizince, a hlavně na jeho vystupování a chování. „*Taky, ale záleží i na chování. Ten člověk neumí mluvit, tak se chová jinak. Já umím zase líp jejich chování a takovouhle věci. Takže zase jinak, jo? Myslím, že to taky dělá hodně, jako jazyk.*“ Situace je taková, že pokud není nejhůře, tak cizinci k doktorovi vůbec nechodí. Oni čekají, až získají trvalý pobyt a budou moci být ve veřejném pojištění. Někteří z nich raději odjedou k lékaři do své země původu, přestože si většinou zdravotní péči hradí. „*...raději pojedou někteří na Ukrajinu za doktorem. A na Ukrajině si platí veškerou péči, platí se léky, prostě úplně všechno.*“

6.1.3 Bydlení

Velmi důležitou součástí sociální integrace je bydlení cizinců. Cizinci ze třetích zemí se v současné době přesouvají z ubytoven do soukromých bytů. „*Ukrajinců, především v Plzni, jich na ubytovnách moc není. Už jsou spíš na těch bytech.*“ Nyní jsou rozprostřeni na různých místech po městě a neshlukují se pouze v jedné čtvrti. Výjimkou jsou Vietnamci, kteří se shlukují v jedné části Plzně poblíž centra města (Husova ulice). „*Ted' je hodně lidí různě rozprostřených po tom městě a nejsou to žádné konkrétní lokality, kde by byly větší skupiny. Kromě těch Vietnamců kolem té Husovky. Tam je hodně vietnamských večerek a non-stopů.*“

Tyto byty bývají ve vlastnictví českých občanů nebo již zmíněných tzv. klientů. Cizinci jsou ubytováni v rámci klientského systému a někdy to probíhá takovým způsobem, že klient si vezme peníze za zprostředkování bydlení v jeho bytě, dále pobírá nájemné a cizinec je na něm závislý i v dalších oblastech života. Někdy má cizinec u klienta svoje doklady, tím ho drží téměř pod svojí kontrolou, a pro cizince je následně těžké tento systém opustit. Terénní pracovníci často potkávají cizince, kteří nemají u sebe žádné doklady, neví, jaký jim byl udělen status. „*...u sebe nemá žádná*

víza atd. Při návštěvě ubytoven často narazíme na lidi, kteří u sebe nemají žádné doklady, neví, co mají za vízum a nic. Neví, co je to daňové přiznání, to vše dělají klienti.“ Klienti jim způsobují nepříjemnosti v případě pokusů o osamostatnění, například v podobě nepotvrzení dokladů o ubytování, které musí dokládat na OAMP. Z toho důvodu si někdy klienti nechávají platit i za takové potvrzení dokumentů, tedy za jeden podpis, říkají klienti o poměrně vysoké sumy peněz. Nebo v dalším případě dostanou smlouvu na ubytování na deset let, a pokud odchází a ruší smluvené podmínky, musí platit velké penále. „Jsou často na ubytovnách, kde mají nájemní smlouvy sepsané na deset let a pokud odejdou, tak musí zaplatit velké penále.“

Ubytování v bytech českých občanů se někdy pro cizince stává nedostupným, ale někteří nemají negativní zkušenosti. *„Moje kamarádka taky cizinka, ale našla bez problémů. Když můžu zaplatit, tak to půjde.“* Čeští občané nechtějí ubytovat cizince a odůvodňují je negativními zkušenostmi a často ani pro to nemají důvod. *„Když jsem volala a ptala jsem se jich, jestli jim nevadí, že to nejsou Češi, tak říkali, ať se nezlobím, ale že jim to vadit bude.“* *„Určitě tam nějaké obtíže budou, protože je pravda, že když ten majitel slyší do telefonu vietnamský, ukrajinský nebo ruský přízvuk, tak není kolikrát ochotný byt pronajmout.“* Poměrně malé procento českých občanů je ochotných ubytovat cizince a pracovníci to odhadují na tři lidi z deseti českých občanů. *„Docela malé procento. Zhruba 3 lidi z 10.“* Přes realitní kanceláře je to pro cizince snazší, než přímé jednání s majiteli. Zde se určitým způsobem projevuje diskriminace cizinců ze strany majority a to prostřednictvím předsudků.

Cizinci, kteří zde plánují zůstat natrvalo, tak si chtějí najít lepší bydlení a přejí si do budoucnosti svůj vlastní byt. *„...chtěla bych mít svůj byt. S manželem to vymyslet, pokud dostanem trvalý pobyt, tak bysme chtěli myslet, jak to udělat.“* To by pro Ukrajince bylo v jejich zemi původu velmi náročné, jelikož ceny bytů se pohybují na stejné úrovni jako v ČR, ale výplaty bývají podstatně nižší, než tady. Proto se nejčastěji u sociálních pracovníků cizinci informují, jak si vyřídit půjčku na bydlení.

6.2 Kulturní dimenze

V rámci kulturní dimenze jsem se během výzkumu soustředila na zvyky a dávala jsem důraz jazykovým schopnostem cizinců. Přesná definice je podle Rákoczyové a Trboly uvedena ve druhé kapitole teoretické části.

Jazykové schopnosti cizinců jsou závislé především na délce pobytu, jeho účelu a národnosti cizinců. *„Na začátku jsem znala horší, a jak jsem tady, tak už mluvím líp.“* *„Na začátku to bylo hodně problém. Tak teď chápu, co Češi chtějí ode mě...snažila jsem se říkat: já to nechápu, prosím Vás, vysvětlit trochu jinak“* *„Na začátku, když jsem přišel. To je úplně jiná, to je třeba písmenko podobný A, B, C, ale výslovnost, to je úplně jinak.“* Společnost většinou od cizinců očekává, že se naučí český jazyk, a ten je velmi složitý, především pro cizince, kteří nejsou slovanského původu. *„...nelíbí se mi, že jsou tady cizinci, kteří po několika letech neumí česky. Nelíbí se mi, že Vietnamci, kteří chtějí získat trvalý pobyt, tu češtinu vůbec neznají. Měli by mít aspoň nějakou základní znalost.“* *„To je prostě nejhorší, co jsem potkal...pro nás nejhorší koncovka. Jedno slovo a víc koncovek, to je nejhorší. To je podle rodu, pádu. To je všechno možný...“* Na tento trend navazují analyzované organizace, které poskytují jazykové kurzy o několika úrovních, a výuka je zdarma.

Cizinci vnímají jazykovou bariéru jako omezující na trhu práce a ve vztazích k majoritní společnosti. Někteří mají obavy mluvit česky a jsou omezeni spíše psychicky, než jazykovými dovednostmi. *„Tady dva roky jsem vůbec nemluvila česky, protože jsem se bála.“* Někteří poukazovali na to, že zpočátku jejich pobytu se setkali s jazykovou bariérou v organizacích, kde byl realizován výzkum. Ze začátku by jim pomohlo, kdyby v organizacích pracovníci ovládali základy jiného jazyka, než je povětšinou angličtina. Někteří se zpočátku setkali s posměšky z důvodu omezené znalosti českého jazyka ze strany majoritní společnosti. *„Zvláštní je, že hlavně mladí lidi, když jsem šla do „pabu“ s přátelama, a často jsem se setkávala s tím, že smáli se.“*

Často se pracovníci setkávají s Vietnamci, kteří po pěti letech pobytu v ČR, chtějí žádat o trvalý pobyt neznají český jazyk na výjimku několika slov. *„Nejhorší je, že taky nic neumí česky, jenom pár slov. Jenom: ahoj, dobrý den. Ještě neumí počítat.“*

Cizinci často neznají téměř žádné zvyky české majoritní společnosti. Pracovníci se domnívají, že by cizinci měli mít základní vědomosti o hlavních svátcích v ČR, jako jsou Vánoce a Velikonoce. *„Já neříkám, že musí mít české kamarády,*

aby se integrovali, ale vědět o tom státu by něco měli...stačí nějaký základ, neříkám nějakou historií. “ Často si udržují převážně zvyky země původu a to především Vietnamci. Oslavují Nový rok, který je slaven v jiný den, než v ČR a pro ně důležitým dnem je Den dětí, kdy se setkává celé rozvětvené příbuzenstvo. Proto ze strany sociálních pracovníků byly navrhovány socio-kulturní kurzy. Příkladem z praxe jsou západní evropské státy, ovšem problémem je finanční situace. *„Zavedla bych socio-kulturní kurzy na začátku. Ale zase vím, že jde o finance, které nejsou.“* Pracovníci z OPU se domnívají, že pokud se našly peníze na zřízení CPIC, tak by se měly najít finance na zaplacení lektorů, kteří by vyučovali tyto zmíněné socio-kulturní kurzy. Zde se otevřel problém státní versus nestátní organizace, kdy se někteří obávají úrovně služby CPIC, tedy strach z kvality poskytovaných služeb. Ovšem počty klientů a jejich opakované návštěvy mluví o opaku. Pracovníci z CPIC poukazují na to, že OAMP je jedna část Ministerstva vnitra a CPIC je část jiná, což jsou dvě oddělené složky, které se navzájem neprolínají. *„Na venek je to možná divný a je pravda, že plno neziskových organizací proti tomu brojilo. Ale my se tolik nekřížíme, oni jsou OAMP, to je jedna část ministerstva vnitra, my jsme Správa uprchlických zařízení, ta sice spadá pod ministerstvo, ale s OAMP nemá tolik společného. Prostě jsou to dvě oddělené složky, takže v tom problém nevidím.“*

6.3 Interaktivní dimenze

Definici interaktivní dimenze uvádím ve druhé kapitole. Začleňování do sociálních sítí v majoritní společnosti přichází postupem času stráveného v ČR. Ovšem jinak si udržují sociální kontakty Vietnamci a jiným způsobem cizinci pocházející z východní Evropy. Vietnamci jsou poměrně uzavřeni ve své komunitě, udržují si svoje zvyky a nikoho nového z majoritní společnosti mezi sebe nechtějí přijímat. *„...jsou hodně uzavřená komunita a nechcú skoro nikoho mezi sebe přijímat.“* Vietnamci často věří pouze sobě a svým blízkým známým a to je složitá situace pro organizace, s kterou se musí vypořádat v oblasti propagace organizace a získávání klientů. I když v poslední době Vietnamci začínají hodně navštěvovat také OPU. *„Málo kdo z Vietnamců se podle mě obrátí na pomoc k Čechovi.“* Pracovníci se často setkávají s rozdílným kulturním chováním v případech, kdy k němu přijede Vietnamec a chce po pracovníkovi vše hned. *„...chce toto a udělej*

to hned. A jsou schopni pětkrát za den volat, jestli už to máme.“ Pokud jde o cizince především o ženy, jsou hlavně u starší generace, odsuzovány za porušování jejich zvyků. Za zvyky je myšleno např. vyjadřování nesouhlasu s názory starších lidí v komunitě. Na druhou stranu Ukrajinci a Rusové neřeší, s kým se budou bavit či kamarádit. Jde především o charakter člověka. *„...když se půjdou bavit, tak jim bude jedno, jestli to je Ukrajinec, Rus nebo Čech.“* Především záleží na charakteru migrace, a pokud jde pouze o pracovní migraci na část roku, tedy na jaře přijíždí a na podzim odjíždí, jsou to často cizinci v kontaktující pouze lidi, s kterými pracují. *„U Ukrajinců je to podle charakteru migrace. Pokud je to pouze pracovní migrant např. na léto. To znamená, že by měli přijíždět koncem března a odjíždí začátkem listopadu, možná i déle. Tak tihle jsou většinou takoví solitéři. Hodně se baví s lidmi, s kterými pracují, ale jinak jeho komunita je mimo...tedy za hranicí, např. na té Ukrajině.“* Někteří si přejí přátelit se s Čechy a nechtějí se pouze sdružovat s lidmi ze své komunity. Domnívají se, že pokud budou mít potíže, tak jim Češi budou umět poradit. *„Mám hodně známých z Ukrajiny, z Ruska a chtěla bych mít hodně známých Čechů...chtěla bych mít hodně známých, protože budu mít nějaké problémy, tak bych mohla probrat s Čechami, kteří tady normálně bydlí.“* Ovšem majorita mívá vůči cizincům předsudky, jelikož se často Češi myslí, že obsazují místa, která by v jiném případě měli oni. Ovšem Úřad práce musí pracovní místa nabízet nejdříve českým občanům a v případech jejich nezájmu o dané pracovní místo po určitou dobu, mohou následně místo nabízet cizincům. *„Myslím si, že je ta bariéra spíš z české strany.“* *„Myslím si, že to je zase jenom o předsudcích majority.“* Majorita se k nim chová často nepříjemně a hned cizincům tykají. *„Některé úřednice jsou hrozní....Některý přijdeme sem a hned tykají.“* Cizinci si kontakty hledají kdekoliv, např. na pracovištích nebo mezi rodiči ve škole, kde také mají umístěné své dítě. *„...já už začala trochu mluvit s tatínkami a maminkami ze školky.“*

Vietnamci si svoji komunitu velmi hlídají, ale také další národnosti se účastní kulturních akcí své komunity. Zde se mohou nejen potkat s kamarády a seznámit, ale mohou si popovídat o potížích, se kterými se setkávají. *„Naši Ukrajinci zorganizují setkání, takže můžu promluvit nějaké otázky, tančit.“* CPIC pořádá kulturní večery, naposledy realizovali Indonéský večer a mají v plánu další večery, např. Kazažský. *„My jsme většinou měli i hojnou účast Čechů. Naposledy u Indonéského večera se nám tam nakonec ani ti lidi nevešli.“*

Dále jsem se v této části soustředila, na způsob začleňování cizinců a jeho průběh. Cizinci, kteří zde pobývají krátkou dobu, jsou tady spokojeni s porovnáním se situací v jejich zemi původu. Pokud se setkali s diskriminací, tak ve formě posměšků a pohrdání, ale většinou tomu nepřikládají cizinci velkou váhu, jelikož se domnívají, že taková situace může nastat v jakémkoliv státě na světě a že se nikde nevyhnou. *„Všichni jsou lidi. Já myslím, že to nebude jenom v Čechách, to bude všude.“* Ti cizinci, kteří jsou tady delší dobu, nacházejí prvky, které jim znesnadňují tady život. Často cizinci a sociální pracovníci poukazují na předsudky majoritní společnosti.

Sociální pracovníci začlenění cizinců vidí každý jiným pohledem. Někteří si myslí, že zde probíhá integrace. *„Nemyslím si, že bychom se je snažili asimilovat...každý, kdo tady chce žít by měl mít základní kulturní a sociální přehled.“* Ovšem většina respondentů z řad pracovníků se shodují na začleňování formou asimilace. Obyvatelé ČR na cizince tlačí, aby se majoritě přizpůsobili, a pokud tak neučiní, nemají žít v tomto státě. *„...A tady to spíše směřuje k asimilacionismu. Ty lidi na ně budou tak tlačit, aby se přizpůsobili té majoritě a pokud se nepřizpůsobí, tak ať jdou pryč. A i ta politika je tak nastavená. Je problém dosáhnout až toho občanství, ale oni prostě budou chtít, aby se ten člověk, co nejvíce přizpůsobil, a aby splynul.“* Dále se většina respondentů domnívá, že tady není multikulturalismus, přestože jsou tu snahy, aby zde byl. Multikulturalismus je velmi moderní a užívaný pojem. *„Multikulturalismus sám ze své podstaty selhává, protože v rámci toho přemýšlení o těch druhých, a není možný, aby ty skupiny žily vedle sebe v klidu. Nikdy. Bohužel...je to škoda, ale je to tak. Ale samotný multikulturalismus vymezuje ty lidi na základě jejich národních identit... multikulturní přístup by měl přemýšlet o odstranění nějakých právě těchto předsudků a uvažování o těch lidech. A to politika takhle funguje taky. Tady není žádný multikulturní model v ČR. V ČR určitě ne. Jsou snahy dát školákům nějakou multikulturní výchovu v rámci občanské výchovy. Teď ty snahy jsou a píšou se různé příručky, ale ta společnost by se musela změnit od píky.“* Multikulturní modely selhaly v evropských státech, přesto se respondenti domnívají, že by v ČR mohl fungovat, ale musela by se od základu změnit majoritní společnost v nahlížení na cizince a také samotné nahlížení cizinců. *„Musela by se změnit celá populace na celém světě. Protože i ty lidi, kteří přijdou do ČR, tak i ten se vymezuje nějakým způsobem vůči nám. Takže kdyby se změnili majorita v ČR a byla přístupnější k soužití nějakých těch skupin, tak jak můžeme vědět, že ty skupiny chtějí žít v pohodě s námi?“*

6.4 Identifikační dimenze

Identifikační dimenze je vysvětlena v teoretické části práce ve druhé kapitole.

Cizinci svůj pobyt v ČR často staví na základě dočasného pobytu, tedy mají vyhlídku brzkého návratu do své země původu. Tomu se často neděje ani po několika letech pobytu a stále zde zůstávají, vydělávají peníze a jejich návrat je v nedohlednu. Někteří cizinci se sem opakovaně vrací. Jiná skupina si sem přichází vydělat peníze na auto. Finance z další jejich návštěvy půjdou na opravu střechy a tak to pokračuje celé roky. Někdy zjistí, že se jim v ČR žije lépe a rozhodnou se zde zůstat. „...vydělat si tady peníze a posílat je domů, nebo vydělat si tady peníze a úplně odjet. Ale to se nikdy nepodařilo, protože třeba zjistili, že jim tady ten život vyhovuje víc, že tady chtějí vychovávat děti, protože tady lepší školství a lepší podmínky k životu. Víc možností, kde se nechat zaměstnat, než třeba na Ukrajině.“ Z toho důvodu nemají zájem se naučit český jazyk, hledat si přátele, zajímat se o aktuální dění v místě pobytu, jelikož jsou v myšlenkách stále ve své zemi původu a k práci nepotřebují znát češtinu. Tak tomu někdy bývá i po deseti letech pobytu stráveného v ČR. „Oni si vydělají peníze, ušetří si je a to je pro ně základ. Tak tomu je i po deseti letech, že říkají, že tady zůstat nechtějí.“ Ovšem někteří z nich tady chtějí natrvalo zůstat. „Vrátit bych nechtěla, ale někam dál.....vrátit je cesta zpět.“ Někteří cizinci se po dvaceti letech necítí v ČR jako doma, zároveň už neznají poměry v zemi původu. „Jsou tady deset let a neví, jak se to, např. na té Ukrajině změnilo.“ „Já nevím, jak žiju taky tam. Jako mimozemšťan tam spíš budu. Protože já ani nevím, jak to tam chodí...Už neznám vůbec nic“ Cítí se jako cizinci všude a nikde se necítí být doma. Někteří cizinci často navštěvují zemi původu a důvodem se stávají blízcí příbuzní. Ovšem některé cizince od země původu oddělují tisíce kilometrů a tím se snižuje četnost jejich návštěv. Jedna respondentka se narodila již v ČR a zemi původu jejich rodičů do dnešní doby nenavštívila a ani po tom netouží. Cizinci někdy žijí dva životy paralelně. V zemi původu žije manželka s dětmi, ale zároveň mají přítelkyni v ČR, s kterou mají také potomka. „...on tady třeba má paralelní život. Třeba tady má dítě s Češkou. Nevěmou se nikdy sice, ale stává se to.“ Někteří se do země původu nechtějí vrátit z toho důvodu, že tady neuspěli, a s potupou se vracet nechtějí. Dalšími důvody jsou chybějící finanční prostředky na návrat do země původu nebo nemají místo, kam by se mohli vrátit, jelikož často prodají dům či byt do začátku v ČR. „Nebo ty lidi tady neuspěli a s ostudou se nechtěli vracet domů,

a nebo ani neměli peníze na to se vrátit domů, nebo ani neměli kam se vrátit, protože kvůli tomu třeba prodali dům, byt nebo aspoň auto. A bylo by to pro ně potupa.“

Cizinci nechtějí být často identifikováni a snaží se splynout s davem. Jedním z důvodů jsou obavy z útoku či neudělení povolení. „...*Ukrajinci nechtějí být rozpoznány, že hned by si mysleli, že na ně někdo útočí, že jim nechce udělat povolení...*“ Cizinci totiž nerozumí tomu, proč neziskové organizace nabízejí něco zadarmo, jelikož v jejich zemi původu tomu tak není. Často se domnívají, že služba není kvalitní, pokud za ni nemusí platit. „...*a proč vůbec jim dávají neziskovky něco zadarmo a jak je to vůbec možný? Za všechno si musíš platit a tyto předsudky fungují. Např. že něco je zadarmo, tak to nemůže být dobrý. Prostě na té Ukrajině mají nějaké vzorce chování naučený, které si přinášejí sem...*“ Někdy jsou nerozeznatelní i pro terénní pracovníky, jelikož nechtějí na sebe upozorňovat nebo nechtějí být oslovováni. „*Ukrajinci spíš kladou důraz na to, aby je tady nikdo moc neotravoval, aby nebyli poznat na nich, že to jsou Ukrajinci.*“ Neplatí již pravidlo, že Ukrajinec je ten „*člověk s tou igelitkou*“. Sociální pracovníci mi představili prvky, podle kterých cizince rozeznávají. Jsou to polobotky, které nosí do práce a které by si téměř každý Čech bral k obleku. Muži nosí tašku přes rameno, kde nosí svoje všechny doklady a ženy bývají příliš namalované se slavnostnějším oblečením oproti Češkám. Žena Češka by například podobně oblečená a naličená šla např. do divadla. „*Oni většinou nosí ty polobotky...to, co by si někdo vzal na ples, tak oni to mají normálně. A chlapi mají tu taštičku, kde nosí ty doklady všechny. A ženský jsou často takový hodně upravený a neřekla bys, dokud nepromluví, že to jsou třeba Ukrajinky. A to sami často říkají, že ani nechtějí být nápadný. Chtějí zapadnout.*“

6.5 Analýza dokumentů

Analýza dokumentů bude sloužit ke zjištění bližších informací o klientech OPU a CPIC a popíšu služby a činnosti, které organizace poskytují.

OPU je nevládní nezisková organizace, která byla zaregistrována jako občanské sdružení v roce 1991, a nyní má čtyři pobočky po celé ČR (Praha, Brno, Plzeň, České Budějovice). V oblasti vzdělávacích aktivit realizují přednášky na téma multikulturalismus, migrace a extremismus na základních školách. Organizace pomáhá dětem bez doprovodu

a hlavně poskytují právní a sociální poradenství cizincům ze třetích zemí. V rámci projektů poskytovali psychologickou péči, kurzy českého jazyka, rekvalifikace, platby volnočasových aktivit, atd. Organizace působí v projektech v Gruzii. Dále je OPU členem Evropské rady pro uprchlíky a exulanty, členem Výboru pro práva cizinců při Radě vlády pro lidská práva a členem Konzorcia nevládních organizací pracujících s migranty v ČR.

Z interních dokumentů jsem zjistila, že sociální pracovníci v OPU nejčastěji spolupracují s klienty z Ukrajiny a Ruska. Klienti pocházejí dále z Čečenska, Moldavska, Sýrie, Turecka, Uzbekistánu. Svoje služby poskytli v oblasti právního a sociálního poradenství 222 klientům za rok 2012. Celkem s cizinci proběhlo 657 schůzek. Terénní pracovníci měli za stejnou dobu 465 kontaktů. Kvůli nefungujícímu počítačovému systému jsem nemohla zjistit všechny národnosti klientů a zároveň jejich počty.

CPIC nemá samostatnou výroční zprávu, ale informace jsou obsaženy ve výroční zprávě Správy uprchlických zařízení MV. Centra se nacházejí v Moravskoslezském, Pardubickém, Plzeňském, Zlínském, Karlovarském, Libereckém, Jihočeském a Olomouckém kraji. Hlavním cílem CPIC je pomáhat s odstraňováním překážek integrace, reagovat na okamžité potřeby a získávat aktuální informace o problémech a potřebách cílové skupiny. Současně CPIC věnují pozornost aktivitám zaměřeným na lepší vzájemné poznání majoritní společnosti a cizinců. Své služby poskytují ambulantní nebo terénní formou a zahrnují kurzy českého jazyka, sociokulturní kurzy, poradenskou a informační činnost, právní a sociální poradenství, tlumočnické služby, kurzy základní počítačové gramotnosti a provoz internetového pracoviště a knihovny. CPIC organizují pravidelné platformy odborníků, jejichž cílem je spolupracovat s místními partnery při realizaci aktivit a zároveň partnery motivovat k vlastním návrhům a tak přispět k rozvoji platformy. V Plzni se konala konference s názvem „Migranti na cestě k integraci – kurzy sociokulturní orientace pro cizince.“

V rámci aktivit směřující k majoritní společnosti proběhl v Plzni kulturní cyklus „Na východ od Karpat“, kde šlo tři večery s cílem seznámit majoritu s kulturou Ruska, Běloruska a Ukrajiny. Večery obsahovaly přednášky, hudební/taneční vystoupení, výstavu fotografií, workshopy a ochutnávky tradičních pokrmů.

CPIC má mezi nejčastější zájemce o službu Ukrajince, Vietnamce a Moldavany, ale přicházejí do organizace také lidé z Běloruska, Kazachstánu, Egypta atd. Více informací o státní příslušnosti a jejich druhu pobytu je uloženo v příloze (viz příloha č. 5). Celkem mělo CPIC 1660 klientů v roce 2011.

6.6 Kazuistiky

Kazuistika slouží k dokreslení popisovaného jevu a k jeho hlubšímu poznání. Jsou to konkrétní případy klientů. Ke kazuistikám jsem vybrala pět cizinců, kteří popíší významné události ve svém životě, pobyt v ČR a integrační problémy, s kterými se potýkají. Jedná se o cizince, jejichž jména nebudu uvádět, pouze budu uvádět písmeno „K“ od slova klient, jelikož jsou klienty OPU a CPIC v Plzni.

6.6.1 Kazuistika 1

K1, 50 let, Vietnam, české občanství, v ČR 25 let

K1 pochází z Vietnamu, žil se svou rodinou ve městě a vystudoval vysokou školu pedagogickou v oboru automechanik. Do dřívějšího Československa přišel pracovat po dokončení své vysoké školy v rámci praxe. Dostal pracovní smlouvu na tři roky. Ze začátku si myslel, že tady zůstane na několik let a poté se vrátí do své země původu. Jelikož se mu zde líbilo, svůj pobyt stále prodlužoval, až se nakonec rozhodl v ČR zůstat natrvalo. Dalším z důvodů bylo, že si tady našel přítelkyni, s kterou se později oženil. Nejprve si potřeboval vyřídit zelenou kartu a už to vypadalo, že se bude muset vrátit do rodné země. Shodou náhod měl souseda policistu, u kterého se informoval ohledně svých možností. A ten mu pomohl přes své známé získat zelenou kartu. Poté viděl jako jedinou možnost vyřídit si živnostenský list, aby zde mohl zůstat. Začal podnikat a zařídil si obchod s oblečením, ale nebyl příliš úspěšný, jelikož nemá podnikatelského ducha, a musel s podnikáním skončit. Nyní zde žije přes dvacet let a má české občanství.

K1 se oženil s Českou, se kterou má jednu postiženou dceru. Žili spolu v Rokycanech, kde se přátelil pouze s Čechy. Jeho žena pracovala jako překladatelka, tedy často pracovala z domů. Po téměř dvaceti letech se rozvedli a K1 nyní žije v Plzni.

V Plzni má K1 novou přítelkyni, která pochází z Vietnamu, a žije v ČR pět let. Tráví spolu mnohem méně času, než by si oba přáli, protože ona chodí do práce na dvanáct hodin denně každý den v týdnu včetně státních svátků. Trápí ho, že nezná téměř vůbec český jazyk, a způsob života majority. Dosud jí všechny dokumenty vyřizoval klient.

Přestože tu K1 žije několik let, čeština se mu zdá stále složitá, jelikož vietnamština je jednoduchý jazyk a je důležitá intonace.

Po celou dobu K1 pracuje v továrně a myslí si, že zde není těžké si najít práci, jen někdy musel slevit ze svých požadavků. Tedy jeho pracovní pozice neodpovídá vysokoškolskému vzdělání. Práci si vždy hledal sám, tedy přišel se přímo zeptat personalistky v továrně. Přestože má vysokoškolské vzdělání, nikdy si svůj diplom nenostřifikoval, jelikož jeho vystudovaný obor v ČR neexistuje a domnívá se, že by mu diplom v konečné fázi nenostřifikovali. Byl se informovat a jeho možnost je, pokud by chtěl mít nostrifikovaný diplom, musel by ještě na dva roky do školy a složit závěrečnou zkoušku. Bylo by to pro něj časově náročné a nyní se ve svém věku na studium již necítí.

K1 je z těch lidí, kteří chtějí mít vše v pořádku a nechtějí žádné problémy. Proto má sociální a zdravotní pojištění v pořádku. Nedávno změnil svého obvodního doktora, jelikož si změnil místo pobytu a vše proběhlo v pořádku. Příkladá to jeho znalosti českého jazyka a slušnému chování a vystupování.

Ve svém životě se také setkal s lidmi, např. na úřadech, kteří byli nepříjemní, a ptali se, proč raději neodcestuje do své země původu. Někteří okamžitě cizincům tykají, což je K1 velmi nepříjemné.

K1 již o návratu do rodné země neuvažuje, jelikož je tady zvyklý, a v jeho věku by to bylo náročné si zase zvykat na Vietnam. Jelikož tam dlouho dobu nežije, nezná tamější poměry, dokonce dnes nezná jméno prezidenta ve Vietnamu. Jeho pozornost je soustředěna na ČR, tudíž nesleduje aktuální dění v jeho rodné zemi. Tam žije jeho matka, za kterou lítá na návštěvy, pokud mu to finanční situace dovolí.

6.6.2 Kazuistika 2

K2, 24 let, Vietnam, české občanství, celý život v ČR

K2 se narodila v ČR vietnamským rodičům v Domažlicích a později se jí narodila ještě její mladší sestra. Od malička mluví česky a vietnamsky, protože je pro její rodiče důležité si udržovat jejich kulturu.

K2 vystudovala střední školu ekonomickou a z finančních důvodů jejích rodičů nemohla pokračovat ve studiu, protože zvládali podporovat pouze jedno dítě na škole.

Její setra má zdravotní omezení a na trhu práce bude mít omezené možnosti, proto se rodiče rozhodli podporovat právě ji ve vysokoškolském studiu. K2 si hledala práci a pracuje jako finanční poradce pro jednu bankovní společnost. Starší Vietnamci její povolání zatracují, protože jako žena by se neměla na veřejnosti scházet s tolika muži. Ovšem jí práce baví a schůzky s lidmi jsou její součástí. Zároveň pracuje jako překladatelka. Některými je proto zatracována, protože překladatelé jsou pouze muži. Ovšem ona a některé Vietnamky to vidí jako výhodu, protože jim je nepříjemné mluvit o některých věcech před cizími muži. Často chodí překládat ženám, které jdou navštívit lékaře, pomáhá Vietnamcům s vyřizováním víz a dalších náležitostí.

Bydlí v pronajatém bytě se svými přáteli v Plzni, plánuje se přestěhovat a bydlet v bytě se svým přítelem. Pokud jim to finanční situace dovolí, chtěli by si časem koupit vlastní byt.

Na rozdíl od své setry netouží navštívit Vietnam, ráda by se podívala do jiných zemí světa. Ve Vietnamu nemá přátele a většina její rodiny bydlí v ČR. Zde hodlá žít po celý svůj život. K2 sice slaví vietnamský Nový rok, Den dětí, ovšem některé zvyky jejich kultury udržovat nechce. Nemá ve zvyku starší Vietnamce poslouchat, protože je to tak podle nich dobře, chce si dělat věci po svém. U nich je ve zvyku, že většinu peněz v rodině vydělá muž, a ženy udržují domácnost. Ona se chce přihlásit na dálkové studium na vysoké škole a její znalosti využívat ve své práci. Navíc její přítel nevydělává tolik peněz, aby mohla zůstat doma a nepracovat. Z toho vzniká většina nedorozumění, která má s rodinou. Mrzí ji, že si se svou vlastní rodinou příliš nerozumí, protože se vzpírá jejím tradičním socio-kulturním hodnotám.

6.6.3 Kazuistika 3

K3, 25 let, Ukrajina, české občanství, v ČR 9 let

K3 se narodila na západě Ukrajiny, kde žila do svých 16 let. Poslední roky na Ukrajině žila pouze se svou babičkou, jelikož ji její matka odjela za prací do ČR. Byly spolu v kontaktu přes telefon, a jakmile matka mohla, tak za nimi přijela. Do té doby žila na Ukrajině s matkou i s babičkou, protože se její matka s otcem rozvedla a ten pak o ni nejevila příliš zájem. Po rozvodu nebyly téměř v žádném kontaktu a ani si to sama nepřála, jelikož začal příliš pít alkohol. Její matka se v ČR seznámila

se svým nynějším českým přítelem a přestěhovala se k němu do domu. Poté za nimi přijela K3 a nastoupila na střední školu.

Ze začátku česky vůbec nerozuměla a její výuka začala odposloucháváním televizních pořadů. O této době mluví jako o těžkých časech, jelikož opustila své ukrajinské přátele, a pro slečnu v tomto věku je to velmi náročná životní situace. V ČR neznala nikoho ze svých vrstevníků. Často se cítila nepříjemně a osamocená, když se kolem ní lidé smáli a ona nerozuměla čemu. Nakonec se dobře naučila česky, získala řidičské oprávnění a úspěšně odmaturovala na střední škole. Na ní si vytvořila několik přátelství, které trvají dodnes. Poté si podala přihlášky na vysoké školy. Nakonec nastoupila na studium v oboru zaměřeném na sociální práci. Spolužáci jí často nevěřili, že žije krátkou dobu v ČR, protože uměla dobře česky, a na způsob života se rychle adaptovala. Studium nakonec zdárně ukončila.

Během vysokoškolského studia si vyřizovala české občanství. Popisuje toto vyřizování jako zdlouhavé, příliš byrokratické a finančně náročné, protože musela jet asi dvakrát kvůli tomu do Prahy. Dále musela projít testy, kde měla prokázat znalost češtiny, přestože měla maturitní zkoušku z českého jazyka a bylo evidentní, že ho velmi dobře zvládá. Úřednice, se kterými se potkala, nebyly příliš ochotné, spíše se chovaly arogantně.

Po škole nemohla hned najít pracovní uplatnění v jejím oboru a necelý rok byla evidována na Úřadě práce. Chodila si vydělávat peníze na brigády. Zaměstnavatelé po ní většinou chtěli praxi, kterou po škole neměla. Nyní pracuje jako sociální pracovník v domově pro seniory.

Našla si českého partnera a o návratu na Ukrajinu neuvažuje. Tam jezdí navštěvovat jedenkrát do roka svoji babičku a kamarády. Ale kamarádi ubývají úměrně s časem stráveným v ČR. V místě, kde žila, je v porovnání s českými cenami poměrně levně. Na druhou stranu je mnohem náročnější na Ukrajině najít si v té oblasti práci. Bují zde korupce a bez úplatků má Ukrajinec problém vyřídit téměř cokoliv.

6.6.4 Kazuistika 4

K4, Ukrajina, 32 let, dlouhodobý pobyt, v ČR 8 měsíců

K4 se narodila na centrální Ukrajině, ale od svých 15 let žila na západní Ukrajině. Se svojí dcerou přišla do ČR za manželem, který zde již několik let pobýval a který zde pracuje. Ona v ČR žije osm měsíců.

Před odjezdem měla strach, co ji zde čeká. Obávala se jazykové bariéry, profesního uplatnění, sociální izolace, byrokracie s vyřizováním pobytu atd.

Na Ukrajině pracovala jako zdravotní sestra a zde toto povolání nyní nemůže vykonávat, protože prozatím nemá nostrifikovaný diplom. K tomu, aby si ho mohla nostrifikovat, musí složit čtyři zkoušky, aby prokázala svoje znalosti v oboru. Z toho má prozatím strach z důvodu její jazykové vybavenosti. Snaží se co nejvíce komunikovat s lidmi, ale uvědomuje si, že její čeština zatím není na vysoké úrovni. Proto chodí v OPU a do Kontaktního centra na kurzy českého jazyka. Před tím z toho důvodu navštěvovala Centrum na podporu integrace cizinců. Ale oproti prvním týdnům již rozumí téměř všemu, co jí lidé říkají, jen má problémy najít správná slova v daný moment, aby mohla smysluplně odpovědět. V prvních týdnech by přivítala, kdyby pracovníci v organizacích pomáhající cizincům mluvili rusky. Spíše uvažuje, že začne podnikat přes jeden projekt OPU, který umožňuje cizinky finančně podpořit. Uvažuje, jaká oblast podnikání by pro ni byla nejhodnější. Zvažuje nabídku v Plzni, její poptávku a hledá mezeru, kterou by chtěla vyplnit. Zároveň má obavy ze zvyšování daní, o kterých se v médiích často mluví. Ráda by si pracovní dobu uzpůsobila také sobě, protože se musí postarat o dceru, a již nemá babičky, které by jí s tím pomohly. Takovou možnost nemá ve zdravotnictví, kde setry drží službu po 24 hodin. Dále je zvyklá mít doma uklizeno a uvařeno pro manžela a dceru.

Společně žije v pronajatém bytě, ale do budoucna by si chtěli s manželem pořídit svoje vlastní bydlení. Právě čekají na potvrzení, zda manžel získal trvalý pobyt. Od toho se budou odvíjet další kroky. Uvažují si vzít půjčku a koupit si vlastní bydlení, jelikož v ČR chtějí zůstat natrvalo. Domnívá se, že tak pomůže dceři k lepšímu životu, než by tomu bylo na Ukrajině. Tam, kde žili, bylo na jejich poměry draze. Ceny se v přepočtu pohybují jako v ČR, ale lidé vydělávají méně peněz. Na Ukrajině by si nemohli dovolit pořídit si vlastní byt a půjčky se pohybují okolo 20% úroků. K4 popisuje, jaká tam je velká korupce, a to chudším lidem komplikuje život.

Za tu dobu, co žije v ČR, navázala kontakty s lidmi, kteří pocházejí z Ukrajiny, Ruska. Účastní se akcí, kde se scházejí lidé stejné národnosti. K4 si chválí, že si může se známými probrat různé problémy a poradit se. Zároveň se na akcích příjemně pobaví a zatančí si. Doufá, že si najde hodně známých Čechů. Zatím navazuje postupně kontakty s rodiči dceřiných spolužáků. Byla zvyklá, že na Ukrajině věděla, kam si má jít vyřídit to, co potřebuje. V ČR je pro ni mnoho věcí nových a to by právě ráda probrala s Čechy, kteří se tady orientují stejně dobře, jak ona na Ukrajině. Ráda by potkala takové kamarádky, které by s ní chodily na kulturní akce, např. do divadla. Dosud byla dvakrát pozvána, ale bála se jazykové bariéry, a v nejbližší době chce vyrazit se svou dcerou.

K4 velmi po příchodu do ČR zvažovala, na jakou školu dá svoji dceru. Chce jí dát dobré vzdělání, proto měla na začátku vybrané tři školy a zvažovala, kam její dcera nastoupí. Všechny školy osobně navštívila. Chtěla, aby ve třídě se spolužáky a učiteli neměla problémy z důvodu její rozdílnosti a neznalosti češtiny. Po dvou měsících česky zvládala velmi dobře a nakonec se dokázala vypracovat na nejlepší čtenářku ve třídě.

6.6.5 Kazuistika 5

K5, Ukrajina, 23 let, dlouhodobý pobyt, v ČR 2 roky

K5 pochází z centrální Ukrajiny a v ČR žije dva roky. Získala dlouhodobý pobyt za účelem studia. Studovala Západočeskou univerzitu v Plzni obor učitelství pro základní školu. Ovšem nyní má studium přerušeno z důvodu pracovní vytíženosti. K5 má ráda cestování a nevěděla do jaké země má vycestovat. Nakonec se rozhodla pro studium v ČR. Vystudovala žurnalistiku, ale nyní se jí nevěnuje. Jejím cílem je být lektorkou a to se jí daří, protože učí na jazykové škole. Učí ruský jazyk a ráda by se jednou dočkala času, kdy bude učit ukrajinštinu. Ovšem o ukrajinštinu není příliš velký zájem. Ale je ráda, že může dělat to, co jí baví, jelikož první půl roku nemohla najít žádnou práci, a zároveň se nechtěla obracet na žádné klienty, aby se nedostala do clientského systému. S tímto systémem nesouhlasí.

Ze začátku tady nikoho neznala a bylo to pro ni hodně frustrující. Neuměla český jazyk, ale měla velké obavy z jazykové bariéry. Téměř rok s Čechy nekomunikovala, než si uvědomila, že je to chyba. Jejím problém byl také psychosomatického původu,

který se snažila překonat. Na začátku pobytu se občas potkala s lidmi, kteří měli legraci z toho, že něco řekla špatně, proto se hodně uzavírala do sebe. Dodnes se jí stane, že si s lidmi hned neporozumí, ale situaci umí vyřešit tím, že se jich např. zeptá, zda by jí větu nemohli zopakovat jinými slovy. Teď má hodně kamarádů také mezi Čechy. Zpočátku se pohybovala nejvíce mezi Rusy. Pro zdokonalování českého jazyka chodila jeden rok do jazykových kurzů Centra na podporu integrace cizinců. V Centru chodí na socio-kurzy a na kulturní večery, protože se chce dovědět více o ČR, a chce chápat, jak zde život funguje.

Ráda by zůstala v ČR, ale její pobyt nyní závisí na získání víza. Zároveň si chce změnit účel pobytu, jelikož zde nebude za účelem studia, ale za účelem podnikání. Poté by si chtěla vyřídít živnostenský list. Je to nejistá situace a pro ni je to velmi stresující, jelikož neví, kde bude za půl roku. K5 nemá negativní zkušenosti s vyřizováním potřebných náležitostí na úřadech a věří, že vše dopadne podle jejích představ, protože se jí v ČR hodně líbí. Ale na Ukrajinu se rozhodně vracet nechce, protože by to pro ni byla cesta zpět. Na Ukrajině by žila v horších podmínkách a nesouhlasí s politickým systémem, který je tam nastaven. Uvažovala by odejít dále na západ, než je ČR, pokud by nedostala vízum. Domnívá se, že je to pro ni snazší v jejím věku zvykat si na nový „domov“, než pro lidi, kteří jsou o desítky let starší.

K5 nyní žije na kolejích, ale do budoucnosti by si chtěla pronajmout byt. Ze začátku by jí stačil studentský byt, kde by měla svůj vlastní pokoj. Bylo by to pro ni rozhodně lepší, než bydlet na pokoji s dalšími dvěma spolubydlícími. Ze začátku nikde jinde bydlet nechtěla, protože koleje viděla jako větší možnost seznámení se s jejími vrstevníky. Její spolubydlící ji ze začátku jejího pobytu hodně pomáhaly a je jim za to vděčná. Ale postupem času, kdy začala pracovat, zjistila, že jí studentský život na kolejích příliš nevyhovuje, a chtěla by mít pro sebe větší soukromí. Trochu má obavy, že bude mít potíže jako Ukrajinka pronajmout si pokoj, protože Češi ve svých bytech často nechtějí ubytovat cizince. Ovšem její kamarádka má jen pozitivní zkušenosti, jelikož si bydlení našla bez problémů.

6.6.6 Dílčí shrnutí

V rámci čtyř dimenzí sociální integrace, jimiž jsou strukturální dimenze, kulturní dimenze, interaktivní dimenze a identifikační dimenze, se cizinci setkávají s několika faktory, které ovlivňují jejich integraci (pozitivně či negativně) do majoritní společnosti.

Cizinci dbají na vzdělání svých dětí z důvodu umožnění jim lepší budoucnosti. Z toho důvodu se nechtějí vracet do rodné země, protože jsou v ČR často lepší podmínky pro život. V určitých oblastech Ukrajiny např. neteče voda 24hod/denně, pouze v době hygieny ráno, kolem oběda na vaření a hygieny večer.

Téměř všichni cizinci vědí o možnosti nostrifikace diplomu, ovšem ne každý toho využije. Většina Vietnamců si diplom nikdy nenostifikovali. Hlavním důvodem je neznalost českého jazyka a obavy ze skládání zkoušek. Např. zdravotní sestra z Ukrajiny, která má léta praxe, musí složit čtyři zkoušky.

Cizinci často mluvili s respektem o tématu nezaměstnanosti. V praxi se pracovníci setkávají s cizinci, kteří nemohou najít práci. Ovšem poté, co osloví zprostředkovatele, tzv. klienta, který je schopný jim sehnat práci do několika dní. Mluvíme o klientském systému, za který cizinci klientům platí velké sumy peněz. Klienti cizincům zprostředkují nejen práci, ale také ubytování, povolení k pobytu atd. Ale jsou případy, kdy si klient vzal finanční část za službu, kterou nevyřídil dobře a cizincům pak může hrozit i vyhoštění. Další obtíže přináší švaresystém, kdy si cizinci vyřídili živnostenský list, ovšem nejsou živnostníky v pravém slova smyslu, ale pracují jako běžní pracovníci určité firmy. Nicméně živnostník si musí sám platit sociální a zdravotní pojištění, neručí zaměstnavatel za počet odpracovaných hodin denně, nemůžou si nárokovat dovolenou a stává se, že si pronajímají stroje od svých zaměstnavatelů, aby mohli u nich ve firmě na nich pracovat. Zaměstnavatelé mají často předsudky zaměstnat cizince, hlavně pokud nemá dlouhodobý pobyt. Předsudky mají vůči cizincům s vysokoškolskými diplomy a tak i nadále musí pracovat ve firmách jako řadoví dělníci.

Velkým kamenem úrazu je komerční zdravotní pojištění, které je pro cizince zpočátku povinné. Cizinci se setkávají s komerčním pojištěním, které proplácí základní výlohy. Mezi základní výlohy nemusí patřit komplikovaný porod. A stává se, že se dítě narodí, a hned od narození má stotisícové dluhy.

Cizinci se v Plzni přesouvají z ubytoven do soukromých bytů, ovšem setkávají se s potížemi ze strany majoritní společnosti, která je často nechce ubytovat z důvodu jejich

národnosti. Cizinci, kteří se hodlají usadit v ČR natrvalo, si přejí do budoucna koupit si svůj vlastní byt.

Jazykové schopnosti jsou závislé na délce pobytu a národnosti cizince. Pokud cizinec pochází ze slovanských zemí, je pro něho snazší se naučit češtinu, která všeobecně patří mezi složité jazyky. Vietnamci často kvůli pracovní vytíženosti umí i po několika letech pouze základní slova.

Cizinci se scházejí ve své komunitě a tam řeší své potíže, baví se, slaví svoje svátky a udržují si zvyky své kultury. Vietnamské komunity jsou velmi uzavřené. Oproti tomu cizinci ze slovanských zemí si přejí najít přátele nejen ze své komunity, ale také z majoritní společnosti.

Někteří cizinci přicházejí do ČR vydělat si určitý finanční obnos a vrátit se zpět do své rodné země. Ovšem někdy zde nakonec zůstanou několik let a mají stejnou teorii, tudíž nemají žádnou motivaci naučit se český jazyk a poznat blíže zvyky majoritní společnosti. Ta cizincům někdy situaci v integraci znesnadňuje a chová se k nim nedůstojně, např. cizincům okamžitě tykají.

ZÁVĚR

Moje diplomová práce pojednává o problematice integrace cizinců v majoritní společnosti v ČR ve vybraných zařízeních. V práci popisují způsoby integrace cizinců v majoritní společnosti ve městě Plzni a zároveň jimi navštěvující Organizaci pro pomoc uprchlíkům a Centrum na podporu integrace cizinců. Organizace jsem si vybrala z důvodu toho, že jsem se s nimi seznámila během svých praxí v průběhu studia. Výběr Plzně je ten, že patří mezi města s vysokým počtem cizinců na území ČR. Hlavní částí práce je způsob sociální integrace vybraných cizinců.

Cílem práce byla analýza faktorů ovlivňující integraci cizinců z pohledu jich samých a sociálních pracovníků pracujících v pomáhající profesi v daných zařízeních. V teoretické části jsem se věnovala vysvětlení samotných pojmů migrace, majoritní společnost a počtu cizinců žijících na území ČR. Ve druhé kapitole jsem se zaměřovala na způsob adaptace, definovala jsem pojem integrace a její roviny, kde jsem se zaměřila na rovinu sociální integrace. Představila jsem koordinaci politiky v tomto procesu. Pro zajímavost jsem uvedla integrační politiku v Nizozemí z toho důvodu, že s cizinci mají bohaté zkušenosti. V neposlední řadě jsem představila faktory bránící integraci. V další kapitole jsem popisovala zákony a legislativu související s cizinci v ČR a Koncepti integrace cizinců. Ve čtvrté kapitole jsem představila pojem sociální služby a uvedla sociální služby pomáhající cizincům na území města Plzně.

V praktické části bylo cílem zjistit s jakými integračními problémy a nedostatky se sociální pracovníci a cizinci potýkají v daných zařízeních a jaká řešení navrhují? Pro práci jsem zvolila kvalitativní přístup a výzkum byl realizován pomocí polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky a jejich klienty, z čehož jsem pro dokreslení jevu vytvořila kazuistiky cizinců. Výzkumná data byla doplněna analýzou dokumentů, kde jsem zjišťovala množství cizinců a jejich národnost, jimž dané organizace pomáhají. Dále jsem se věnovala popisu pomáhajících organizací a jejich poskytujících služeb.

Cizinci se potýkají s jazykovou bariérou, neznalostí zákonů, práv a zároveň povinností, předsudky ze strany majoritní společnosti, potíží začleněním na trhu práce a uplatněním stupně vzdělání při získávání zaměstnání. Další překážkou je komerční zdravotní pojištění, které cizinec musí mít, pokud chce získat pobyt na území ČR. Dále komerční pojištění, které proplácí pouze malou výše lékařské péče oproti veřejnému

zdravotnímu pojištění. Lékaři mají s komerčním pojištěním nepříjemné zkušenosti a lékařskou péči si často přejí zaplatit předem přímo od pacienta. Sociální pracovníci často poukazují na bující clientský systém, na kterém se cizinec stává závislým, a je těžké se z něho vymanit. Za problém též pracovníci považují švarcsystém, kdy cizinci pracují na živnostenský list a zaměstnavatel není povinen dodržovat osmihodinovou pracovní dobu, dovolenou, finanční podporu v případě pracovní neschopnosti či úrazu atd.

V organizacích sociální pracovníci realizují jazykové kurzy, řeší potíže v oblasti bytové problematiky, především pomoc s hledáním ubytování, informací ohledně půjček na byt. Dále pomáhají s vyplňováním dokumentů a v některých případech doprovází cizince na úřady. Někdy jsou tam pouze jako cizincova podpora, kdy si cizinec umí sám vyřídit své záležitosti. Sociální pracovníci se domnívají, že politika je nastavena blížícímu se asimilačnímu modelu.

Pokud bych měla navrhnout nějaká doporučení pro praxi, musím souhlasit se sociálními pracovníky, kteří poukazují na nedodržování lhůt ze strany ministerstev ve věcech pobytových. A je třeba upravit zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců, nejlépe napsat od základu zákon nový, protože na tom stojí celá problematika, a od toho se odvíjí některé výše popsané faktory, které ovlivňují integraci.

RESUMÉ

Cílem práce byla analýza faktorů ovlivňující integraci cizinců z pohledu jich samých a sociálních pracovníků pracujících v pomáhající profesi v daných zařízeních. Teoretická část se věnovala vysvětlení samotných pojmů migrace a jejich příčin, majority a způsoby adaptace cizinců, především sociální integraci. V jedné kapitole jsem vytvořila průřez zákony a legislativou ČR a představila jsem Koncepti integrace cizinců. Na závěr teoretické části jsem představila organizace pomáhající cizincům na území města Plzně včetně dvou organizací, kde probíhal výzkum.

V praktické části bylo účelem odpověď na výzkumnou otázku „Zjistit s jakými integračními problémy a nedostatky se sociální pracovníci a cizinci potýkají v daných zařízeních a jaká řešení navrhují?“ Výzkum byl realizován pomocí rozhovorů se sociálními pracovníky a jejich klienty ve dvou organizacích, jimiž bylo OPU a CPIC. Výzkumná data byla doplněna analýzou dokumentů, kde jsem zjišťovala počty cizinců a jejich národnost ve zmíněných dvou organizacích. Popsala jsem působení v daných dvou organizacích v Plzni. Pro dokreslení popisovaného jevu a k jeho hlubšímu poznání jsem uvedla pět kazuistik.

The aim of this thesis was to analyze factors which influenced the integration of the foreigners from their own point of view and social workers working as helping profession in these organizations. The theoretical part was concentrated on the explanations of the terms itself and its cause, majority and the way of adaption of foreigners, mainly their social integration. In an one part I created the overview of laws and legislature in the Czech Republic and I introduced Conception of integration of foreigners. At the end of theoretical part I was concentrated on the organizations which help foreigners in Plzen, including the two organizations, where the research was done.

In the practical part the main aim of the study was to answer the question “Find out with which problems and the lack of integration social workers and foreigners deal with in these organizations and which solutions they suggest?” The research was done by interviewing social workers and their clients in these two organizations, OPU and CPIC. The research was completed by analysis of the documents, where I was founding out the numbers of foreigners and their nationality in these two

previously mentioned organizations. I described the time I had spent in these two organizations in Plzen. For the better understanding of the described topic I included five casuistries.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BADE Klaus Jan. *Evropa v pohybu: evropská migrace dvou staletí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-559-5.

BARKER, Gary. Použití kvalitativních výzkumných metod při postupech rychlého posuzování zneužívání drog ve společnosti. Albert, 1999. ISBN: 80-85834-78-2.

BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-47-3.

BARŠOVÁ, Andrea, BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát – Imigrační a integrační politika v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN: 80-210-3875-6.

BARŠOVÁ, Andrea. *Integrace přistěhovalců v Evropě : od občanské integrace k multikulturalismu a zpět* [online]. [cit. 13.1.2013] http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evrope.pdf

BAUMAN, Zygmunt. *Work, consumerism and the new poor*. Buckingham: Open university Press, 1998. ISBN: 0-335-20155-5.

BERRY, John. Widdup. *Acculturation and Adaptation in a New Society*. International Migration, 1992.

BIJL, Rob, VERWEIJ, Arjen. *Measuring and monitoring immigrant integration in Europe*. Haag: Transaction Publishers, 2012. ISBN: 978 90 377 0569 0.

CAKIRPALOGLU, Irena, ŠKUTOVÁ, Daniela. *Intervence centra podpory inkluzivního vzdělávání z hlediska podpory vzdělávání žáků – cizinců*. [online]. [cit. 13.3.2013] http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/cpic_sbornik-2010.pdf

CPIC. *Informace o projektech Center na podporu integrace cizinců (CPIC)* [online]. [cit. 14.1.2013] <http://integracnicentra.cz/Onas/informaceOProjektech.aspx>.

ČANĚK, Marek, GRILL, Jan. *Historie a současnost českého multikulturalismu: Rozhovor s Pavlem Baršou* [online]. [cit. 9.8.2012] z <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955271>>.

DOHNALOVÁ, Eva. *Podoba integračních zkoušek pro migranty v Nizozemsku*. In BALÁŽ, Roman (Eds.), *Aspekty integrace cizinců v regionech ČR* (105-134). Praha: Správa uprchlických zařízení MV, 2011. s. 74-86.

DRBOHLAV, Dušan. *Mezinárodní migrace v Česku s důrazem na legální pracovní migraci*. In DRBOHLAV, Dušan. (ed.), *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu)*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN: 978-80-246-1552-3. s. 67-62

DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migrace v Česku*. Praha: SLON, 2010. ISBN: 978-80-7419-039-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a techniky*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-040-2.

HORSKÁ, Jana. *Analýza sociálních služeb v Jihlavě ve vztahu k integraci imigrantů*. *Sociální práce/Sociální práca*, č.1,2009. s.105-119.

KLVAŇOVÁ, Radka. *Rethinking the concept of inclusion/exclusion of migrants: wals of belonging and non-belonging in transnational social fields*. In HOFÍREK, Ondřej, KLVAŇOVÁ, Radka, NEKORJAK, Michal, (Eds.), *Boundaries in Motion* (105-134). Brno: CDK, 2009. ISBN: 978-80-7325-191-8.

KOVÁTS, András, MIKLUŠÁKOVÁ, Marta, RANGELOVA, Věra, SINIOVAS, Vladimiras. *Praktická sociálna práca s utečenkami*. Budapešť: Menedék – Maďarské sdružení pro migranty, 2006. ISBN: 963-06-0862-6.

KYMLICKA, Will. *Multicultural Odysseys*. New York: Oxford University Press, 2007. ISBN: 9780199280407.

LEONTIYEVA, Yana, VÁVRA, Martin (eds.). *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009. ISBN: 978-80-7330-173-6.

LEONTIYEVA, Yana. *Imigranti v ČR – žádání a nechtění, Současné migrační a integrační politiky v ČR*. In TRBOLA, Robert, RÁKOCZYOVÁ, Miroslava. (Eds.), *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN: 978-80-87474-19-8. s. 13-33

MAGISTRÁT MĚSTA PLZEŇ. *Sociální služby města Plzeň* [on-line]. [cit. 14.1.2013] <http://socialnisluzby.plzen.eu/oblasti-sluzeb/socialne-vyloucení-a-cizinci/poskytovatele-4/centrum-na-podporu-integrace-cizincu-pro-plzensky-kraj-sprava-uprchlickych-zarizeni-mv-cr.aspx>

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-331-4.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN: 80-247-1362-4.

NIESSEN, Jan. *Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Rada Evropy, 2000. ISBN: 92-871-4345-5.

Odbor azylové a migrační politiky. *Integrace cizinců na území ČR* [on-line]. [cit. 17.7.2012] <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

OPU. *Výroční zpráva* [on-line]. [cit. 20.1.2013] http://docs.opu.cz/OPU_vyrocnizprava_2011_na%20web.pdf

PASTRŇÁK, René. *Sociální práce s menšinami a migranty: [studijní texty pro kombinované studium Veřejná správa a regionální politika]*. Opava: Optys, 2008. ISBN: 978-80-85819-69-4

PELCOVÁ, Naděžda A KOL. *Multikulturalismus a multikulturní výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. ISBN: 978-80-7290-392-4.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN: 80-7184-569-8.

PEŠKOVÁ, Michaela. (ed.). *Jsem imigrant. Imigranti z bývalých zemí SSSR v České republice*. Plzeň: TB TISK Příbram, 2006. ISBN: 80-87025-07-5.

PLÁŠEK, Martin. *Přínos poskytovaných služeb Centra na podporu integrace cizinců ve Zlíně k integraci cizinců*. Brno: Masarykova univerzita, 2011.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN: 978-80-7416-006-6.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert, VYHLÍDAL, Jiří. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR II: (případová studie Brno)*. Praha: VÚPSV, 2011. ISBN: 978-80-7416-089-9.

SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. Praha: Dokořán, 2005. ISBN: 80-7363-022-2.

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MV. *Výroční zpráva* [on-line]. [cit. 15.6.2013] <http://ebookbrowse.com/vyrocní-zprava-suz-2011-pdf-d392552322>

ŠIKLOVÁ, Jiřina. *Připravme se na cizince*. In Šišková, Tatiana. (Ed.), *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. ISBN: 987-80-7367-182-2. s. 37-42

ŠÍŠKOVÁ, Tatiana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-648-9.

TOPINKA, Daniel, JANOUŠKOVÁ, Klára, KLIMENT, Petr. *Strategie zvládnání obtížných situací cizinci z Ukrajiny a Mongolska – analýza strategií zvládnání obtížných životních situací vybraných skupin cizinců z třetích zemí*, 2010.

TOPINKA, Daniel. *Integrační proces muslimů v České republice – pilotní projekt*. Ostrava: VeryVision, 2006/2007.

UHEREK, Zdeněk. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického* [on-line]. [cit. 7.8.2012]

http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf

UHEREK, Zdeněk. *Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy* [on-line]. [cit. 7.8.2012] <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957538>

VLÁDA ČR. *Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců, Společné soužití 2012* [on-line]. [cit.

17.7.2012] http://www.cizinci.cz/files/clanky/943/USNESENI_VLADY_04012012.pdf

Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod [on-line]. [cit. 22.1.2013].

Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů [on-line]. [cit. 15.8.2012].

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách [on-line]. [cit. 17.1.2013].

POUŽITÉ ZKRATKY

CPIC	Centrum na podporu integrace cizinců
ČR	Česká republika
EHS	Evropského hospodářského společenství
EU	Evropská unie
MV	Ministerstvo vnitra
OAMP	Odbor azylové a migrační politiky
OPU	Organizace pro pomoc uprchlíkům

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Nejčastější státní občanství cizinců v Plzni

SEZNAM SCHÉMAT

Schéma 1: Dvoudimenzionální schéma vztahu „majority“ a "minority“

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Struktura rozhovoru s klienty

Příloha č. 2

Struktura rozhovoru s pracovníky

Příloha č. 3

Rozhovor s klientem

Příloha č. 4

Rozhovor s pracovníkem

Příloha č. 5

Klienti podle státní příslušnosti a druhu pobytu v CPIC (2011)

Příloha č. 1

Struktura rozhovoru s klienty

Obecné otázky: Odkud pocházíte? Jak dlouho žijete v ČR? Jaký máte status? Jste vdaná/ženatý? Jaké je Vaše vzdělání? Proč jste se rozhodl(a) žít v ČR? Plánujete zde zůstat?

Další otázky zaměřené na výzkumné úkoly:

- Kde pracujete? Byla pro Vás těžké najít práci? Jaké jsou Vaše zkušenosti s hledáním práce? Obrátil(a) jste se v této oblasti o pomoc na některou agenturu práce? Odpovídá Vaše pracovní pozice Vašemu typu vzdělání? Máte zkušenosti s uznáváním vzdělání? Co považujete za nejtěžší překážku v možnosti pracovat? Zvažoval (a) jste možnost podnikat?
- Nabízel Vám někdo v ČR jazykový kurz češtiny? Absolvoval(a) jste nějaký kurz? Pokud ano, kde to bylo? Setkal(a) jste se s jazykovou bariérou?
- Máte zdravotní a sociální pojištění? Jaké máte zkušenosti se zdravotními zařízeními?
- Kde bydlíte? Bylo obtížné najít ubytování? Jaké jsou Vaše zkušenosti s hledáním bydlení? Zvažujete změnu bydlení?
- Mezi Vaše přátele patří více Češi nebo cizinci? Žijete v komunitě?
- Navštěvujete kulturní akce? Jsou mezi nimi akce organizace, kterou navštěvujete? Navštěvujete akce, kde je uzavřená komunita cizinců?
- Myslíte, že má na integraci vliv původ imigranta? Rozlišují podle Vás Češi cizince podle země původu?
- Jaké vidíte obtíže v úspěšné integraci migranta v majoritní společnosti? Cítíte se být integrovaná(ý)?
- Jaká Vám připadá nastavená imigrační politika? Navrhl byste nějaké změny? Setkal jste se s nějakými těžkostmi na úřadech?
- S čím Vám v organizaci pomohli nebo naopak nepomohli? Navštěvujete i jiné organizace, kde jsou služby poskytovány cizincům? Co byste doporučil(a) za změny? Jaké služby Vám chybí?

Příloha č. 2

Struktura rozhovoru s pracovníky

Obecné otázky např.: Jak dlouho pracujete v organizaci? Co Vás na této práci nejvíce baví? Jaké národnosti jsou Vaši klienti?

Další otázky zaměřené na výzkumné úkoly:

- Kde klienti pracují? Domníváte se, že je pro ně těžké najít práci? Obracují se klienti v této oblasti o pomoc na agentury práce? Odpovídá pracovní pozice typu vzdělání? Co s Vámi klienti nejčastěji řeší ohledně práce? Jaké máte zkušenosti s uznáváním vzdělání? Co považujete za nejtěžší překážku v možnosti pracovat?
- Navštěvují klienti jazykové kurzy češtiny? Jaké další kurzy klientům poskytujete? Jak řešíte jazykovou bariérou?
- Řešíte potíže se zdravotní a sociální pojištěním? Jaké máte zkušenosti se zdravotními zařízeními?
- Kde cizinci bydlí? Je pro ně obtížné najít si ubytování? Jaké obtíže s Vámi řeší ohledně bydlení?
- Žijí cizinci v komunitě? Přátelí se s Čechy?
- Navštěvují akce, kde je majoritní společnost nebo komunita cizinců?
- Myslíte, že má na integraci vliv původ imigranta? Rozlišují podle Vás Češi cizince podle země původu?
- Jaké vidíte obtíže v úspěšné integraci migranta v majoritní společnosti?
- Jaká Vám připadá nastavená imigrační politika? Navrhl(a) byste nějaké změny? Setkal(a) jste se s nějakými těžkostmi na úřadech?
- Jaké služby jsou nejvíce využívány klienty? S čím nejčastěji pomáháte? Doporučujete klientům navštívit jiné organizace, které své služby poskytují cizincům? Co byste doporučil(a) udělat za změny?

Příloha č. 3

Rozhovor s klientem

Od klienta jsem získala souhlas k uveřejnění doslovného popisu rozhovoru.

„Řeknete mi prosím, odkud pocházíte?”

Pocházím z Vietnamu.

Jak dlouho žijete v České republice?

Víc než 20 let.

Jaký je Váš statut? Máte české občanství?

Mám české občanství.

Jste ženatý?

Ted' momentálně rozvedený.

Aha. A jaké je Vaše vzdělání?

Tady nic, ale ve Vietnamu sem to, mám vysokou školu.

A jaký obor jste studoval?

Jsem studoval, to tady asi není. Jako, hmm, jsem studoval jako pedagogický, ale obor jako automechaniky. Opravy auto a traktory a takovýchle věci. Ale tady nemají ani nemůžou přiznat.

Uvažoval jste o nostrifikaci diplomu?

No, ale byl jsem tam, a oni říkali, že musím nějak do školy ještě dva roky, a pak teprve na zkoušku a takovouhle. A v mém věku už ne. To už jsem vzdal.

Jaký důvod Vás vedl žít v České republice?

No tenkrát mě oni poslali sem, jako na praxi. Pak jsem zůstal kvůli tomu, že to se mi líbí, já chtěl zůstat. Zůstal, nejdřív jsem říkal pár roků nebo pár let a pak vrátím. Jenže jsem se ženil s češkou a pak zůstal jsem tady doted'.

Uvažujete o návratu do Vietnamu?

Asi už ne. Už ne, už jsem si zvykl tady už. Tam už jsem si odvyk.

Byl jste ve Vietnamu od té doby, co jste začal žít v České republiky?

Byl, byl. To jsme se vlastně bavili. Mám tam ještě maminku. Maminka ještě žije, tak občas letím tam na návštěvu, když mám nějaký peníze, tak ušetřím a letím.

Pracujete také jako tlumočnick?

Ted'ko je třetí nebo čtvrtý rok. Ani nepamatuji už.

Máte ještě další zaměstnání?

Jo, chodím ještě do no, práce v továrně.

Bylo pro Vás těžké najít si práci? Ze začátku jste tady práci měl, jelikož to byl důvod k příjezdu sem. A poté bylo pro Vás těžké najít práci?

Není tak těžký. Kdo chce pracovat, najde. To není jako, my vždycky říkáme, kdo nechce pracovat, vždycky ten člověk stěžoval. Říkal, že nemá práce a tohleto a tamhleto. Kdo chce pracovat, najde. To jako.

Obrátil jste se někdy na agenturu práce?

Ne, já jsem přišel přímo jako k továrně, mě jako žádat o práce. Oni vzali mě hned.

Znáte lidi, kteří mají problémy práci najít?

Ty lidi, to je nejhorší teďko pro ty lidi, ty cizinci teďko mají dlouhodobý pobyt. To je nejhorší, to těžký shánět práce. Proto, že každý kouká na pobyt jenom dva roky, některý jenom rok. Tak je nevzali. Oni mají prodloužení jenom po dvou letech, takže pro ně je nejhorší.

Měl jste nějaké problémy ohledně zdravotního a sociálního pojištění?

Já? Žádnou. Já jsem ten člověk jako mám rád pořádek. Já to mám všechno od začátku dotedka a žádné problémy. A ani nemám dluhy. Takovýhle věci. Nikdy.

Měl jste nějaké potíže najít si lékaře?

Na mě ještě nikdo nekoukal nějak divně, jako jak jsem se přistěhoval do Plzně nedávno. Protože tam odsad' jsem chodil k doktorovi, lékař už 18 let jsem chodil k ní, jo? Pak se odstěhoval do Plzně, tak jsem říkal, že už nebudu chodit tam, tak najdu tady nějaký lékař, co nejbliž a přihlásit, jako zaregistrovat. Přišel, nejdřív paní sestra a říkala: jste tady zaregistrován? Říkal: ne, jsem se přistěhoval nedávno, takže chtěl bych jenom zaregistrovat, jestli paní doktorka má místo pro mě a vzala mě, tak chodím k vám a byl bych rád, protože tady je, bydlím blíž, ne? Jinak musím někam jinam no. Tak čekám chvílku a říká a já jdu promluvit s paní doktorkou, tak mi volala mě a pak já jsem šel a mluvil. Já jsem šel a paní: už jste chodil k někomu jinej. Já: ne, vy jste první, tak já říkám: paní doktorko a prohodili jsme pár slov. Říká: koukám, že mluvíte dobře česky a takovouhle. Tak jí říkám: víte, já jsem tady už dvacet let, tak zase kecáme chvílku. Tak pak říká: tak jo, sestřičko, napište mu to. Všechno zaregistrovat, vzala mě hned. Od té doby jsem už chodil dvakrát. Pro léky.

Byl jste někdy v nemocnici? Probíhalo vše v pořádku?

V pohodě, všechno v pohodě.

Záleží na chování cizince, který přijde do nemocnice?

Myslím taky. Člověk aspoň domluvit.

Záleží na úrovni znalosti českého jazyka?

Taky, ale záleží i na chování. Ten člověk neumí mluvit, tak se chová jinak. Já umím zase líp jejich chování a takovouhle věci. Takže zase jinak, jo? Myslím, že to taky dělá hodně, jako jazyk.

Bylo pro Vás těžké naučit se česky?

Hodně. Protože pro mě je nejhorší...no víte co. Na začátku, když jsem přišel. To je úplně jiná, to je třeba písmenko podobný A, B, C, ale výslovnost, to je úplně jinak. My mluvíme podle tónů. Nahoru dolů, jako zpívání. Ale těžká jak...nevím, jaké slovo na to. To je prostě nejhorší, co jsem potkal. Vietnamština je důležitá výslovnost, jinak je to jednoduchý. Nemusí skloňování, vůbec nic. To je nejlepší pro vás, nemusí skloňování. Pro nás nejhorší je koncovka. Jedno slovo a víc koncovek, to je nejhorší. To je podle rodu, podle pádů, ježší. To je všechno možný, to je...

Postupem let jste se zdokonaloval a teď nemáte problémy se dorozumět?

Taky někdy, ale to je málo. Skoro rozumím všechno.

Myslíte si, že má vliv na integraci původ cizince?

Jak původ?

Je rozdíl v integraci cizince z Ukrajiny, Vietnamu nebo z Ruska?

To je těžké všem. No, nejhorší je to pro Vietnamce, protože oni třeba přijdou před nějakou agenturu. Takže přišli, neznají co, je tady a už musí chodit pracovat. Pracovat tady 12 hodin denně a nemají ani čas chodit ven. Takže neví co, jak co chodí tady život. Právě teďko tady otevřeme ten kurz pro ty nový kvůli tomu taky. Oni neví nic, všechny papíry zařídí agentury nebo nebo nějaký překladatel nebo něco takovýto. Oni neví nic. Co je toto za ten papír, neví. A musí platit kvůli tomu. A ten překladatel říká, musí platit deset tisíc a to takhle papíry nejde na černo a proto mi musíte dát deset tisíc třeba. Tak oni bojí, že je vyhodí nebo vyhostí, tak musí dát deset tisíc. Tak oni dají nějaká. A ani neví, co to je za papír. To je nejhorší pro ty Vietnamce.

Můžou cizinci platit za vyřízení dokumentů, které ani nepotřebují?

No, můžou a ani neví, co to je. Třeba Ukrajince, aspoň trochu mají podobný jazyk. Oni aspoň něco rozumí, líp jak Vietnamci. Ty noví, vůbec nerozumí, to je nejhorší právě.

Souhlasíte se systémem agentur?

Jako mafiány. To jsem všem říkal, musíte aspoň se zeptat, kdo něco trochu rozumí. Co to je za to za papíry, co to je za práce, co ten překladatel dělá a bere peníze. Takže musí se aspoň zeptat. Není jen platit nebo ztrácí trochu a až musí platit. To všem říkal, některým dvakrát a sami říkali, že jsem nějaký hloupej kvůli tomu. Já nemám zálohu na takovouhle věci.

Vidíte v nastavení politiky vůči cizincům nějaké chyby? Navrhl byste nějaké změny?

Tak já na politiky nemůžu poradit. Co dělá lepší pro cizince, tak teď je horší pro cizince. To já nemůžu říct nic, to je zákon, to oni vymysleli. To je všechno podle evropské unie. Mě to vrtá takhle v hlavě, proč se neučí vedlo, sousedy, co oni dělají. Oni vždycky vymyslí svoje novější, něco co je podle nich je dobřej. To oni byli dřív než v Čechách, třeba v Německu. Všude sousedy. Tak proč neučíme hned vedle soused jenom. Jakej zákon jako? Oni vymýšlejí některé věci jako já nevím. No jsem cizinec, i když mám české občanství. Ale já jsem pořád cizinec.

Cítíte se tady být spíše cizincem?

Hmm, takže vím, jak to je těžký pro ně. Ale na druhý straně oni zase říkají, čím víc tady v česku...proč přijedete sem pracovat. Proč nezůstanete doma a tak. Takhle už jsem to některý taky. Já se s nima hádal a oni to řeknou rovnou.

Cítíte nepochopení ze strany úředníků?

Ano úředníci některý. Některý taky říkali proč jste tady? Říkate, že je to tady složitý a tady to a tady je horší život a proč jste tady, proč se nevrátíte, kde jste. Některý úředníci jsou hrozní. Většinou jsou hodní, vše vysvětlit, ale některý nemají náladu třeba, tak to hned. Některý přijdeme sem a hned tykají. Taky a copak chceš? Takovouhle normálně. Já jsem jenom čuměl taky. Ale většinou je dobrý.

Setkáváte se ve volném čase s Vietnamci nebo i s obyvatelka jiných kultur?

Ve volným času jsem chodil normálně do hospody, bavil s nima, hrál šachy nebo kulečník. Bavím s nima. Teď jsem byl 5 let v Rokycanech, skoro nebyl s Vietnamcama. Protože já mám češku. Já mám dítě taky, my máme holku, ale je škoda postižená. Takže doma. Moje bývalá je překladatelka. Ona překládá knihy, literaturu. Ona je dom a baví se jenom česky doma. A teď už ne, teď jsem tady, já mám jinou ženskou?

Je Vaše partnerka původem Česka?

Ne, já mám Vietnamku. Nejhorší je, že taky neumí nic česky, jenom pár slov. Jenom: ahoj, dobrý den. Ještě neumí počítat. Tady je skoro už 5 let. Protože ona nemá ani čas, jo? Chodí od rána do večera....sobota, neděle, svátek, oni chodí pořád do práce.

Jsou porušovány smlouvy a práva?

To jo, ale to jsou agentury. Oni to takhle...nechceš, tak jdi. Jdi pryč. To je nejhorší.

Tady v Plzni se setkáváte komunitou Vietnamců?

No, byl jsem dvakrát. Poprvé slavili vietnamská nový rok, to bylo spoustu lidí, to jich poprvé, to jsem koukal. A to bylo dobrý, hezký všechno...zabavný. Podruhý v srpnu.

Účastníte se akcí, které pořádá tady Centrum?

To taky. Na ty akce taky chodím.

Navštívil jste naposledy pořádaný Indonéský večer?

To bylo hezký taky. A pak potom vánoční akce.

Jak dlouho znáte CPIC?

Od té doby znám, tak jsem se hned tady potkal s paní vedoucí. Chodil jsem nejdřív na magistrát, tenkrát měli nějaký socio-kulturní kurz, tam jsem chodil, tak pak tady říkala o Centru. Tenkrát ještě byli na jiné ulici. Od doby znám. Jinak chodím jenom do práce, pak domů. Občas chodím do hospody noo.

Využíval jste rad právnice nebo Bernarda jako sociálního pracovníka?

To je jasný, učil se od nich hodně věcí. I s paní lektorkou jsem v kontaktu, tak mě trochu zlepšuje trochu. Taky kolem zákonů, všechno.

Domnívám se, že jste zde dobře začleněn, integrován?

Já jo. Teď zase každý říká, že jedu zpátky do Vietnamu. Tak já nevím, jak žiju taky tam. Jako mimozemšťan tam spíš budu. Protože já ani nevím, jak tam to chodí, nevím. To je tolik roků už jako. Už neznám vůbec nic. Ani nevím, kdo je teďko prezident tam ve Vietnamu, ale opravdu. Já moc jako nečtu noviny nebo televizi. Já nekoukám. Většinou tady Vietnamci mají ty programy a koukají na vietnamský. Já ani nechci. Občas koukám na internetu, nějaký tam zprávy a jinak ne.

Doplníte informace ohledně integrace cizinců? Poukážete na nějaké problémy?

Problémy spíš ti novější, ty starší už zvykli tady. Všechno umí, už jsou integrovány. Spíš ti noví, ty většinou neví nic a opravdu. Třeba moje přítelkyně, ona neví nic. A tady skoro pět let a neví nic.

Jak to bylo u Vás, když jste sem přišel?

Tenkrát jsme přišli, žádný pobyt asi neměli asi. Neměli jsme. Měli jsem jako jenom smlouvu pracovní. Tři roky smlouvy. My chodíme jenom do práce, pak ubytovna a pak práce, ubytovna. Tenkrát asi nic takovýho není. To dřív nebylo, to bylo ještě za komunisty. 1988. Pak potom jsem zůstal, tak musel jsem zařídit pobyt. Nejdřív oni nevěděli, co a jak. Nejdřív jsem chodil do cizineckou žádat o pobyt. U nich nemáte práce, tak nemůžete zůstat. Tak musím živnostenský list a úřad živnostenský úřad a musel jsem žádat. Pak přišel jsem, oni zase řeknou, že musíte k soudu. Tenkrát nějak...takový. Pak přišel a oni dali. Naštěstí, že znám jeden policista, kvůli tomu, že byl jeden soused. Tenkrát jsem bydlel jinde, tady asi odsad' 10 km. Ten dělá na dopravní nebo nějak tenkrát. Tak jsem mu volal, že chci udělat tohleto a paní, to já jsem tenkrát nevěděl. To on jen zvednul telefon, něco řekne ta paní a pak paní mi volala, pojd'te sem a paní mi dala zelenou kartu. A šlo to rychle. On je známej, to je jasný. Pak jsem podnikal dva roky, no možná rok, ani ne...pak nemám na to, asi neumím podnikat a pak jsem šel zase do práce. A už chodím do práce pořád.

A v čem jste podnikal?

No, normálně, tenkrát ve stánku, prodával oděvy, oblečení.

Noví příchozí Vietnamci taky přicházejí a mají vizi podnikat?

Většinou mají pobyt jako za účelem podnikání. Jenže oni chodí do práce. To je přes ten švarc systém. Takhle chodí do práce a kdo má známej nebo příbuznej a už před tím byli tady a mají obchod třeba, tak oni pomůžou otevřít nějaký obchod a prodávat. Kdo ne, tak chodí do práce.

Myslíte si, že ty obchody s oblečením vynášejí peníze dobré k živobytí?

Ted' už ne. Oni ted' už zase mají večerku, potraviny. Oni vždycky Vietnamci měnit a pak všichni stejný a to je nejhorší. To není dobrý.

Moc děkuji za Vaši ochotu

No, není zač.“

Příloha č. 4

Rozhovor s pracovníkem

Od pracovníka jsem získala souhlas k doslovnému přepisu rozhovoru.

„Jak dlouho pracuješ v organizaci?”

Dva roky.

Co Tě baví na této práci? A proč ses sem přihlásila?

Já jsem vlastně tady v Centru byla na praxi a to mě poměrně zaujalo a shodou událostí po té praxi se tady uvolnilo pracovní místo, tak jsem se tady přihlásila.

A jaké národnosti jsou Vaši klienti?

Jednoznačně Ukrajina a Vietnam.

Kde klienti pracují?

Buď na stavbách, ženský Ukrajinky jako uklízečky, a nebo potom hromadně ve fabrikách na Borských polích nebo v Chotěšově.

Zastávají dělnická místa?

Hmm (souhlas).

Jaký zastáváš postoj k tomu, že vysokoškolsky vzdělaní cizinci pracují jako dělníci v továrnách?

Taky, najdou se mezi nimi. Mají tak specifický obor ve své zemi původu, převážně na Ukrajině, že tady potom....oni tam v tom oboru nemají uplatnění, tak musí přijít sem a tady z různých důvodů, třeba jazykových, a nebo z těch odborných nemůžou dělat. Takže začínají od spodu, ale je pravda, že někteří lidi se vypracují k tomu, že nakonec dělají to, co vystudovali. Ale oni potřebují uznat diplom a další věci.

Myslíš si, že kdyby do ČR přišel člověk s vysokoškolským vzděláním v oboru strojírenství, tak postupem času může získat místo odpovídající jeho vzdělání?

Možná jo, ale určitě ne hned. Většinou musí ty lidi začít u těch uklízeček a dělníků a pokud mají tu pili a vůli, tak mají možnost se dostat dál. Ale určitě to je těžší, než pro český občany.

Proč si myslíš, že je pro cizince těžké získat uplatnění ve vystudovaném oboru?

Jednak z pobytového statusu, tak je to dost omezuje, co můžou dělat. Protože když potřebují povolení, tak je to pracovní povolení jen na určitou pozici a tam je potom riziko, že kdyby tu práci chtěli změnit, že jim ten pobyt nebude prodloužený

nebo udělený. Když jsou tady zase za účelem podnikání, to je taky dost omezuje v tom, co můžou dělat. A určitě jazyková bariéra, to je největší na začátku.

Jaké obtíže s Vámi pracovníky přicházejí klienti řešit?

S tím více v poslední době, protože je teď dost vyhazují z práce. Ale nejčastěji asi s pobytovou problematikou, když potřebují prodloužit nebo získat pobyt, potom co se týče otázky zaměstnání nebo podnikání, i taky to, jak získat zaměstnání. Nebo náležitosti a podmínky k podnikání...daňové přiznání, placení sociální a zdravotního pojištění...jak to je, kde se to platí, jak často, jak vysoký jsou ty platby a pak třeba i to, co se týče vzdělání, když chtějí uznat vzdělání ze zahraničí. Nebo když pak mají nějaké problémy se zdravotní pojišťovnou nebo se zdravotní péčí a na právníčku se i obracejí, co se týče rozvodů, exekucí, nějakého dědictví a takových věcí.

Jaké otázky ohledně zaměstnání klienti řeší?

Obecně tam to je celé špatně, protože menšina cizinců pracuje normálně a legálně, že mají pracovní smlouvu u nějaké firmy, protože to je zatěžující jak pro tu firmu, tak pro toho cizince, co se týče toho pracovního povolení, protože v současné době se uděluje na půl roku. Takže to znamená, každý půl rok papírování. Takže většina cizinců pracuje na živnostenský list, klasický švarcsystém, a nebo jsou členy družstva, což je toková „černá díra“. Oni jsou jako členy družstva, ale stejně pracují pro jinou firmu, takže to je zase taky takové zprostředkovaný. Často mají špatně napsané smlouvy, žádné smlouvy, nedostávají výplatní pásky, je jim třeba strháváno zdravotní a sociální pojištění, který potom nedochází na sociální odbor nebo na zdravotní pojišťovnu. Nebo jsou jim strhávání úplně jiné poplatky, třeba za půjčování strojů, na kterých pracují, a nebo jim nechťejí uplatnit nárok na dovolenou. Nebo když je vyhodí, tak na odstupný a podobně. Tohle všechno funguje jen v minimu případů, spíš nefunguje.

Napadá tě nějaký krok, jak toto změnit? Jaké změny bys doporučoval?

Neziskové organizace se po ČR snaží vyvíjet tlak na to, aby se změnila zákony, zpřísnily kontroly, ale ony ty kontroly probíhají ze strany inspektorátu práce, živnostenského úřadu. Ale je třeba těžké prokázat třeba ten švarcsystém, oni přijdou na spoustu lidí, kteří pracují v švarcsystému, ale když dojde na to, když mají vyměřit nějaké pokuty, tak se to za prvé táhne hrozně dlouho a ve výsledku k té pokutě ani nedojde. Takže pak prokážou třeba toto pěti firmám ze sta. Takže to nemá takový efekt. Určitě by nějaké legislativní změny pomohly, ale konkrétně jaký nedokážu říct.

Jaký pohled zastáváš ke švarcsystému?

Kdyby to bylo nějak zákoně upravený, podchycený, tak proč ne. Fajn, oni teda budou podnikatelé v pracovním poměru u někoho, ale aby bylo zabezpečeno to, že sociální a zdravotní pojištění bude odváděno, jak má být. Ale ne to, že to znamená, že stát přichází o peníze a nebo lidi, kteří jsou zaměstnání skutečně v normálním pracovním poměru, jsou ve výsledku na tom finančně hůř, protože odvádějí mnohem více peněz, než ty, co pracují pro švarcsystém. To se jedná vyplatí zaměstnavatelům a zaměstnancům. Muselo byt o fungovat jinak, než teď.

Jaké máte zkušenosti s klientským systémem. Jaký postoj k systému zastáváš?

To je taky problém a vzniká cizincům z toho většina komplikací. Jak co se týče pobytu, tak co se týče zaměstnání, protože ty klienti těm lidem vyřizují pobyt, s tím nemám problém, oni je kolikrát těm lidem vyřídí, cizinci za to musí zaplatit velké sumy. Ale taky se, že ten klient zaplatí velké sumy a oni mu nic nevyřídí a peníze zpět už nedostane a končí to tak, že končí to kolikrát tak, že musí odcestovat domů. Takže ty lidi jsou na tom „bití“ dost. A navíc, když oni se ty lidi dostanou do toho systému, tak už je z něj těžká cesta ven. Jednak ten klient tomu cizinci zajistí jak pobyt, tak i ubytování a třeba i práci. A pokud z toho člověk chce ven, tak musí dát výpověď, ale neví, co si najde jiného, nemá v tu chvíli, kde bydlet a nemá i zajištěný pobytový status. Tak je to hrozně těžký se pak z toho dostat ven. Hlavně když ty lidi takto dlouhodobě fungují a za ně pořád něco vyřizuje...daně, sociální, zdravotní pojištění a bydlení, práci a tak....tak mi přijde, že ty lidi jako by zastaví. A pak třeba když získají trvalý pobyt po těch pěti letech a mají tu možnost nebyť závislý na těch mafíanech, prostě najít si zaměstnání, už nepotřebují to pracovní povolení, tak oni to stejně neumí. Oni neví jak napsat životopis, kde hledat práci, jak hledat práci, jak jít na pohovor...to nikdy nedělali. Neznají ty povinnosti normálního zaměstnance nebo podnikatele. Jako jak je to se zdravotním pojištěním, protože to vždy za ně vyřizoval někdo jiný, takže to je i trochu takový začarovaný kruh. A ty lidi „drží v šachu“ v tom smyslu, že jsou závislí na těch mafíanech ve více ohledech.

Brání tedy klientský systém integraci cizinců?

Určitě. Oni pracují na dvanácky, jdou si odpočinout a další den znovu. Pracují sedm dní v týdnu. Když bys mluvila s těma cizincem, ono to jako spouště lidí vyhovuje, protože oni můžou chodit do té práce, nemusí se starat o nějaký papíry, prostě dají někomu peníze a on to za ně vyřídí a jsou rádi. Ale je pravda, i když si to chtějí sami vyřídít, tak si musí vzít dovolenou a to ne jeden den, ale víc dní, protože na tom OAMP

třeba se musí opakovaně. Musí si vyzvednout papíry z finančního úřadu, sociálního odboru. A to je vlastně stojí dny volna, kdy si vlastně můžou vydělávat a peníze potřebují, protože zajišťují třeba celou rodinu. Takže jich spousta řekne, že jim to vyhovuje, já to jinak dělat ani nechci, ale tohle ty lidi z druhé strany drží v šachu. Ale sem tam někdo má snahu z toho vystoupit a neplatit těch 20 000-30 000 Kč za pobyt, umět si to vyřídit všechno sám, ale pak třeba narazí na to, že potřebuje potvrzení o ubytování od toho klienta, který je ubytovává a on si řekne, že mu to nedá, buď dostane 20 000 Kč, protože samotné potvrzení mu nedá a nebo si řeknou nějaké peníze a za to potvrzení, kde dají pouze svůj podpis. Byli tady i lidi, kteří si to chtěli vyřídit sami, ale v podstatě nemohli, protože potřeboval potvrzení ze zaměstnání a potvrzení o ubytování od toho mafiana a ten řekl, že mu to prostě nedá a nemůže nic jiného dělat.

Je tento způsob podnikání pro tzv. klienty výhodný?

Určitě.

S jakými komplikacemi se cizinci setkávají u lékařů a co se týče zdravotního pojištění? Nebo i sociálního pojištění?

Já myslím, že povinnost placení zdravotního a sociálního pojištění se snaží hodně dodržovat, protože on jim na tom závisí ten pobyt. Jakmile neplatí sociální pojištění, tak když mají dlouhodobý pobyt za účelem podnikání, tak český stát jim to podnikání neprodlouží. Takže podnikatelé se to snaží platit. Jak jsou na tom lidi s trvalým pobytem, tak úplně nedokážu říct. Po tom s těmto problémy za námi nechodí, protože už to nepotřebují. Zdravotní pojištění ve velké míře Vietnamci neplatí a myslím si, že to je z toho důvodu, že neví, že to je povinný. Pak jim tam najednou vyskáčou 20 000, 30 000 i 60 000 dluhy, protože si to roky neplatí. A oni ani k lékaři nechodí, takže oni mají pocit, že to nepotřebují. Ukrajinci a rusky mluvící lidé si myslím, že tuto povinnost si plní v celku. Navíc u toho dlouhodobého pobytu mají jiný typ pojištění. Oni si ho platí na dva roky dopředu a jinak bez toho nedostanou pobyt. U trvalého pobytu je to pak u Vietnamců a oni o tom neví, pak to dojde až do dluhů a exekucí. A až v tu chvíli to začnou řešit a pak už to je velký problém. Jeden čas to bylo víc u těch Vietnamců, teď asi zase delší dobu nic.

S tím komerčním pojištěním je to nastavený tady v ČR, protože si musí koupit komerční zdravotní pojištění, ale to pojištění není upravovaný zákonem, úplně se v tom nevyznám dopodrobna, takže víceméně si ty pojišťovny v pojistných podmínkách určí jaký typ léčení a ošetření budou hradit a jaký ne. Takže ten člověk si to koupí za 20 000, 25 000 Kč na dva

roky a pak když jde k lékaři, tak jim to pojišťovna neproplatí, tak jim to je často k ničemu. A lidi jsou pak nešťastní a ptají se, co mají dělat, a není nic. Proti tomu se neziskové organizace snaží bojovat už hodně dlouho a apelují, píšou dopisy, ale zatím se s tím nic nezměnilo. Když potom mají veřejný pojištění, tak si myslím, že pak problémy nemají. A u lékaře pak může jediné být jazyková bariéra.

Setkáváte se u lékařů s problémy registrovat cizince?

Někteří určitě jo, s tím, že mají strach z toho komerčního pojištění s tím, že ty peníze vyžadují rovnou na místě. Ale já se s tím nikdy nesečkala, že by lékař řekl, že je neošetří, protože nemají klasickou pojišťovnu, ale chtějí to zaplatit hned. Jednou jsem se setkala s lékařkou, která byla nepříjemná, ale nedá se říci, že to bylo pouze na toho cizince. Mluvila s ním jako s idiotem. Ona si myslela, že on jí nerozumí.

Nevím, jestli je těžké pro ně získat obvodního lékaře.

Kde cizinci nejčastěji bydlí?

Na ubytovnách převážně bydlí cizinci ze Slovenska, Rumunska, Polska a tak. Dřív bylo na ubytovnách více Ukrajinců a Vietnamců, kteří se postupně stěhují víc do soukromého ubytování. Buď si pronajímají byt ve více lidech, což je asi častý případ Vietnamců. Nebo Ukrajinci, protože tady mají rodinu, tak si pronajímají nějaký malý byt. Takže moc Ukrajinců na ubytovnách nepotkáš, spíš bydlí po bytech, a nebo u toho mafiána, což se přibližuje ubytovně, ale oficiálně to ubytovna není. Oni vlastní celé domy, třeba na Slovanech, a oni tam pak mají ty své zaměstnance, kteří pro ně pracují. Každý tam má svůj pokoj nebo malý byteček. Vzhledově to vypadá jako ubytovna, protože to není nic honosného.

Mají obtíže najít si byt k pronajmutí od soukromých vlastníků?

Určitě tam nějaké obtíže budou, protože je pravda, že když ten majitel slyší do telefonu vietnamský, ukrajinský nebo ruský přízvuk, tak není kolikrát ochotný byt pronajmout. S tím se setkal teď náš tlumočnick v Plzni. Někdy lidi mají špatnou zkušenost s Vietnamci, kteří si vaří svoji jídla a ono to pro Čecha páchne nebo padli na špatné lidi. Takže je to pro cizince určitě těžší.

S čím konkrétně pomáháš cizincům ohledně ubytování?

Rozhodně se nás nechodí ptát, kde se mají ubytovat. Sem tam se někdo přijde zeptat, jak je to s koupí bytu, když by si chtěl koupit byt. Jestli vůbec na to má narok a kde by si měl vyřídit hypotéku, což my tady do velké míry nepomůžeme. Jen je můžeme nasměrovat. Nájemní smlouvy pro ně občas kontrolujeme, protože se chtějí ujistit,

jestli to mají správně, protože tomu třeba úplně nerozumí a nebo třeba chtějí sepsat s tím, že majitel se potom podívá, a když se mu to bude líbit, tak to pak podepíše. Oni ty nájemní smlouvy někdy nemají a bydlí tam jenom tak na dobrý slovo, ale právě pak při vyřizování pobytu ty smlouvy potřebují, takže potom s tím přijdou, abychom ji napsali.

Udrží si cizinci v ČR svou komunitu?

Tak to je hodně individuální. To je i hodně rozšířená informace, že si Vietnamci drží tu svou komunitu, to asi jo. Nevím, jestli cizí Vietnamci se shromažďují s cizíma Vietnamcama. Ale spíš v rámci rodiny jsou takoví uzavření, ale ony ty rodiny jsou často dost rozšířené. Není to rodina pouze o rodičích a dětech, jak je to třeba často u nás....různí příbuzní. U Ukrajinců to je hodně podobný jako u Čechů...rodina jako jednotka a nemyslím si, že nutně drží pohromadě nějaká skupina Ukrajinců. Potom záleží na tom, kde pracují, když třeba pracují spolu v práci, tak se více pohybují mezi sebou, ale neplatí to tak moc jak u Vietnamců. U Vietnamců je i organizačním prvkem svaz Vietnamců, která má vždy nějakého zástupce ve větším městě a svaz organizuje třeba Nový rok nebo dětský den slavi. Byl tu ženský klub migrantek.

Jak u Vás probíhaly multikulturní večery? Přicházejí neznámí cizinci na základě plakátů nebo je to stálá skupina klientů, která k Vám chodí na kurzy nebo za sociálními pracovníky?

Přišli tam určitě naši klienty, ale úplně neznámý cizinec nepřišel, to si myslím, že se nestane...jako že by o nás nikdy neslyšel a na základě letáku přišel. Spíš si klienti vezmou svoje kamarády. My jsme většinou měli i hojnou účast Čechů. Naposledy u Indonéského večera se nám tam nakonec ani ti lidi nevešli. Pak plno lidí stálo na chodbě. Ještě jsme nikdy nedělali Kazašský nebo Uzbetský večer a máme tady klienta, který je v tomto velmi akční a právě je z Uzbekystánu. Ještě jsme chtěli dělat Indický večer.

Myslíš si, že majorita mění pohled na cizince podle jeho země původu?

Já nevím. To hodně závisí na médiích. Závisí o na osobních zkušenostech. Pokud někdo bydlel poblíž vietnamský nebo ukrajinský ubytovny, tak prostě ty lidi mít nebude. Ale musím říct, že jsme se nikdy nesetkali úplně s nějakou nenávisí, když třeba máme stánek na náměstí. Ale česká společnost je částečně nesnášenlivá. Spíš ten strach z něčeho cizího a nejčastěji se říká, že oni nám vezmou tu práci. Toto je asi v každé zemi. Ti Vietnamci jsou možná více...jako že jsou vizuálně odlišní. Teď jsou hodně propíraní skrz drogy. Ukrajinci myslím, že taky lidem nevadí, ale některým spíš vadí ten ruský přízvuk....evokuje to v nich ty vzpomínky z historie.

Jaké jsou obtíže k úspěšné integraci cizince?

Jazyk, práce. Když neumí jazyk, tak těžko budou mít práci. Když nemají práci, tak to znamená, že ani nebudou mít peníze. Znamená to, že jsou i na dvě společnosti a to zabraňuje integraci. Integraci pomáhá většinou to, že mají s sebou rodinu a že se člověk cítí víc bezpečně, ale pak ho to může uzavírat, že se snaží být pouze s tou rodinou a nesnaží se nijak komunikovat s tou společností.

Směřuje politika ČR k multikulturalismu nebo k asimilaci? Jaký máš na to pohled?

Nemyslím si, že bychom se je snažili asimilovat. Je to i podmínka k získání trvalého pobytu, tak bych úplně to neviděla jako asimilační. A asi je i potřeba, aby uměl jazyk té společnost, když tu chce žít, a znal nějaký ten základní kulturní a sociální přehled.

Myslíš si, že cizinci mají přehled o kulturní a sociální oblasti v ČR?

Jak kdo, nedokážu to nějak odhadnout. Možná jsou na tom trochu hůř, protože pocházejí s úplně odlišného prostředí, kort když jsou s nějaké vesnice. Ale mám tady klientku, která je hrozně šikovná a snaživá ženská, která mě vždy poprosí, abych jí někam doprovodila na úřad, tak mě tam má spíš jako takovou jistotu, kdyby to nevyšlo, tak tam prostě má někoho, kdo jí poradí. Jen když váhá, tak se třeba na mě otočí, abych jí trošku pomohla. Asi to závisí na tom, kdo je jak průbojný, jaký má cíle a ambice. Jestli tady chce být úspěšný, nebo mu jde jen o to, aby tady vydělal peníze, a pak pojedou domů, nebo ty peníze pošle domů a bude tady jen přežívat.

Je reálná představa cizinců o návratu do jejich země původu?

U Ukrajinců částečně jo, spíš s tímto cílem sem přicházeli okolo roku 2005-2010...vydělat si tady peníze a posílat je domů, nebo vydělat si tady peníze a úplně odjet. Ale to se nikdy nepodařilo, protože třeba zjistili, že jim tady ten život vyhovuje víc, že tady chtějí vychovávat děti, protože tady lepší školství a lepší podmínky k životu. víc možností, kde se nechat zaměstnat, než třeba na Ukrajině. Nebo ty lidi tady neuspěli a s ostudou se nechtěli vracet domů a nebo ani neměli peníze na to se vrátit domů, nebo ani neměli kam se vrátit, protože kvůli tomu třeba prodali dům, byt nebo aspoň auto. A bylo by to pro ně potupa. Nevím, jestli někdo tady jde s tím cílem, že chce jít sem a zůstat tady celý život. Ale spíš ty životní cesty je dovedou k tomu, že tady zůstávají, protože teď získává hodně lidí trvalý pobyt. Takže to znamená, že tady jsou pět let, protože před tím byla ekomická vlna na výši a ti sem přicházeli za prací a část z nich tady zůstala. Myslím si, že prvotní podmět je pracovní.

Co vidíš za potíže v integrační politice?

To si netroufám hodnotit. Možná...nevím, jestli by to bylo reálné, ale kdyby ti cizinci měli větší možnost dělat, co chtějí, co umí nebo co můžou. Protože jak jsem říkala, oni jsou dost limitovaní tím, že když sem přijdou, tak mají stanovený účel pobytu. Buď je to studium, sloučení rodiny nebo podnikání, zaměstnání. A když je to za účelem zaměstnání, tak je to hrozně omezený. Máš jedno pracovní povolení na určitý pracovní místo, v určitý firmě, v určitém městě. Změnit to sice jde, ale vyřídit si jinde pracovní povolení je dost těžký, ještě v této době, když se to uděluje jen kvalifikovaným lidem a na půl roku třeba...dost krátkou dobu. Když jsou to podnikatelé, tak zase jedou s tím, že budou podnikat, ale oni v podstatě podnikat neumějí. Neumí si založit firmu a vést si všechno. Myslím si, že některým lidem by pomohlo, kdyby měli otevřený víc prostor, větší možnost, co dělat, čeho se chytit. Ale chápu na druhou stranu stát, že kdyby měli více otevřený prostor, tak toho budou zneužívat. Půjdou sem lidi jen proto, že je tady lehké získat nějaký pobytový status.

Myslíš si, že je to pro ně stresující nejistota, která je spojena s prodlužováním pobytu?

Určitě, já si to sama nemůžu představit.

Řeší s Tebou cizinci tento stres?

Jo, lidi tady i dost často brečí. Kort když mají rodinu nebo žíví někoho v zemi původu. Takže to snáší dost těžkou, jsou takoví zlomení. Chodí pořád do práce a nemají ani čas na odreagování, třeba na kolo. Takže to má na lidi dopad.

Jaké služby tady nejvíce poskytujete?

Dřív se nejvíce lidí hlásilo na kurzy češtiny a myslím, že od loňska a i teď se to přelévá do toho poradenství. Poradenství jak právní, tak i sociální...i v terénu.

Když klient potřebuje něco vyřešit, co už není ve Vašich kompetencích, odkazujete na jiné služby? Vidíte další služby jako konkurenci?

Určitě odesíláme. A jako konkurenci to úplně nevidíme, ale je pravda, že se nestává často, abychom cizince odesílali do jiné organizace, která se zabývá cizinci, protože ty služby jsme taky nabídnout, ale nemám s tím problém, když by to bylo potřeba. Vím, že jeden klient navštívuje nás i OPU. A s tím nemám problém, že chodí za mnou a k právníčce v OPU. Často posíláme lidi do Charity, jelikož to není naše cílová skupina, pokud je to Evropan. A odesíláme do občanské poradny, ale to se nestává tak často. Ale také do dluhové poradny a nebo potom, když mají potřebu azylového zařízení...to my neposkytnem.

Chtěla byste něco změnit tady v organizaci?

U nás je výhoda, že jsme financovaný z jednoho projektu, což zahrnuje všechny aktivity na ráz. Ale zase záleží na tom, jak se napíše projekt a když tam na něco zapomeneme, tak je to zase rok a zpětně to nejde a jiné finance na to získat nemůžeme. Nejde přijmout dotace města nebo sponzorský dar. Píše to naše vedení v Praze a my píšeme podklady. Chtěli bysme založit komunitní centrum, aby se tu scházeli méně formálně, nebo tento rok tu máme jiné typy kurzů češtiny....třeba zaměřené profesně, pokud by třeba byla skupinka podnikatelů, nebo zdravotní sestřičky.

Pokračujete v kurzech českého jazyka?

Taky, kurzy pro děti a rodiče. Bude tu slečna, která bude dohlížet na děti. Ale neziskové organizace jsou kolikrát rádi, že si udrží služby, které mají a asi nemají tolik možností si určit, co chtějí.

Není pro Vás dilema, že jste organizace spadající pod Ministerstvo vnitra?

Na venek je to možná divný a je pravda, že plno neziskových organizací proti tomu brojilo. Ale my se tolik nekřížíme, oni jsou OAMP, to je jedna část ministerstva vnitra, my jsme Správa uprchlických zařízení, ta sice spadá pod ministerstvo, ale s OAMP nemá tolik společného. Prostě jsou to dvě oddělené složky, takže v tom problém nevidím. Možná si někteří lidé dříve mysleli, že budeme donášet, ale to si nemůžeme dovolit i tím, že jsem registrovaná sociální služba. Je pravda, že se kolikrát lidem snažíme poradit i nějaké kličky v problematice pobytu, ale do toho nám nikdo nemluví.

Takže já moc děkuji za Tvoji ochotu a čas.“

Příloha č. 5

Klienti podle státní příslušnosti a druhu pobytu v CPIC (2011)

Státní příslušnost	Dlouhodobý pobyt	Trvalý pobyt
Albánie	2	
Angola	1	
Argentina	1	
Austrálie	1	
Bangladéš	1	
Bělorusko	21	18
Benin	2	
Bolívie		1
Bosna a Hercegovina	2	
Brazílie	6	
Čína		2
Egypt		6
Filipíny	1	
Chorvatsko		1
Indie	2	
Irák		1
Izrael		2
JAR	1	
Jemen	1	
Kanada	1	1
Kazachstán	1	9
Kolumbie	1	1
Korea	1	
Kuba		2
Labanon	1	
Lybie	1	1
Makedonie	1	
Malajsie	1	

Mexiko	3	
Moldavsko	52	16
Mongolsko	26	8
Nepál	4	3
Nigérie	1	
Pákistán	1	3
Palestina	1	
Peru	2	1
Portoriko	1	
Rusko	39	19
Srbsko	3	3
Sýrie	5	3
Švýcarsko	1	
Thaiwan	8	
Thajsko	6	1
Tunisko	1	2
Turecko	4	1
Uganda	2	
Ukrajina	331	234
USA	7	1
Uzbekistán	15	
Vietnam	469	280